

מחנה ההשמדה באושוויץ-בירקנאו

פרוטוקול

נבית ערות מפי שני יהודים צעירים מסלובקיה, שהובאו לאושווינצ'ים, האחר ב־13 באפריל 1942 משרד Szered לאושווינצ'ים ומשם לבירקנאו, והשני ב־14 ביוני 1942 ממחנה ליד נובאקי דרך לובלין לבירקנאו ומשם לאושווינצ'ים. שני הצעירים הצליחו, לאחר הכנות ממוי שבות ומאמצים כבירים, להמלט בראשית החודש אפריל 1944 והם הגיעו לארץ נייטרלית.

באושווינצ'ים הביאו אותנו ישר לצריף גדול. בקצה אחד של הצריף ציוו עלינו להתפשט ערומים ולמסור את בגדינו וחפצי ערך. אח"כ עברנו כך לצריף סמוך במקום שם גזזו לנו את כל השערות וחיטו אותנו בליזול. כל אחד קיבל בזמן עזיבת הצריף מיספר. המיספרים התחילו ב־28.600. עם המיספר ביד ציוו עלינו לעבור לצריף שלישי ושם סימנו את המיספר על החזה השמאלי בכתובת-קעקע, שנעשתה באופן אכזרי. משם העבירו אותנו, בקבוצות של מאה איש, למרחץ ומכאן שוב לצריף, שבו קיבלנו בגדי אסירים ונעלי-עץ. את החליפות האלה פשטו מאתנו עוד באותו יום אחר הצהרים ונתנו לנו מדים קרועים של חיילים רוסיים. כך העבירו אותנו לבירקנאו... מחנה-העבודה בבירקנאו וכן הארמאנזה, המשק החקלאי הקטן של המחנה, היו נתונים למרות מיפקדת המחנה באושווינצ'ים. העצורים היו מקבלים מיספרים לפי סדר הבאתם למחנה. בזמן בריחתנו, בראשית אפריל 1944, הגיע המספר הזה ל־180.000. כעבור זמן מה התחילו לסמן את המיספרים בכתובת קעקע ברגל השמאלית. אם כי היחס לכל העצורים היה דומה, בכל זאת סימנו במשולשים או באותיות בעלי צבעים שונים את הבגדים העליונים של בני אומות שונות או של "פושעים" לסוגיהם.

בשטח המחנה באושווינצ'ים נמצאים בתי המלאכה של ד.א.וו. (Deutsche Aufrüstungswerke) ושל הפירמות קרופ וסימנס, ומת-סן בית-החרושת הגדול של D.A.W. שבו עובדים עצורים רבים. עיקרו של המחנה משתרע על שטח של 300×500 מטר.

השטח הנה גדור בשורה כפולה של עמודי ביטון בגובה 3 מטר וסביבו הותקנו חוטי חשמל בעלי מתח גבוה. בין שתי הגדרות, במרחק 150 מטר בערך אחד מהשני, עומדים מיגדלי-שמירה בגובה 5 מטר, המצויידיים במכונות ירייה ובזרקורים. לפני הגדר הפנימית, שבה מכניסים זרם חשמלי, נמצאת גדר תיל רגילה. עם כל נגיעה בגדר הרגילה כבר מתחילים לירות מהמיגדלים. שיטת שמירה זו נקראת "שרשרת המישמרות הקטנה". במחנה עצמו ישנן שלוש שורות של בתים. לעומת זה עומדת שרשרת המישמרות הגדולה, המקיפה את כל המחנה לאורך כשני קילומטר, ובה נמצאים 150 מיגדלי-שמירה מרוחקים אחד מהשני. בשטח שבין שרשרות המישמרות הקטנה והגדולה עומדים בתי המלאכה ומקומות העבודה השונים. בשרשרת המישמרות הקטנה שומרים רק בלילה ואז גם מזרימים את זרם החשמל לתוך גדר התיל הכפולה. בבוקר, כשהמישמרות עוזבים את השרשרת הקטנה, מעמידים מישמרות בשרשרת הגדולה. הבריחה דרך שתי שרשרות המישמרות היא כמעט בלתי אפשרית. שיחזור השומרים בשרשרת הגדולה בא רק לאחר קביעת מיספר העצורים בשטח השרשרת הקטנה. כשנודע על בריחה, ניתן אות אזעקה ע"י צפירות ובמשך שלושה ימים מחפשים את הבורח בעזרת אנשי ס.ס. וכלבים שהורגלו לדם. לאחר שלושת הימים מפסיקים את החיפושים. כשתופסים את הבורח החי, תולים אותו לעיני כל האנשים שבמחנה. אולם אם מוצאים רק את גווייתו, מביאים אותה אל הכניסה למחנה ושם שמים בידו טבלה עם כתובת: "כאן אני!"

כשהגענו לבירקנאו, נימצאו שם מיטבח בשביל 15.000 איש, שני בתים בנויים ובית אחד שהלך וניגמר בינינו. כל בינין תופס שטח של בערך 300 מטר מרובע, ומכניסים לתוכו 400—500 איש. שלושה ימים לאחר בואי נישלחתי, מספר אחד העדים, ביחד עם עוד מאתיים יהודים מסלובקיה, לעבודה ב-D.A.W. באושווינצ'ים. מקום מגורינו נשארה גם להבא בירקנאו. נתנו לנו לאכול פעמיים ביום. בצהריים ליטר אחד של מרק סלק ובערב 300 גרם לחם גרוע. תנאי העבודה היו רעים וקשים ביותר, כך שהרוב מאתנו לא יכול להחזיק מעמד, כי נחלשו מרעב ומן המזונות שאי אפשר היה לאכול אותם. מקבוצת העובדים שלנו מתו בכל יום 30—35 איש. רבים נהרגו פשוט בזמן העבודה ע"י המשגיחים על העבודה. החיסרון היה מתמלא תמיד ע"י אנשים אחרים שנשארו בבירקנאו. כשהגיע כעבור שבועיים המישלוח השני, נישארו בחיים משש מאות וחמישים

איש, שהיו במישלוח שלנו, רק מאה וחמישים איש. כשחזרנו לאושווינצ'ים, נתמנית ל"מטפל ראשי" ב"בית-החור-לים". שמה היו מביאים את העצורים, שלא היו מוכשרים לעבודה. יום יום היו שם כמאה וחמישים מתים. את הגוויות היו שולחים למשרפות (קרימטוריום) באושווינצ'ים.

באותו זמן התחילה ה"סלקציה" (המיון). כל יום שני וחמישי בשבוע היה רופא המקום קובע את מיספר העצורים, שיש להשמדם ע"י גאזים ושאת גופותיהם יש לשרוף. את אלה שניבחרו להשמדה היו מעמיסים על אוטו-משא והיו מובילים אותם אל יער עצי-הליבנה הקרוב. את כל אלה שהגיעו שמה חיים היו מרעילים בגאזים והיו שורפים אותם בכור אחד. בבנין המיועד לחולים, ב"בלוק מיספר 7" הנ"ל, היו מתים כל שבוע 1,200 איש מוות "טבעי" וכ-800 ע"י "סלקציה".

כדוגמא לגורל המובאים לבירקנאו נמסור על קבוצה בת שש מאות יהודים מצרפת, שסומנו במיספרים 38,000—38,600 ע"י כתובות קעקע. יהודים אלה הגיעו יחד עם מישפחותיהם, בסה"כ כ-1,600 נפש. מאלה הוכנסו למחנה כ-400 גברים וכ-200 נשים, שקיבלו את המיספרים הסידוריים הנ"ל לפי הנוהג הידוע כבר, בה בשעה ששאר אלף יהודי צרפת, בתוכם נשים, גברים וקנים זילדים, הובלו בשביל צדדי ישר ליער עצי-הליבנה ושם הורעלו בגאזים ונישרפו.

את ההרעלה בגאזים ואת שריפת הגופות היו מוציאות לפועל "פלוגות מיוחדות" (זונדרקומנדו), שעבדו יומם ולילה בשתי מישרות. בזמן זה היו מושמדים יהודים בגאזים ובשריפה למאות אלפים. אנשי "הפלוגות המיוחדות" ניבחרו במיוחד. כבר בגלל הריח של גופות, שהיה נודף מאנשים אלה, שעסקו בשריפת הגופות, לא באנו אתם במגע. הם היו תמיד מוזהמים, פרועים לשימצה ואכזריים. בפברואר 1943 התחילו לפעול המשרפות ותאי-הגאזים החדשים. כרגע פועלות בבירקנאו 4 משרפות. המשרפות מתחלקות לשלושה חלקים: א. כיבשנים לשריפה, ב. "בית-מרחץ", ג. תאי-גאזים.

מסביב לארובה גבוהה בנויים תשעה כיבשנים בעלי ארבעה פתחים כל אחד. כל פתח יכול לקבל 3 גוויות רגילות, הנישרפות תוך שעה וחצי בערך. כוח הקיבול של הכיבשנים הוא 2,000 גוויות ליום. סמוך לזה בנוי אולם-הכנה גדול, הבנוי כך, שהוא עושה רושם של בית-מרחץ. האולם מכיל 2,000 איש וכפי ששמענו נמצאים בתוך

הבנין חדריי-המתנה גדולים גם הם כמו האולם. מהאולם מובילה דלת ומדרגות אחדות לתוך תא-הגאזים הארוך והצר מאוד והמונח קצת נמוך מהאולם. על קירות תא-הגאזים מסודרים מיתקני-מקלחת מדו-מים, כך שתא-הגאזים עושה רושם של חדר-רחצה ענקי. בגג השטוח של התא נימצא חלון, הנסגר הדק היטב ע"י שלושה שסתומים. מתא-הגאזים לכיבשן מובילה מסילה העוברת דרך הבנין.

את הקרבנות מכניסים לאולם ואומרים להם, שהם הולכים להתרחץ. שם הם פושטים את בגדיהם, וכדי שיתחזקו באמונתם זונתנים להם מגבת וסבון. אחרי זה מצווים עליהם להכנס לתאי-הגאזים. לאחר סגירת הדלתות זורים אנשי ס.ס. דרך השסתומים מתוך קופסאות פת אבקה לתוך תא-הגאזים. על הקופסאות ישנה כתובת "ציקלון למילחמה במזיקים" וסימן של בית-חרושת בהמ-בורג. זהו כניראה תכשיר של ציאן, המקבל צורת גאז בחום מסויים. לאחר שלוש דקות מוציא כל אחד את נישמתו.

אחר ההרעלה בגאזים מעבירה "הפלוגה המיוחדת" את הגופות לכיבשנים. ארבע המשרפות מרעילות בגאזים ושורפות 8.000 נפש ליום.

ל"חנוכת" המשרפה הראשונה בחודש מרס 1943, שבה הוש-מדו 8.000 יהודי קראקא, באו אורחים רמי-מעלה מברלין. הם היו מרוצים מאוד מהפעולה של מכונת ההשמדה והסתכלו בעצמם דרך החלונות בתאי-הגאזים...

ההנהלה הפנימית של המחנה בבירקנאו נמצאת בידי עצורים, שהופקדו לכך. בכל בלוק (גוש) ישנם חמישה ממונים: 1. ראש-הבלוק, 2. מזכיר, 3. מטפל, 4-5. שני שמשים.

כעת משמש בתפקיד ראש המחנה בבירקנאו העצור מיספר 11.182 פראנץ דאניש, אסיר פוליטי מקניגסהיטה. ראפורטשרייבר של המחנה הוא העצור מס' 30.029 קאזימיר גרוק, אסיר פוליטי פולני. הפיקוד הראשי על הבלוקים השונים הוא בידי 6-8 בלוק-פיהרר (ראשי בלוק) מאנשי הס.ס. המפקד הראשי שלהם הוא ה"אונ-טרשטורמפיהרר" שווארצהובר מטירול, שיכור וסאדיסט גדול. על קבוצת יהודים מטרזיינשטאדט ידוע לנו כדלקמן:

הם היו מסומנים במיספרים 148.000-152.000. מישלוחי המישפחות הגיעו מטרזיינשטאדט ביום ה-7 בספטמבר 1943. המיש-לוחים היו מסומנים בכתובת: S. B. Transport (מישלוח בטיפול מיוחד) של יהודים צ'כיים להסגר לשישה חדשים. במשך זמן זה

היה היחס אליהם טוב. לאחר ששת החדשים הושמדו. הנוער הלך למות בשירה על שפתינו. רק אחד-עשר זוגות של תאומים נישארו בחיים לניסויים ביולוגיים, שנעשו באושווינצ'ים. יהודי צ'כיה, שהורעלו בגאזים, הוכרחו, שבוע ימים לפני השמדתם, לכתוב מכתבים עם תאריכים מאוחרים יותר אל קרוביהם ואפילו לדרוש במיכתבים הביולות.

עדותה של הגב' עליציה ז.

נוצרה ברארום בשנת 1915 וחיה שם במשך כל הזמן. ראתה את חיסול הגיטו. הושמה כמאסר ביחד עם בעלה, מפני שהסתירה את ילדיה ברובע ה"ארי". בעלה מת מהעינויים שעונה ע"י אנשי הס.ס. הגב' ז. נשלחה למחנה אושווינצ'ים.

...ביום 15 במרס 1943 נשלחתי ביחד עם עוד 150 נשים לאוש-ווינצ'ים. לתחנת הרכבת הובילו אותנו כבולות באזיקים ומשם נשלחנו בקרונוות חתומים לאושווינצ'ים. דרך השער הראשי באנו למחנה בירקנאו, במקום שהגברים הופרדו מהנשים. אותנו הכניסו למחנה הנשים. המחנה שלנו הלך והוקם אז. ועשה רושם, שאינו מסודר. הדבר הראשון שראיתי היו נשים, שהלכו הלוך וחזור. הן היו כל כך רזות, שהן כבר איבדו למעשה צורת אדם, אלא נישארו מהן רק עור ועצמות. רק הרגלים היו אצלן נפוחות מאוד. הן היו לבושות מעילים, שהיו נסגרים מאחור. במעילים אלה נשאו הנשים חול ועפר ליישור המחנה. חבל היה קשור מסביב למעיל ועל החבל היתה תלויה קערה לאכילה. השערות היו גוזזות. הן הלכו לאט בנעלי עץ. כל רגע היתה נופלת אשה, שלא יכלה כבר לקום. יתר הנשים לא שמו לב אל אלה, והתהלוכה עם החול נמשכה. המישלוח שלנו הועבר לצריפי הכניסה, שבהם חכינו במשך יממה. למחרת העבירו אותנו למחלקה לפושעים פוליטיים. בדקו אצלנו את תעודות הזהות שלנו וחרטו בבשרנו מיספר. אני קיבלתי את המיספר 38578. אח"כ הובילו אותנו לבית-מרחץ. שם לקחו מאתנו את בגדינו ושמו אותם בשקים עם המיספרים שלנו. זו היתה זכותם רק של אותם האסירים.

שהובאו מבתי כלא והיו רשומים ברשימות המשטרה. מאסירים אחרים היו לוקחים פשוט את הבגדים וזורקים אותם לתוך ערימה. כך היה גם, למשל, בזמן הסלקציה (המיון), שהיתה נעשית כל שבו-עיים, כדי לבחור את האנשים שיישלחו לכיבושן. את "אסירי הרשות" (שוטצהפטלינגה), שבאו מהגיסטאפו, לא היו הורגים כמו את האסירים שבאו כמגורשים. את המגורשים היו הורגים בלי הגבלה, כך שהיו הורגים, למשל, איש צעיר, שבא במישלוח של מגורשים ואשה זקנה, שבאה מהגיסטאפו כאסירה פוליטית יכלה להישאר בחיים. גזזו את שערותינו מכל גופנו. בראשונה החזיקו אותנו באויר חם ואח"כ התרחצנו במקלחת. חילקו לנו בגדים: לאריים בגדים עם פסים וליהודים את הבגדים (מכנסיים וחולצה) של שבויי מלחמה רוסיים ומעיל, שבו אפשר היה לשאת חול. כל אסיר נשא מיספר על השרוול, היהודים עם מגן-דוד צהוב, הנוצרים (הפולנים) עם משולש אדום. מלבד זאת נשא כל אסיר באמצע המעיל, מאחור, פס אדום ארוך. התפירה נעשתה תוך צעקות ומכות.

ראיתי שהיו אסירים לבושים הדר, כמו לפני המלחמה. אלה היו ראשי הגושים או עובדי הלשכה או בעלי תפקיד אחר. ליתר האנשים היו בגדי עניים כמו שהזכרתי למעלה. האסירים, שמילאו תפקיד מסויים, היו מקבלים מהמחסן בגדים של אנשים שנשרפו. הם מכרו בגדים לאסירים אחרים.

להתרחץ אפשר היה בקושי רב, כי לא היו מים במחנה. אסיר, שרצה בכל זאת לשמור על הניקיון, היה נותן את מנת הלחם שלו בעד כוס מים לרחצה. מיישתייה לא היו כלל וכלל, כי אסור היה לשתות מיים מהברז היחידי. האנשים סבלו מאוד מחוסר מים וגם חלו מחמת זה.

הצריף שלנו היה דומה לאורווה. באמצע היה פרוזדור ומשני עבריו אצטבאות לשכיבה בגודל של 1.5×2 מטר בערך. בכל אחד מהצדדים הוכנסו 10—12 אסירים, בלי שמיכות ובלי קש למצע. בקצה הצריף נמצא המחסן, שבו גר ראש הגוש עם המזכירה. שם היו מחלקים את הלחם. ראש הגוש והמזכירים היו מקטינים את המנה, כך שהם שניהם חיו טוב. היה להם מיטבח מיוחד, שבו בישלו להם בשר ודגים. בכל בוקר היה נערך לפני הצריף מיפקד. מיספר האסירים היה נבדק בראשונה על-ידי המזכירה ואח"כ על-ידי ראשי הגושים. אם מישהו חסר, מוכרחים היו לעמוד במשך כל הזמן עד שמצאו את זה שנעדר. זה היה נמשך לפעמים 2—10 שעות. אח"כ

היינו מקבלים תה מריר. בצהרים היינו מקבלים מרק ובערב 250 גראם לחם עם ריבה וכד'.

לאחר ששהיתי במחנה ימים אחדים, התחילה העבודה. פלוגת נשים הועסקה בעבודות אדמה במרחק 9 קילומטר מהמחנה. החפירה בטיט ובחול היתה מפרכת, אי אפשר היה כמעט להחזיק בה מעמד. אני חליתי וקיבלתי חום גבוה, שהגיע עד 40 מעלות. לא העזנו להודיע, שאנו חולים, כי היתה סכנה, שיוציאו את החולים להורג. אני פניתי אל רופא מאנשי הס.ס., ואמרתי לו, שאני אחות רחמניה מדופלמת. במקרה ארגנו באותו זמן בית-חולים וקיבלו אותי לעבודה שם.

לבית-החולים היו מעבירים חולים, שלא יכלו יותר להסתיר את מחלתם. שם היתה צפיפות כל כך רבה, שעל אצטבה אחת ישנו ארבע נשים. כל 2—3 שבועות היה מבקר רופא מאנשי הס.ס. הנשים היו מוכרחות אז להתיצב ערומות לפני האצטבאות. הרופא היה מסתכל בהן וכל מי שנראתה רזה מדי, או שהיו לה פצעים, נשלחה באוטו משא לתא הגאזים.

במחנה הנשים בלבד היו לפי אומדנה ממוצעת 50.000 אסירות. מהן היו בדרך כלל עד 20.000 חולות. בבית-החולים היו חולים בטיפוס הבהרות, בטיפוס הבטן ובשילשול (דיזנטריה). ממחלות אלה היו בכל יום מתות 200—300 נשים. מהגויות היו פושטים את הבגדים והיו מעבירים אותן לכיבשן, במקום שהיו שורפים אותן. את בית-החולים ניהל רופא גרמני, שמו רודר. הוא עזר הרבה בתנאים האיומים. האשה הממונה על רובע החולים, אשה סלובקית, שמה אנה וייס, הצילה יהודים רבים ממוות. על אנשים, שנועדו כבר לתאי הגאזים, אמרה שהם עוד חיים ויכולים לעבוד. גם אשה גרמנית אחת, אורלי רייכרט, עזרה הרבה. היא היתה קומוניסטית ולכן נשלחה למחנה.

בסוף שנת 1943 נשתנה המצב ברובע שלנו לטובה במקצת. נוצר מקום מרווח יותר, כך שרק שתי נשים היו ישנות על איצטבה אחת. נעשה חיטוי מכינים וקיבלנו מישחה נגד צרעת, מחלה שתשעים אחוז מהחולים נוגעו בה, והחולים נתרפאו. שמחנו מאוד על אשר עבודתנו לא היתה לשוא. לדאבונו נעשה אז שוב מיון, רבים מהחולים הובלו, וראינו שעבודתנו היתה בכל זאת לשוא, מפני שהכלואים, שהצלנו את חייהם בבית-החולים, הובלו לתאי הגאזים. הדוחק בחמרים לתחבושות היה לעתים כל כך גדול, שהיינו

קושרים לאחר ניתוח את הפצעים בבד מכותנות קרועות או במגבות, וכך היו החולים שוכבים עם פצעים טריים יומיים-שלושה. כשהיו מסירים את ה"תחבושות", היו רוחשים בפצעים תולעים. ראיתי שם פלגמונים גדולים כל כך, שלא ראיתי כמותם בכל ימי חיי. הושם לב יותר לניקיון ולמשמעת מאשר לריפוי החולים. כשהיתה באה ועדה, היו חייבות כל האצטבאות לעמוד ישר, השמיכות להיות מונחות בסדר וכד'. הזמן החשוב ביותר במשך היום היה זמן ביקורו של הרופא המנהל. כשהיה עובר לראות את החולים, מחוייבים היו כולם לשכב ישר, אסור היה עליהם לאכול או לעשות את צרכיהם. אפילו ניתוחים אסור היה אז לעשות, ואם חולה הוכן כבר לניתוח, היו נושאים אותו בחזרה.

תאי הגאזים והכיבשנים היו על-יד בית-החולים. בסוף שנת 1943 נבנתה מסילה, שהובילה מהמסילה הראשית ישר לשם, ור-אינו איך שהובאו יומם ולילה מכל ארצות אירופה אסירים, שהובלו ישר לתאי הגאזים או לכיבשנים. בבית-החולים ניגנה פעמיים בשבוע תזמורת בשביל החולים, ובאותו זמן ראינו מבעד לחלון איך מובילים אנשים למוות. ארובת הכיבשן עישנה בלי הרף וריח העשן היה מורגש בכל בית-החולים.

את היהודים שהובאו היו שולחים בחלקם ישר לתאי הגאזים ובחלקם למחנה. חלק קטן, שבו היו נשים בריאות, היה נשלח לאוש-ווינצ'ים לבית-החולים לניסויים, שבו היו עושים בנשים ניתוחים, כמו עקירת השחלה והרחם. ניתוחים אלה נעשו באושוונצ'ים בגוש מס' 10. הנשים היו נשלחות אחרי הניתוח להבראה אל בית-החולים שלנו. בבירקנאו היו עוקרים את הנשים בקרני רנטגן. לנשים אלה, שנותרו באושוונצ'ים או בבירקנאו, לא דגאו אחרי כן לגמרי. מעקרי-רות אלה ידע גם הרנטגנולוג סטאסק (הוא היה פולני או צ'כי), אבל אותו הרגו אח"כ, כי הוא ידע יותר מדי.

בחודש מאי 1944 בא לבית-החולים רופא חדש, שמו מנגלה (Mengele) הוא היה סאדיסט איום ולאחר בואו השתנה המצב לרעה. המיונים, שהיו נערכים לפני כן כל שבועיים, התחילו להערך כל 2-3 ימים. אם קודם אפשר היה עוד לנסות להציל יהודים שנידונו לתאי הגאזים, הרי עכשיו היה מנגלה נותן אות קל לגיסטאפו את מי יש להוציא להורג, כך שאי אפשר היה לעשות דבר מה למען הנידונים.

מהמון המישלוחים, שהגיעו מהונגריה, הוציאו את התאומים

(ובמקרה אחד גם שלישיה) והעבירו אותם לבית-החולים, כן גם משפחה אחת של ננסים. הרופאים עשו בהם ניסויים בתחנה האנתרופולוגית של בית-החולים: מדדו אותם, בדקו את דמם, ערו דם מזוג אחד של תאומים לזוג שני. לניסויים אלה היה אופי מדעי והיחס אל התאומים היה לא רע. אחר הבדיקה גשלו כולם לגרמניה.

לאחר שבא הרופא החדש, הכניס סדר בבית-החולים והעמיד אותו במצב כמו לפני המלחמה, אבל כל 2-3 ימים נערכו מיונים. בחודש יוני 1944 חוסלו כל המחנות בפולין ואת כל היהודים העבירו לאושוונצ'ים. בין היהודים הרבים שהגיעו אז לאושוונצ'ים היו גם אחותי ושני ילדי. הם שוכנו בחלק אחר של המחנה, לאחר שעברו את המיון. את ילדי ראיתי רק מרחוק, דרך גדרות התיל המרובות. עברו שבועיים עד שקבלתי ע"י פרוטקציה רשות לגשת אל ילדי. לא הצלחתי להעביר אותם מיד אלי, כי מנהלת המחנה התנגדה. במשך שבועות רבים חייתי בפחד, שמא יישלחו ילדי לכיבשן. אח"כ הצלחתי להעביר אלי את ילדי ואת אחותי. בתי היתה בגיל 11 ובני בגיל 7 שנים. מכיון שלא היו מוכשרים לעבודה, היתה סכנה שיישלחו לכיבשן. הודעתי, שבתי היא בגיל 16 והיא עבדה בבית-החולים כאחות. בני, שהודעתי שהוא בגיל 13, שמש בשליחויות. שניהם חלו אח"כ באדמת וצריך היה לשלחם למחלקת המחלות המידבקות, מקום שבו היו נערכים מיונים. השארתי איפוא את הילדים אצלי.

בדרך כלל היו שולחים 70% מהיהודים, שהיו מגיעים במישלוחים, למשרפות ו-30% לעבודה. הזקנים והזקנות וכן גם הנשים עם הילדים היו נשלחים כמעט כולם למשרפות. רק הגברים והנשים הצעירים היו נשארים לשם עבודה. אולם היו גם מקרים יוצאים מהכלל. רק האנשים, שעבדו בשלושת המחנות בליזין, סטאראחובי-צה ופיונקי, הוכנסו כולם למחנה, בתוכם גם הזקנים והילדים. בשלושת המחנות האלה היו בתי חרושת לנשק. לפני האנשים, שבאו ממחנות אלה, נאמו והודיעו להם, שיש להם זכויות מיוחדות, מפני שעבדו בתוצרת נשק. הם נקראו "זונדרהפטלינגה" (אסירים מיוחדים), לא נגעו בשערותיהם וניתנה להם רשות להחזיק אצלם את ילדיהם. כשהתקרבה החזית אלינו, הופצה כל הסביבה, אבל המחנה אושוונצ'ים לא הופצץ אף פעם, אם כי הואר בזרקורים.

חששנו שהגרמנים ישמידו אותנו לפני נסיגתם, אבל שמעתי שבמחנה הגברים התכוונו להתקומם במקרה כזה.

ביום ה־16 בינואר 1945 הועברו כ־60.000–70.000 אסירים לגרמניה. נשארו במחנה רק כ־6.000–7.000 חולים וכמה מאות בריאים. בערב של אותו יום נהרסו ע"י פצצות כל חמשת הכיבשים ויהודים והוצתו המחסנים. הגרמנים ברחו, השערים נשארו פתוחים. פחדנו לצאת ונשארו במחנה עוד ששה ימים ובמשך זמן זה הציק לנו הרעב.

עדויות של משה מייזלר.

העד נולד בשנת 1910 בווארשה. חי בניטו ווארשה, השתתף במרד הניטו והועבר באביב 1943 כיתר עם 8.000 יהודים למחנה במיידאנאק ומשם לבירקנאו.

...במיידאנאק הפרידו בין הגברים ובין הנשים, הזקנים והילדים. אותנו, את הגברים המוכשרים לעבודה, הובילו לבית־מרחץ. אחר הרחיצה נתנו לנו במקום בגדינו, שלקחום מאתנו, בגדים עם כתובת KZ או KL (ראשי תיבות של "מחנה ריכוז"). עבדתי שם בעבודות שונות לסידור פנימי של המחנה. אולם לא זו היתה המטרה העיקרית של הגרמנים. במשך כל היום מוכרחים היינו לעשות תר־גילי התעמלות. "חבוש כובע, הסר כובע" והליכה בסך מסביב למיגרש, זו היתה פעולתנו. במחנה במיידאנאק ראיתי בפעם הראשונה איך מכים באופן מאורגן בזמן העבודה. לאושרי לא נשארת במחנה זה זמן רב. ביום אחד נבחרו אנשים בנוכחות רופא לשם משלוח לבירקנאו. הכניסו אותנו 120 איש לתוך קרון רכבת. במשך שלושה ימים נמשכה הנסיעה ובמשך כל הזמן הזה לא נתנו לנו לאכול ולעשות את הצרכים.

הגענו לבירקנאו בחודש יולי 1943. מסילת הברזל, שהובילה עד למחנה, לא נגמרה עדיין בנייתה. בדיקה רפואית עברה כבר עלינו במיידאנאק ולכן לא בדקו שוב בבירקנאו. העבירו אותנו לגוש (של צריפים), במקום שרשמו אותנו וחרטו בבשרנו בכתובת קעקע מיספר. אני קיבלתי את המיספר 126396. אחרי כן הובילו אותנו למרחץ. פגשתי במקרה את אחי. הוא עבד ליד בית־המרחץ. בהיותו

בן 19 נסע מווארשה לצרפת ושם חי בפאריס. משם גורש על-ידי הגרמנים והובא לבירקנאו. לא יכולתי להתקרב אליו, כי בית-המרחץ היה ממש גיהנום. אנשי הס.ס. הצליפו במגלבים על האנשים הערומים ודחפו אותם מקצה אחד לשני. אחי סידר, שגם אותי הע-סיקו בבית-המרחץ. תודות לו נכנסתי לאחת הפלוגות הטובות ביותר במחנה. לא בדקו אותנו כל כך, יכולנו להתרחץ לעתים קרובות והיו לנו לבנים נקיים. עבדתי ליד בית-המרחץ כשתי שנים. ראיתי את המישלוחים מצרפת ומהולאנד, את המישלוח השני מסלובקיה ואת חיסול שארית יהודי פולין בסילוזה. ראיתי גם את ה"פעולה" הג-דולה, שהתחוללה על יהדות הונגריה, כשחצי מיליון נפש ממנה הלכו לכיבשנים ורק מאה אלף נשארו במחנה. ברצוני לציין, שגם ה"זונדר-קומאנדו" (הפלוגה המיוחדת), שעבדה ליד הכיבש-נים, באה להתרחץ, ולמרות האיסור לשוחח עם אנשים אלה, הם אפילו גרו במקום מיוחד, גנבתי אתם בכל זאת שיחה. מלבד זאת היה מנהג, שגם ל"בית-המרחץ של החיים" היה בא לפתע פתאום הרופא והיה מוציא משם אנשים בשביל הכיבשנים. את האנשים האלה היו מעבירים לחדר מיוחד ושם היו נשארים עד שהרחיצה הייתה נגמרת. מתפקידו של מנהל בית-המרחץ ועוזריו היה להעביר את האנשים האלה אל הכיבשן. על-ידי כך היתה לנו עוד הזדמנות להיווכח בדבר בית-החרושת למוות, שהקימו הגרמנים. בקיץ שנת 1944 החליטו הגרמנים להרוס את המשרפה. אני עבדתי בזה, כי העבירו אותי שמה מבית-המרחץ. על המשרפות יכול אני למסור פרטים אלה: בבירקנאו היו 4 משרפות, בתוכן שתיים פשוטות, פרימיטיביות, וש-תיים משוכללות. למשרפות המשוכללות היו תאי-גאזים תת-קרקעיים וכיבשנים מעל לאדמה. התאים יכלו להכיל 3000 נפש וכל תנור 3 נפשות. לתנורים היו מכניסים, כפי ששמעתי, תמיד ביחד גוויה של גבר, אשה וילד. על השאלה, למה עושים כך, ענו לי, שהגוויות של נשים וילדים נשרפות יותר מהר, מפני שהן שמנות יותר מה-גוויות של הגברים. למשרפות הקטנות היו 8—10 תנורים, לגדולות 15. מכיון שבזמן ה"פעולה" ההונגרית לא היו מספיקים לשרוף את הגוויות, חפרו קברות ושם היו שורפים על מדורות את הגוויות. באותו זמן היו שורפים 25.000 נפש ליום. את הגוויות היו מובילים מתאי-הגאזים בעגלה קטנה אל התנור ושם היה ה"זונדר-קומאנדו" (הפלוגה המיוחדת) זורק את הגוויות באמצעות קלשון מיוחד אל התנור.

בדבר הסידורים בתי-הגאונים ידועים דברים אלה:
 דרך כל האולם עברו צינורות, שהיו מחוברים למרכז. דרך
 צינורות אלה היו מכניסים את הגאונים לאולם. איורור האולם נמצא
 למעלה בתיקרה. באולם היה מסודר הכל לקבלת מקלחות, שתפקידן
 היה להשלות את המובלים למוות, כך שאלה לא ידעו עד הרגע האחר-
 רון, שהם על סף המוות. בבית-החרושת הזה למוות התנהל משק
 מתוכן. מכיון שתא-הגאונים יכול היה להכיל רק 3000 נפש, היו
 שורפים את השאר, בעיקר ילדים, לחיים. להרעלת 3000 נפש בגאונים
 דרושים היו 2 מיכלי-גאונים. אולם הגרמנים קימצו בגאונים והם
 העדיפו לנפץ את הילדים אל הקיר או לשרפם חיים מאשר להכניס
 שוב גאונים לתאים. האוברשטורמפיהרר מול, מנהל תאי-הגאונים, היה
 סאדיסט מועד, הוא היה שורף ילדים במו ידיו.

המישלוחים, שהיו מגיעים מפעם לפעם, היו רואים בלילה את
 הלהבות של הכיבשנים. פעם קרה, שמישלוח אחד מאן ללכת קדי-
 מה, כי האנשים סברו, שמובילים אותם לשריפה. רק לאחר שאחד
 מהראשים במחנה הבטיח, שהם מובלים לעבודה, הסכימו ללכת
 הלאה. אחד מאנשי ה.ס.ס. שאל מתוך סקרנות, למה לא רצו ללכת.
 כשאמרו לו מה ראו בלילה, בחר לו שלוש נשים מתוך המישלוח, הלך
 אתן והראה להן אשפה, ששרפו אז, והוסיף: "אתם, היהודים הטפ-
 שים, רואים בכל דבר רוחות רעות". הנשים חייבות היו להודיע
 בפומבי מה שראו.

כהוכחה לכך, שההנהלה הגרמנית לא התכוונה לעבודה שלנו,
 אלא להתעללות, לעינויים ולהתמוטטות הנפש, יכול אני להביא
 דוגמות אחדות. השטח בין המרחצאות ובין הצריפים היה מלא בוך.
 ביחוד אי אפשר היה לעברו בסתיו ובחורף. ההליכה בבוץ היתה
 לאסירים, שישבו במחנה למעלה מששה חדשים ונחלשו עד מאוד,
 דומה לפסק-דין מוות, כי לא היה בכוחם לצאת מהבוץ. ודוקא את
 השטח הזה במחנה לא רצו הגרמנים לתקן. דוגמה אחרת: כל ערב
 היו אנשי ה.ס.ס. עורכים מיפקדים. היינו עומדים במרובע והיו סופ-
 רים אותנו. אח"כ היה איש ה.ס.ס. חותם לראש-הגוש את הדו"ח
 ובעל-פה היה נותן לו פקודה להקטין את מספר האסירים במאה, למשל.
 איך להוציא לפועל את הפקודה — זו היתה כבר הדאגה של ראש-
 הגוש.

במחנה היו הרבה אסירים גרמניים (פושעים מדיניים ופושעים
 מקצועיים), ולהם היו זכויות מיוחדות. גם הם נשאו סימנים מיוחדים.

המדיניים — אדומים, המקצועיים — שחורים (היהודים נשאו גם הם סימנים אדומים עם פס צהוב). בני עמים אחרים נשאו בתוך הסימנים שלהם גם אותיות, ראשי-תיבות של שם העם, הצ'כים T ההונגרים U וכו'.

בראש פלוגות העבודה עמד "קאפו", שהיה ברוב המקרים פושע גרמני. לפלוגות היו נותנים הוראות בכתב בעניני העבודה, שבהן היה כתוב גם מספר אנשי הפלוגה, ההולכת לעבודה, וגם פקודה בעל-פה להביא בחזרה 20—30 אסירים פחות. בערב היתה הפלוגה חוזרת עם 20—30 גוויות. האסירים היו נהרגים על-ידי המשגיחים על העבודה וה"קאפו". במקרה שהקרוב היה מתעלף, היו שמים על צווארו מקל עבה ושני אנשים היו עומדים על המקל עד שהאיש נחנק. אולם מוות כזה היה מהקלים.

בחג לידת הנוצרי 1942/3 חשקה נפשה של ההנהגה הגרמנית במישחק הבא. כל היהודים הוצאו מהצריפים. הגרמנים הסתדרו בשורות (2 מטר רווח בין השורות) ועלינו ציוו לשאת אתנו קצת חול ולרוץ בין השורות. קבלנו מכות איומות. חייבים היינו לשים את החול על-יד השער ולעבור בחזרה בין השורות. וכך במשך שתי שעות. כשהמישחק נגמר, שכבו 2000 גוויות בכיכר. הפצועים נשלחו לבית-החולים ומשם לכיבשנים. האסירים הותיקים, שידעו מה פירושן של מישלוח לבית-החולים, הסתירו את פצעייהם.

האסירים, שהיו מצליחים לעבור בשלום את החדשים הראשונים, היו חיים במחנה לפי סדר מיוחד. הם היו עומדים בקשרים, הם היו מכירים את העובדים בכיבשנים ובתאי-הגאזים, הם עמדו בקשרי מיסחר עם הגרמנים, היו מחליפים יי"ש בזהב. הם היו משייגים מזון טוב ובאופן כזה לא נעשו רוזים, דבר שהציל ממישלוח לכיבשן. אולם גם באלה, שהיו בטוחים למחצה בחייהם, היו מת-עללים.

פעם בשנה היו מזמינים את ה"זקנים", בגיל 20—30, לבית-החולים. שם היו מסרסים אותם. הסרוס השלם או החלקי היה תלוי בבדיקת הזרע של הגבר. מכיון שהזרע לא היה נפרש בדרך טבעית, היו שמים ידית בתוך האחוריים ועל-ידי סיבוב הידית היה הזרע נפרש באופן מלאכותי. את הניתוחים היו עושים לאנשים כשהם בה-כרה מלאה, אלא היו מהממים ע"י זריקה את החלק התחתון של הגוף. לאחר ניתוח כזה היו האסירים חוזרים למחנה מסורסים לגמרי או למחצה. היו אסירים, שלא רצו לתת לסרס אותם. הם היו מעדי-

פיים למות על-ידי נגיעה בגדר התיל, שהיה מחושמל במתח גבוה. גורלן של הנשים, שהיו עוקרים אצלן את השתלה, היה דומה. הנשים לא רצו לספר ולכן לא ידוע על הניתוחים בהן.

ראיתי מחזה כזה: כשנתכנסה קבוצה חדשה של מגורשים, בא רופא גרמני, בחר מתוכם גברים ונשים בריאים, מיד אחרי כן הרגו אותם ביריה ומיד לאחר זה חתכו מההרוגים חלקים מהגוף ושלתו את החתיכות באוטו משא של הצלב האדום. שיערו שאלה שימשו לניסויים.

התנגדות היהודים לא הצליחה לדאבוני. היו נסיונות בודדים, חלשים מאוד. על-יד הכיבשן עבד יהודי ליטאי אחד, שמו היה קא-מינסקי. הוא היה ראש פלוגה. הוא אירגן ביחד עם יהודים אחרים בריחה המונית, והוא צריך היה לתת את האות לבריחה. תכניתו נודעה לגרמנים, הוא נורה. מקרה שני קרה עם העובדים על-יד הכיבשן הרביעי. עבדו שם יהודים מיון. לאחר עבודה במשך שלושה חדשים הגיע תורם להישמד. הם לא רצו לזוז מהמקום, כשבא ה"שאר-פיהרר" לקחת אותם, הם זרקו את הגרמני הזה ביחד עם עוד גר-מני אחד, שעבד שם, לתוך הכיבשן. המקרה לא יכול היה להישאר בסוד, כי עמד להגיע מישלוח חדש. אנשי הס.ס. שמו מצור על הכיבשן. היהודים המיואשים העלו את הכיבשן באש וברחו. הם הושמדו אחר כך. שריפת הכיבשן הרביעי שימש אות לעובדי יתר הכיבשנים, אולם ללא תוצאות.

כפי שהזכרתי כבר, עבדתי בפירוק המשרפה. הפקודה להרוס את המשרפה נתקבלה במפתיע בחודש אוקטובר 1944. כל יהודי רצה להשתתף בעבודת ההריסה, כך שהגרמנים אמרו: "ליהודים המטו-גפים היו דרושות שלוש שנים לבנין המשרפה, את עבודת הפירוק הם עושים מהר". ראיתי, שהעבודה נעשתה לפי תכנית, כל החלקים נארוזו היטב. שערתי, שמעבירים את המשרפה למקום אחר. מנהל המשרפה מול נסע גם הוא.

ביום ה-18 בינואר התחיל פינוי המחנות בירקנאו ואושווינצ'ים. התחילו להוציא את האנשים, כשהם הולכים ברגל. אי אפשר היה לחשוב על בריחה, מפני שהיתה שמירה חזקה. רק בגלייוויץ הצליחו אחדים לברוח. החלשים, שלא היה בכחותיהם ללכת הלאה, נהרגו בו במקום שפיגרו. במשך הלילה נשארנו בגלייוויץ ואח"כ הובילו אותנו לתחנת הרכבת ושם הכניסו אותנו במיספר רב לתוך הקרונות. רבים נחנקו מחמת הדוחק. נסענו לא יותר משלושים קילומטר, כלו-

מר הגענו עד ריבניק. אי הסדר והמהומה בקרב אנשי הס.ס. היו כבר גדולים, הם רבו ביניהם. לא ידענו מה המצב, אולם כשאנשי הס.ס. הביאו אותנו לשדה-יער, כדי להוציא אותנו להורג, ברחנו לנפשנו. במשך ימים אחדים נדדנו ביערות עד שוחררנו על-ידי הצבא האדום.

עדותו של מ. ל. מבנדין

ל. הובא לאשווינצ'ים ב-1 לאוגוסט 1943 וסומן במספר 132564 שנחרט על-ידי כתובת קעקע על זרועו. יחד עם ל. הובאו למחנה עוד 3000 יהודים, מהם נלקחו 85% מיד לתאי-הגאזים, ללא הרשמה. ל. נועד לעבודה כמחסנאי בענף הבגדים.

המחנה אושווינצ'ים מס' 2 היה מחולק למחלקות אחדות והן:

- A — מחנה — הקאראנטינה.
- B — " — הצ'כי; כאן רוכזו מגורשי טרוינשטאדט.
- C — " — המחסנים.
- D — " — המרכזי.
- E — " — מחנה הצוענים.
- F — " — ריכוז חולים.
- G — " — צריפי-חיטוי.

נוסף על כך היו במחנה תאי-גאזים, שתוארו תמיד בפני הקר-בנות כבתי-מרחץ, ושני כיבשנים.

ראוי לציין, כי בראש כל מסע, שהוביל את האנשים לתאי-הגאזים, עמד תמיד מישמר של הצלב-האדום, שנשא דודים ועליהם תו עם כתובת "קרטוליט". הדודים הכילו גאז ממית, שמור בגרעינים, שגיראו כעמילן. כשנתמלא התא אנשים, הוכנס אליו הגאז דרך חור קטן. המות בא כעבור שנים או שלושה רגעים, בהתאם לכמות הגאז, שהוכנסה לתא.

לפני שריפת הגופות היו פושטים מהגויות כל דבר-ערך, לרבות שיני-זהב וסתימות-זהב. את שער הראשים היו גוזזים לצרכי תעשייה.

הגברים החסונים בגופם היו נישלחים לקאראנטינה. כרגיל הח-

זיקום שם במשך שלושה שבועות. במקרה של חשש למחלה מדבקת היו מחזיקים אותם במשך ששה שבועות. עם תום המועד הזה היו מקצים לכל אחד מקום בצריפים השונים שבמחנה המרכזי, בהתאם למקצוע של האסיר, והיו מרכיבים מהם קבוצות עובדים. את היהודים היו ממיינים לחוד. קבוצות עובדים אחדות נישלחו למחנות ריכוז אחרים ואלה שנישאר באושווינצים נועדו לעבודות מחוץ למחנה. הן היו יוצאות לעבודתן בוקר בוקר בלויית צלילי מוסיקה עליזים.

הכלואים העסוקים בעבודות השונות לא הוצאו מסכנת ההשמדה בגאז. מדי פעם בפעם היתה נערכת ביניהם ביקורת ואלה שנימצאו בלתי מוכשרים יותר לעבודה נישלחו לתאי ההשמדה. גם במקרה שהקבוצות, שהובאו מן החוץ להשמדה, לא היה בהן כדי למלא את חדר הגאז, היו הגרמנים ממלאים את החסר בלקחם מפועלי המחנה.

המספר הכללי של הכלואים היה משתנה. בשנת 1944 העריכו את היהודים ב-30.000 נפש בקירוב. בינואר אותה השנה, כשמספרם הגיע ל-13.000, הומתו 7.000—6 בגאז.

המחנה הצ'כי הכיל 8.000 איש ואשה, בני גילים שונים, שהובאו או לאושווינצים מטרוזינשטאדט. הם ישבו במחנה 6 חדשים ואחר-כך הומתו כולם בגאזים תוך 24 שעות.

לא היו ילדים במחנה ואף לא במחלקות לנשים. הילדים הושמדו בגאז יחד עם המבוגרים, או שנירצחו בדרכים שונות. מיד עם בואם. בימים האחרונים ניראה, כי במחנה לנשים הורשו לשבת גם ילדים. סתירה בולטת למצב זה היה בית-הספר לכורים בשביל נערים יהודים, שהוקם על-ידי הגרמנים.

בסביבת המחנה היו מפעלי בונה, שי. ג. פארבן היה מיצר בהם גומי סינתטי. יהודים מאירופה המערבית היו עסוקים בשנות 1941—1942 בבניית המפעלים האלה בתנאי עבודה בלתי-אנושיים, עד שהיו נופלים מתים כזבובים. בבית-חרושת זה עבדו 7.000—6 יהודים ורבים מאד היו עסוקים במיכרות-הפחם שבסביבה.

הנשים היו כלואות במחנה מיוחד. קרוב לודאי שהמישטר היה שם דומה לזה שבמחנה הגברים. הנשים לא לבשו בגדים מיוחדים. על הסדר בצריפים שמרו האסירים בעצמם, ובמחנה כולו — הגיסטאפו. היהודים יכלו לשמש כפקידי הגוש או מנהלי הגוש, אולם מנהל המחנה היה לא-יהודי.

המפקד של המחנה היה שווארצהובר הנודע. אחרים היו: קורפ-
ניק מקניגסהוטה. וקלם מלודז'.

עדות הגב' סידוניה מאנדל

הערות נמסרה בכתב למערכת "ספרשת השואה". תורגמה מפולנית
לעברית ע"י הנבי ענת ויינשטוק.

הובאתי לאושווינצים בחודש מרס שנת 1943. הגעתי לשם כא-
סירה פוליטית מבית-הסוהר המפורסם של קראקא "מונטלופיך". לא
אתאר כאן את קבלת הפנים, שהיו עורכים לכל אסיר חדש בהכנסו
למחנה, כגון קיעקוע מיספר, גילוח הראש, החלפת הבגדים בסמ-
טוטים קרועים ומכונמים של המחנה, בתוספת צעקות, חרפות וגי-
דופים, שהיו מלווים, ליתר תוקף, מכות-ידיים והכאה במקלות. אפסח
על פרשת הבראשית, שהרי "לחם חוקנו" זה כבר ידוע לכל. לעומת
זאת אספר לכם על חוויתי הראשונה בגיהנום, שקורא לו אושווינצים.
בפולין בכלל ובאירגוני המחתרת בפרט ידענו יפה את המת-
רחש בכל מחנות הריכוז. פעמים אחדות גם נודמן לי לראות את פני
מי שהיו דיירים ב"מוסדות" הללו. כל אחד מאתנו ראה ברורות, כי
בסופו של דבר ייתפש ויגיע, במוקדם או במאוחר, לאושווינצים או
למחנה אחר. והנה אנוכי, תמיד חזרתי ואמרתי בלבי, שבהגיע תורי,
אשלח יד בנפשי ולא אניח למרצחים שפלים להוציא את נשמת
בענויים. האמנתי כי כך ולא אחרת אתנהג, אולם באה המציאות
והוכיחה אחרת. כבר יומי הראשון באושווינצים שם את כל תכנית
לאל.

הגעתי למחנה בערב, וכיון שהשעה היתה כבר מאוחרת לעריכת
הסידורים הרגילים, הוכנסתי, יחד עם קבוצתי, שבאתי אתה, לצריף
הראשון שנימצא ריק. המקרה זימן אותנו למחנה-גברים. השעה הי-
תה שעת מיפקד-הערב, שאחריו חולקה כרגיל מנת-מזון, הראשונה
והאחרונה ליום, והיא: ליטר אחד מרק מימי וצפים בו שני פלחים
דקים של תפוחי-אדמה ולפת רקובה, פרוסת לחם קלוקל, שלעולם
לא שקל 150 גרם, כפי שצריך היה לשקול, כיון שהיתה בו תמיד
קודם לכן יד גב, ותוספת 2 גרם מרגרינה או פלח דקיק של נקניק.

צא ולמד איך "דאגו" לנו. ראיתי אותם בערב ההוא, את הגברים התשושים והמורעבים, שרוזן איום שולח בהם, כשהם עומדים ערוֹ-כים בתור לקבלת האוכל. אחד מהם, ממש שלד, שעצמותיו הבקיעו את עורו, צנח ארצה. כן, אושווינצים לא שימש בית-הבראה ומקרה כזה היה אחד מיני עשרות ליום. באזני שמעתי פקודה לפשוט מהמת את בגדיו ולהניחו ליד הקיר. הפקודה הוצאה לפועל כהרף-עין למ־רות תחנוניו של ה"מת", שעדיין פירפר וניסה לשכנע את הנוכחים שבריא הוא וחזק ושאין זאת אלא כל תקפתהו חולשה זמנית. להוכחה התחיל עושה מאמצים נואשים להתרומם, כשהוא מגרד בצפרניו את הקיר, שלידו הושכב ערום, ותוך כדי כך הוציא את נשמתו.

ברגע ההוא הרגשתי רצון עז לחיות, ולחיות בכל מחיר! כל ישותי התמרדה נגד האפשרות לשכב כמוהו גוססת ליד הקיר, לת־קוע בקיר צפרנים ולהתאמץ להוכיח לעצמי ולאחרים, כי עודני בריאה וכוחי אתי, כי אחיה ולא אמות.

תשוקת חיים עזה זו היתה, כפי שלמדתי לדעת ברבות הימים, הגורם העיקרי במחנה. אנשים בריאים וחסונים היו כורעים ונופלים אחרי ימים או שבועות, כיון שרוחם נישבר בהם, ואתרים לעומתם, אף חלשים בגוף, החזיקו מעמד זמן רב יותר ואף היו כאלה שניש־ארו בחיים אך ורק תודות לדבקותם בחיים ולרצון ברזל להתגבר על כל הפגעים.

דומני שמעטים עמדו על העובדה עד מה קטן הוא אחוז אלה שנותרו. במסגרת המשרפות של אושווינצים בלבד נישרפו למעלה מ־5 מיליון אנשים. עוד בשנת 1944 נימצאו שם כרבע מיליון כלו־אים וכעת, לפי השערות כלליות, מיספר כלואי אושווינצים, שנותרו בחיים, אינו עולה על 60.000 נפש.

כדי להמחיש ביתר דיוק את המספרים הללו, אביא כאן דוג־מאות אחדות. הראשונות לנשים באושווינצים היו יהודיות מסלובקיה. מספרן הכללי הגיע ל־12.000. בשנת 1943 לא מנו יותר מ־500. בסמוך לבואי, כלומר, במרס 1943, הגיע מישלוח ראשון של יהודי יוון, בן 2.100 נפש. למחנה הוכנסו 180 נשים וכ־800 גברים, היתר — עלו ל"הימל-קומאנדו" דרך משרפה. המישלוחים מיוון המשיכו להגיע במשך 4 חדשים. באו בסך הכל כ־60.000 יהודים מסאלוניקי. מהם נועדו לחיים והוכנסו למחנות קרוב ל־10.000 ובדיוק עם צאת שנה אחת נישארו ממשלוח זה בחיים 340 נשים וכ־500 גברים. מיספרים אלה מדברים על עצמם ואין לראות אותם כיוצאים

מהכלל. כל מישלוח ומישלוח, כעבור שנה אחת לא שרדו ממנו אלא 3—4 בחיים. בחודש ינואר 1942 הגיעו מישלוחים אחדים של פולנים ממחוז זאמויסק. אלה היו אנשי כפר, שנעקרו ממקומותיהם, כיון ששטח מגוריהם היה דרוש לגרמנים להקמת מחנות חדשים. בעת בואי נותרו בחיים 15 נפשות ממישלוח אחד כזה בן 1250 איש. דוגמאות כאלה אפשר להביא למאות, אם לא לאלפים.

כדי לתת לקורא תמונה נאמנה של חיי האסירים, סבורני שאי-טיב לעשות, אם אתאר את חייהם היום-יומיים לפרטיהם, על צללי-הם הרבים ואורותיהם המועטים, — חיי עולם בפני עצמו, שונה וניבדל משלנו בתכלית.

הקרמטוריון (המשרפה) היה הגורם השליט, הקובע את אופיו של המחנה. באושווינצים היו חמשה כיבשנים כאלה, וארובותיהם העלו עשן ללא הפוגה, ביום ובלילה, עשן, שריח בשר חרוך נדף ממנו; לשונות האש עלו והאירו את המחנה בלילות, כי אכן המשרפות לא ידעו שובע וכאותו הדרך האגדתי תבעו ובלעו קרבנות-אדם בלי הרף.

בתקופת המישלוחים הגדולים מיוון והונגריה, נישרפו בשני כיבשנים בלבד, שעמדו סמוכים למחנה שלנו, כ-15.000 איש ביממה! יש לומר, כי כיבשני אושווינצים הוקמו לפי שיטות "חדישות" ביו-תר. היו מחוברים לתאי הגאזים, שאליהם הוביל שטח משופע מבטון. בשטח הזה היו פורקים מתוך מכוניות משא את האנשים כפרוק מטען חול או אבנים. בהגיע המכונית לשטח, היה הארגז מתרומם ממצבו האופקי עד 90 מעלות וכל הנימצא בו היה נזרק.

עד שנת 1944 נהרו אל תחנת העירה אושווינצים רכבות מכל קצווי אירופה, רכבות מלאות מישלוחים למחנה. מיד עם בואם היו מפרידים אותם לשתי קבוצות, האחת נועדה לחיים והשניה למוות. קבוצה האחת, שהיתה תמיד הגדולה, היו מעלים על מכוניות משא ומשלחים אל המשרפה. את הקבוצה השניה, הקטנה, היו מוליכים ברגל למחנה, לקראת חיים חדשים.

בקיץ של שנת 1944 החלו מגיעים שלוש-ארבע פעמים ביום מישלוחים עצומים, בעיקר מהונגריה, שעלו על 15.000—20 נפש. למעלה מ-90% מהם נועדו מראש לשמש חומר-דלק. ההצע היה אז גדול והנהגת המחנה קצרה ידה לספק מכוניות להעברת המובאים. לכן הווארכו פסי-הרכבת עד המשרפה גופא. האנשים היו יורדים מהרכבת כ-200 מטרים לפני מקום הרצח (שהיה קבוע סמוך לשער,

דרכו יצאנו יום יום לעבודה) והיו צועדים חמישה, חמישה בשורה, כשהם נושאים חבילות, מובילים ביד ילדים, חובקים בזרועות את הפעוטות ואף דוחפים עגלות עם תינוקות. בשלוח התקדמו אל מקום תעודתם, בלי לנחש מה צפון בו. והיה אם גם התעוררו אחדים לש-
 אול את אנשי ס.ס. מלוויהם מה פירוש הלהבה הגדולה, שנתגלתה לעיניהם ממרחק קילומטרים, הרי התשובה שהיו מקבלים, כי זוהי להבה העולה ממאפית המחנה הגדולה, היתה מתקבלת על דעתם ומרגיעה את חרדת הלב.

הגוש שלנו היה סמוך מאד לגדר התיל, וכל ערב, בשעת המיפ-
 קד, היינו רואות בעינינו את כניסת כל מישלוח חדש, שהיה מגיע בשעה זו, — שורות ארוכות של נשים, גברים וטף, צועדים חמישה, חמישה בשורה להלוית עצמם. לא פעם קרה, שהנשים מסלובקיה שבתוכנו, שלרבות מהן היו משפחות בהונגריה, הכירו בין הנידונים הללו, מי את הוריה, מי אחיה או אחותה, את קרוביה או את ידידיה, ורק בעיניהן יכלו להביע את הסבל האכזרי והיאוש המר שמילא את לבן.

כרגיל, בימים "כתיקונם", נהגו קודם להמית את האנשים בתאי הגאז ואחרי כן לשרוף את הגופות. כשרבו המישלוחים ועלו על כוח הקיבול של הכיבשנים וגם אזלו הגאזים, נקטו באמצעים יותר פרי-
 מיטיביים, אבל יעילים וגם חסכוניים מבחינת הזמן. חפרו בורות, מילאום עד מחצית עומקם בעץ משוח בזפת ולאחר שהציעו את המ-
 דורה, השליכו עליה נשים וילדים חיים. את הגברים המשיכו להמית בתאים. נימצאו אנשים, שניסו להתגונן למראה בורות מלאי אדם ובווערים באש, הרי הספיקה מכה הגונה בראש כדי להשתיק את המתמרד. ומה תואר אוכל לתת לאותן הזעקות, שבקעו בלי הרף באפלת הלילה?!

בשנת 1942 פעלו באושווינצים 2 משרפות בלבד; שלוש הנו-
 תרות היו אז בשלב של בניה, שנעשתה בידינו. בתקופה זו הגיע מישלוח של 90.000 שבויי מלחמה רוסים; כולם, ללא יוצא מהכלל, נישרפו חיים בבורות, לפי השיטה הנ"ל. שבועיים ימים נימשכה שריפתם.

מלבד המישלוחים, שהובאו לכיבשנים מיד עם הגיעם למחנה, היו בוחרים אנשים לשריפה גם מאסירי המחנה. הבחירה היתה נע-
 שית בשעת מיונים מיוחדים שהיו מתחילים בסתיו ומסתיימים בא-
 ביב. אחת לשבועיים או לשלושה שבועות חיבים היו כל כלואי המ-

חנה להתיצב למיפקד כללי. למועד הקבוע היו גם העובדים בחוץ למחנה מוחזרים בהקדם, כדי שיוכלו להתיצב בזמן. משעמדו כולב מרוכזים על הכיכר היתה מופיעה הפמליא של המחנה: המפקד, הרופא וקבוצת אנשי ס.ס. הגרמנים היו סוקרים את מצעד האסירים, שעברו על פניהם אחד אחרי השני, ואלה שעשו רושם רע, נירשם מיספרם, כלומר: גזר דינם נחתך למות. פסק הדין היה מוצא לפועל תוך 48 שעות; עם תום המיפקד היו הסדרנים מביאים את הנירש-מים אל הגוש מס' 25 המפורסם — גוש המוות, וממנו יש והיו מוב-לים מיד לכיבשן ויש שרק כעבור יום או יומיים, לאחר חיטוי מכינים.

ראשית פירסומו של הגוש מס' 25 — גוש המוות — חל בימי ייסוד המחנה. מן היום הראשון ועד שנת 1942 ניקרא הגוש באופן רשמי "מחנה ההשמדה". וכשמו כן היה. באותה התקופה היו משל-חים לגוש מס' 25 על כל עבירה הקלה שבקלות. הלבשת סוויטר מתחת למדי המחנה, עטיפת חפץ במגבת, השגת מים לשתייה (מים היו בבחינת מותרות) — עבירות מעין אלו נחשבו לחמורות. מסביב לגוש מס' 25 הוקם קיר אטום מוקף גדר תיל דוקרני, שבידד אותו לגמרי משאר המחנה. כשהיה הגוש מתמלא עבריינים עד אפס מקום, היו מופיעות בשעות הלילה מכוניות משא והמיטען היה מובא לש-רפה. משהתרוקן המקום, שוב אפשר היה לשלוח אליו קרבנות חד-שים. בגוש-אימים זה קצר המות את קצירו גם לפני הגיע מועד-השריפה. הצפיפות הנוראה והאוכל הפגום, שהיה בו במתכוין ריבוי מלח וחוסר מים, הפילו חללים לרוב. היו ימים שמיספר המתים הגיע עד 125 ליום. המתים לא היו מוצאים אלא עם פינוי כללי.

בתקופה זו היה המיפקד הכללי מתקיים בכל ימות השנה, אחת ל-4 שבועות, ביום ראשון בשבוע, והיה מתנהל ביתר חומרה וקפ-דנות מאשר אחר-כך. בשעה 4 בבוקר היו כולם מצווים להימצא בכיכר רחבה שלפני שער המחנה ולהישאר במצב של עמידה עד שעה 6 בערב. אוכל ושתייה לא ניתנו והמיפקד היה מתקיים בכל תקופות השנה, יהא מזג האויר אשר יהיה. ולאחר 14 שעות עמידה היתה מתחילה ריצה, כשכולם ערוכים בטור ארוך, אחד אחרי השני, ורגליהם הקפואות בכפכפי-העץ רועדות מכאב וחולשה. אוי היה לזה שנכשל או נפל — לא היה לו מיפלט מפסק דין של מות. הרא-פורטנפיהרר טאובר, המכונה "מנקה הארובות", היה מתיצב כמלאך המות, מקל מעוקם בידו, ומוציא משורת הרצים את אלה, שלא נשאו

חן בעיניו. עוד באותו הערב הובאו ה"בחירים" לשרפה. בתקופה יותר מאוחרת, בשנות 1944—1945, כאשר מצב הגרמנים הלך ורע והראדיו הלונדוני היה מוסר לעולם ידיעות יותר ויותר מזוייקות על הנעשה באושווינצים, בתקופה זו הכניסו הגרמנים שינוי מסויים בהליכותיהם. אין זאת אומרת שהפסיקו את מלאכת ההשמדה, אלא שהשתדלו לחפות עליה, שלא תיעשה בפרהסיה. וכן למשל באמתלא של דאגה לבריאות האסירים התחילו עורכים רשימות של כל החולים, החלשים והפצועים ומודיעים, שהדבר נעשה לשם טיפול בהם. למעשה הסיעום בלילות במכוניות-משא אל המשרפות. הגוש מס' 25 הפך אז "קומנדו-עונשין", שכלואיו נועדו להוציא לפועל את העבודות המפרכות ביותר ושמנת-מזונם הוקטנה כדי מחצית המנה הרגילה שלנו. השם החדש של הגוש לא שינה למעשה את מהותו ואת גורלם הסופי של אסיריו. טאובר, הנזכר לעיל, אף הודיע רשמית, שהמתקיימים על מנות הניתנות שם, לא יאריכו ימים יותר משלושה חדשים. ואמנם לא הגזים בדבריו. פרט לאלה, שקיבלו חבילות מזון או שהצליחו לגנוב אוכל ממתבחים, ממחסני הס.ס. וממקומות אחרים, ופרט לאלה, שנישלו לפני כן אל המשרפה, או נירצחו במכות, ופרט לאלה, שטרפו נפשם בכפם — איש לא האריך ימים אחרי תום המועד של 3 חדשים; כולם מתו מרעב ואפיסת הכוחות, או ממחלות קטלניות, כגון טיפוס המעינים, טיפוס הבהרות, דלקת ריאות, חולירע וכו'.

באביב ובסתיו הגיעה התמותה היומית במחננו, שמנה 20.000 נפש, ל-500 איש. בתוך זה לא ניכללו האסירות שנישלו למשרפה ואלה שרוחן נישבר בהן והן השליכו את עצמן על חוטי התיל המ-חושמלים.

* * *

11 מחנות היו באושווינצים, שהשתרעו על פני שטח של 35 ק"מ. יש לציין, שלפני שנבנה מחנה ההשמדה היה השטח ריק. בעיירה הסמוכה אושווינצים, שעל שמה ניקרא גם המ-חנה, לא היה אפילו בית-כלא. כל מה שהוקם בו אחר כך — נבנה בידיו, במחיר חיינו ובריאותנו. אנו האסירים הרסנו את הבתים, שדייריהם הוצאו בכוח, אנו הקימונו צריפי-עץ ובתי לבנה. מוכות בידי אנשי ס.ס. ששמרו עלינו, נשוכות על ידי כלבים מאומנים, ייבשנו אגמים, כשאנו עומדות 12 שעות

ביום במים, שהגיעו עד החזה. וקרבתנו מי יספור! מאות טבעו בבאר־פרא, כשלא עצרו כח לשאת את הצמאון (מים לא ניתנו לנו) וחשו אליה, אף כי המים היו מלוחים ורוויים ברזל! מאות טבעו בבורות, ששימשו לנו מחראות, בהיעדר סידורים סאניטאריים אחרים. כבישים סללנו בביצה, כשאנו בוססות בה שעות רצופות, שלוש פעמים ביום. בידינו הוקמה תחנת־חשמל, שסיפקה זרם לחוטי גדר, שהקיפה את מחננו, ולמאור לחדרינו. בנינו משק חקלאי, סידרנו גני־ירקות ומטעי־צמחים לייצור גומי מלאכותי. בכוחותינו ניבנו שני בתי חרושת של קרופ. ולא די בזה, במו ידינו בנינו את המשׁרפות! המחיר ששילמנו היה יקר מאד — מאות אלפים של חיי אדם וים של דמעות ויסורים.

זמן רב עבדנו בפרך עבודה סתם, מיותרת, טיפוסית למחנה־ריכוז. הובלנו חול ממקום זה, כדי למלאות בור במקום אחר מהלך 2 ק״מ, ולמחרת חפרנו בור באותו המקום והובלנוהו חזרה. רק בשנת 1943 התחילו מעסיקים אותנו בעבודה, שהיתה בה תועלת גם לעצמנו. הארבייטספיהרר מול, מי שעתיד היה להיות מנהל משרפה, הוא שהנהיג קו חדש זה. במקום לסחוב אבנים כבדות הלוך וחזור, גייס אותנו לסלילת כבישים בביצות, בהן בוססנו עד הברכים, לבנין בית־כסא, להתקנת ביוב ויתר הסידורים הסאניטאריים הראשוניים. בסוף התקנו גם מקלחות לעצמנו, בתחילה קרות ואחר־כך, כמעט בסוף, חמות. כמובן שבתחילה השתמשו בהן רק המיוחסים שבמהנה. אסיר רגיל זכה במקלחת רק אחת לכמה חדשים, כדי לחטות את עצמו מהכינים. אמנם למעשה יצא האסיר מהמקלחת יותר מכונם מכפי שהיה בהיכנסו אליה, והקושי בשמירה על החפצים, שצריך היה למסור לפני הרחצה, הוסיף על רתיעת האסירים מפניה. צריך היה לחולל פלאות, כדי שלא תיעלם המגבת, הסוויטר, או זוג לבנים להחלפה — אלה אוצרות המחנה, שלא בנקל אפשר היה להשיגן, כי ניקנו בעד לחם אצל אסירים, שעבדו בסידור החפצים של המשלוחים והבריחום למחנה בחרוף נפש דרך השער, שבו נערכו חיפושים מדוקדקים. לכן לא היה הולך כמעט אף איש להתקלח מרצונו. גם עצם הרחצה היו בה יותר עינויים מהנאה. קבוצות אסירים גדולות היו נידחפות, ובטרם הספיקו כולם אפילו להרטיב את גופם, כבר הוציאו בצעקות לאולם גדול בלתי מחומם, שם נאלצו לעמוד שעות אחדות, נוקשים שן בשן, עד אשר הוחזרו להם בגדיהם, קרועים ומ־עוכים משהיו, אבל פטורים מכינים. ולא די בזה, אלא צריך היה

לישון 2-3 לילות על קרשים בלבד, ללא מזרון או שמיכה, כי הללו עוד היו בחיטוי. בתקופה יותר מאוחרת היו פלוגות קומנדו אחדות רשאיות להשתמש במקלחת פעם לשבוע וכעבור זמן ארוך זכה לכד כל הגוש. אמנם תמיד היה טקס הרחצה מלווה דחיפות-חבטות וצ"עקות ותמיד היתה מחצית החפצים הולכת לאיבוד, אולם יכולנו לפחות לנקות את עצמנו. מעט לפני כן, בזמן בואי למחנה, היינו משתמשות לרחצה במעט מים דלוחים, שניחנו לנו כחה (תמצית טפלה עשויה מעלים) ובקעריות, שבהן אכלנו את מרקנו.

וכך, בצעדי צב ובד בבד עם שינוי המצב המדיני, חל בהדרגה מפנה לטובה גם בתנאי חיינו. בשעה שבשנת 1943, למשל, עוד היינו יוצאות לעבודה חולות, עם חום גבוה מאד, ובלבד שלא להשלח ל"רוויר" (גוש צריפים מוזהמים), היינו הולכות לעומת זה בשנת 1944 לאותו ה"רוויר" מרצוננו הטוב. וההבדל היה עצום, כבין האור לחושך. בתחילה, "רוויר" זה היוו צריפים אחדים, יותר מוזהמים ויותר מכונמים מכל היתר. על מיטות צרות שכבו שם 5 אנשים, מי בלי הכרה, מי בחום גבוה, מי בטיפוס או מחלה מדבקת וכדומה. לחולים לא ניתן כל טיפול. לא דאגו לניקיונם, לא האכילום ולא השקום. האצטבאות בעלי 3 קומות, עשויות קרשים דקים, היו תכופות נישברות תחת כובד המעמסה ומועכות את דיירי. הקומות התחתונות, עכברושים היו מגיחים לאור היום ומכרסמים אנשים חיים, כי הללו היו חלושים במידה כזו, שלא יכלו להתגונן ואף לא להוציא זעקת-פחד מגרונם. אלה היו פני ה"רוויר", שאליו הובאו החולים ושממנו לא חזרו עוד. אם לא הספיקו למות שם במשך שבוע, היו מסיעים אותם במכונית למקום מנוחתם הנצחית, אל המשרפה. והנה עם שנוי המצב בעולם, בשנת 1944, קיבל הרוויר פנים אחרות. הנהלת המחנה לא נקפה אמנם אצבע לשם כך ולא נתנה רפואות או זריקות, אולם האסירים יכלו כבר להשיג בעצמם את הדרוש תודות לקשרים ומכירים. רופאים-אסירים טיפלו בחולים, אפשר היה לשכב במנוחה. בקצרה — היה יותר טוב.

כאשר חליתי ביוני 1943 אנוכי בטיפוס הבהרות, המשכתי שבועיים בעבודת השדה (נשים וגברים עבדו באותן העבודות המפרכות; בנידון זה שרר אצלנו שיויון זכויות מוחלט), עבדתי עם 40 מעלות חום, עד אשר נפלתי פעם ארצה ולא יכולתי עוד לקום. בשוב הפלוגה מהעבודה בשעות הערב, הביאוני חברותי בלי רוח חיים. הבלתי רגיל במקרה היה, שהוחזרה אסירה חולה מהעבודה

כשהיא חיה, כי אמנם ערב ערב היו פלוגות הקומנדו, שהיו ניכנסות למחנה לקצב מוסיקה מצויינת, סוחבות גופות של מתים, ורק לעתים רחוקות היו מזדמנים גם חולים, כיון שמי שרגליו נשאוהו עוד, היה עושה מאמץ נואש ומהלך עליהן, כדי לא לעורר את תשומת לבם של אנשי הס.ס.

הביאוני ל"רוויר" ושם שכבתי שלושה שבועות, בלי הכרה. התרופה שניתנה לי במשך כל הזמן הזה היו 2 טבלאות אספירין. כשירד חומי עד 37 מעלות, יצאתי משם, כשאני מהלכת כסהרורית על רגלי הכושלות, ובלבד להינצל מהמשרפה! אחרי חיטוי מכינים, שארך 8 שעות, חזיתי לצריפי בעזרת חברותי, שנשאוני ממש על כפיהן. כמובן שלמחרת יצאתי לעבודה. להתחמק ממנה פירושו היה להישלח ל"קומנדו העונשין", שתיארתי לעיל. הבלתי-עובד היה מפסיד בכלל את זכותו לחיים. זה היה החוק הקדוש של המחנה, כשם שקדושים היו המיפקדים, שנימשכו שעות ארוכות, בהם היו הכלו-אים חייבים לעמוד דום, כשברכיהם כושלות וראשיהם עליהם סחרחר מרעב.

מובן שזמן רב לא עצרתי כת, למרות שהייתי תמיד בריאה וחי-סונה. עבר עלי שוב משבר ואחרי שבועיים ימים הייתי כבר ב"ר-וויר". שכבתי 6 שבועות ומשיצאתי — לא הוחזרתי עוד לגוש שלי, אלא לגוש ה"מוסלימיות".

"מוסלימי" — זה היה תואר בו כינו אסיר שנחלש ונעשה מועד-מד למשרפה. ביקשתי דרך לצאת משם, אולם לשוא. הייתי עוד "ירוקה", בלי קשרים ומכירים, כלומר, הייתי חסרת אונים ונתונה לחסד הגורל. לפי חוקי המחנה, והם חוקי ברזל, שום אסיר לא יוכל להתקיים בלי עזרת הזולת. כך לא יוכל להשיג בעת הצורך עבודה מתחת לקורת-גג, תהא גם הקשה ביותר, אם לא רכש נסיון וחינוך של שנה בחיי המחנה. וחוקי המחנה הם חוקים הרבה יותר מאלה שמחוצה לו, בעולם החופש, במקום שאנשים חפשים במעשיהם, גרים בדירותיהם, ישנים במיטותיהם, אינם חייבים להתיצב למיפ-קד, לעבוד 12 שעות בחוץ, בגשם, שלג, קור או שרב, רעבים, מוכים, נידחפים, נשוכים על ידי כלבים, ואומללים, אומללים וחסרי ישע.

מבשרי חזיתי זאת. נסיתי למצוא איזו שהיא עבודה, ותהיה רעה מאד ואפילו בחוץ, ובלבד לא מרוחקת ביותר מהמחנה, כדי שלא אצטרך ללכת 20—15 ק"מ ביום, הלוך וחוזר. אך הכל היה לשוא.

רק אחרי חדשים אחדים שיחק לי מזלי. באו אז מישלוחים גדולים, ואף כי החלק הארי הוצא לשרפה בכיבשנים, הרי גם לאחוז הקטן, שנועד לפי שאה להישאר בחיים, לא נימצא מקום במחנה. צריך היה מיד לבנות מחנות חדשים, להוסיף עוד משכנות עוני ומצוקה. עד אז היה רק באולייטונג (משרד לבנייה) אחד במחנה אושווינצים, וכדי להרחיבו היה צורך באנשי מקצוע לעבודות במשרד כזה. כיון שלמדתי שנתיים בתכניון של לבוב וקניתי לי גם נסיון בעבודה באחד ממפ"עלי-הבנין הגדולים בפולין כמשרטט-טכני, פניתי בבקשת עבודה. מועמדים כמוני לא היו רבים, כיון שאנשי השכלה הושמדו ביתר מרץ ויתר קפדנות מאחרים. נתקבלתי. מזלי היה הרבה יותר טוב מששיערת בתחילה. לא זו בלבד שעבדתי מאז מתחת לקורת-גג, והייתי במובן מסויים עסוקה במקצועי, אלא גם תנאי עבודתי השתנו מהקצה לקצה, כיון שמנהלי ה"באו-לייטונג" לא היו תלויים בשלטונות המחנה, אלא במרכז הפיקוח על הבניה שבקאטוביץ. הודות למנהלי החדשים השגתי גם הקלות אחדות: רשות לעבוד שעתיים יותר וכנגד זה לבוא למחנה אחרי המיפקד, לעבוד ביום ראשון ועל ידי כך להיות פטורה מהצייד שהיה נערך עלינו כדי שנישא לבנים, נחפור תעלות וכו' וכו', והעיקר — מצאתי שוב קשר פוליטי וחי-דשתי את עבודתי הקודמת, אמנם הפעם בתנאים אחרים, אולם יהיה איך שיהיה, עבודה מועילה.

כפי שהזכרתי כבר, היו באושווינצים 11 מחנות: אושוויץ 1 — מחנה לגברים. אושביץ 2 (הוא בירקנאו) — שני מחנות לגברים. אחד לנשים, קאראנטינה לגברים, מחנה-צוענים, מחנה-משפחתי, שאליו הובאו מישלוחים מטרזין, שעוד אספר עליהם, החלקה מס' 3, שנקראה "מקסיקו", כלומר מחנה לנשים הונגריות (הגיהינום הגדול בכל אושווינצים), וצריפי-עבודה של פלוגות קומנדו שונות, כגון: זגגים, נגרים וכו', שם היה גם משרדנו. מלבד אלה היה בבודי מחנה-עונשין.

בכל המחנות הנ"ל בודדו הגברים לגמרי מהנשים וההזדמנות היחידה להתראות היתה כאשר פלוגות קומנדו של נשים וגברים עבדו קרוב זו לזו. אולם אם ניתפש מישהו כשהוא משוחח שיחה אסורה, היה משלם מחיר יקר מאד.

למעשה היה אצלנו הכל בגדר איסור, פרט למוות, וכמובן שהיה הכרח להפר את כל האיסורים הללו כדי לא להמנע מהדבר היחידי שהותר לנו — ממוות. כל מי שניתפס בשעת עבירה על הוראות

המחנה, קיבל את עונשו לא על עצם העבירה, אלא על אי זריזותו, שגרמה לכך שניתפש. בשעת ההוצאה לפועל של העונש חזרו ושיננו באזנינו: "בפעם שניה אל תניח שיתפסוך!!" כן, הינכוננו שם לא על הצד הרע ביותר! אף אנשי הס.ס. הודו, כי בלי אירגון, כלומר בלי גניבות, אי אפשר לו לאסיר להתקיים. מחד גיסא נידרש מאתנו להיות נקיים ומסודרים, ומאידך לא ניתנו לנו בגדים או לבנים להחלפה, אף לא מגבת או זוג נעליים!

המקרה היחידי של שבת גברים ונשים יחד היה המחנה-המשפחתי ("פאמיליענלאגר"). פרשת המחנה היתה בלתי רגילה והריהי לפניכם: באביב 1944 הגיע מישלוח גדול מאד מטרזין (הגיטו היי-הודי בצ'כיה), שנועד כולו לשריפה בכיבשן. האנשים, כמוהם ככל האחרים, הביאו רכוש רב, זהב, גיירות ערך, תכשיטים וכו'. רוב רכושם היה כמובן נופל לידי הגרמנים. (במקרים יוצאים מהכלל הגיע משהו לידי הכלואים, שעבדו בקבלת המישלוח ובזונדער-קומאנדו). והנה במקרה הזה נהגו אחרת. מסיבות בלתי ידועות לי, הסכימה הנהלת המחנה לקבל את כל הרכוש של המשלוח ככופר-חיים, כופר שכוחו עמד לפוג עם צאת 6 חדשים. וכך, במשך יום אחד, קם המחנה-המשפחתי. דייריו קיבלו מזון כמונו, אולם היו פטורים מעבודה, ולא היו שם "מיונים". אצלנו רווחה דעה כללית, שהמישלוח מטרזין ייבדל לחיים, לפחות כל עת קיומו של המחנה אושווינצים. המציאות טיפחה על פנינו. בדיוק עם גמר המועד של 6 חדשים הלכו כולם ללא יוצא מהכלל, כלומר 3.000 נפש, ביום אחד לכיבשן. לא הועילו התערבויות של האסירים בעלי ההשפעה, כדי להציל נפש אחת. כן, זה היה אחד ההסכמים היחידים, ואולי היחיד, שהגרמנים קיימוהו במלואו.

הזכרתי כבר, שקיום קשר עם גברים היה קשה ומסוכן מאד. במשרד הטכני, שבו עבדתי, היו עסוקים גם גברים, אלא עבדו בחדרים אחרים. אולם אז הייתי כבר חניכת מחנה וותיקה והתפקיד להתקשר אתם היה קל למדי. היינו מעונינות לקשור אתם קשר, כיון שארגונם עלה על שלנו. היה להם מגע עם העולם החפשי בחוץ, השיגו לעצמם נשק ואף היו מקבלים ידיעות מהנעשה בעולם. כמובן שכל זה היה ידוע לנו על פי שמועות, אולם ההצלחה, שבה היו מסתיימות כל הבריחות של גברים לעומת הכשלונות שלנו, היא שהוסיפה וודאות לשמועות, וכפי שלמדתי אחר כך לדעת, לא היתה בהן הגזמה.

כעבור זמן רב השגתי את הקשר. מיד אחרי כן קיבלתי פקודה להעתיק את תכניות כל המחנות והמפות של "אינטערעסענגעביט אושווינצים" (שטח האינטרסים של אושווינצים), להעבירן למחנה הנשים שלנו ושם למסרן לאשה אחת. מתפקידה של האשה היה לתת את החומר לפולני אורחי, שעבד בכפיה כבעל מקצוע מצויין, והלה היה מוציא את החומר החוצה, כשהוא מחרף את נפשו לא פחות מאתנו.

יש לציין, שהעתקת התרשימים האלה לא היתה מן הדברים הקשים בשביל אסיר וותיק, שעצביו חושלו. כל התרשימים הדרושים היו ב"בונקר" מוגן בפני אש. הכניסה אליו היתה אך ורק דרך האר-כיון (הרגיסטרטורה). עבדו שם 3 נשים, 2 יהודיות ופולניה אחת, כולן כמוני אסירות פוליטיות. שום גבר לא יכול היה לעשות את הפעולה, כי נאסר עליו בכלל להיכנס לחדר בו עבדו נשים. אילו ניתפסתי אני על ידי ה.ס.ס., הייתי יכולה להצדיק את נוכחותי בצו-רך בתרשימים מסויימים לשם חישובים. למזלי לא הגיעו הדברים לידי כך. עבדתי שם קרוב לשבוע. חברותי שמרו עלי היטב ואף פעם לא ניתפסתי בבונקר אלא ברגיסטרטורה והענין היה מסתיים בנויפה על שאני מרבה לבוא לשם פטפוט. התפקיד הקשה ביותר היה להעביר את התכניות אל המחנה, כיון שיום יום כמעט נערכה על-יד השער ביקורת קפדנית, פחות או יותר, שכוונתה היתה לגלות את אירגון המזון וההלבשה שלנו. אולם גם נגד פגע זה נימצאה עצה. אמנם עצה שלא היתה פטורה מסיכון, אולם אחרת לא ראיתי לפני. השגתי באמבולנס אגדים ופלאסטר, את התרשימים הייתי מקפלת בזהירות ומכניסה מתחת לאגד, לפעמים על הזרוע ולפעמים על הרגל. לעתים היינו חייבים להתפשט בשעת הביקורת והיתה סכנה, שאיש ה.ס.ס. יקרע את התחבושות, אולם אנו הסכנו לסכנות. ראינו את המוות. תמיד פנים אל פנים וחדלנו לירוא ממנו כמו בזמן הרא-שון. יש שנתגלה לנו כאיום נורא ויש — כידיד גואל מענויים רבים. יהיה איך שיהיה, עלי להודות כי מישחק עצבים זה עלה לי ולחברי רותי בבריאות. פעם הייתי קרובה מאד ליפול בפח. זה קרה בשעת ביקורת, שנוכח בה מפקד המחנה יוסף קראמר, המפורסם בעולם כמפקד ברגן-בלזן. וכך היה הדבר. בהכנסנו למחנה, נתברר לנו מיד, שהביקורת היא חמורה וקפדנית מהרגיל, וזאת ניחשנו על נקלה על סמך חפצים שונים, שהיו מפוזרים בתעלות שמצדי הדרך שהוש-לכו כנראה על ידי חברותינו שקדמו לנו. היו שם דברים אסורים

למיניהם: תפוחי-אדמה, ראשי-כרוב, סוויטרים וכו' וכו'. קבוצת הסדרניות, שעמדה בפתח השער, היתה נותנת לנו סימנים על הסכנה, כי לא היה זה סוד, שהקומאנדו שלנו היה מביא תמיד סיגריות, מכתבים מקרובים שבמחנה הגברים, ספרים ועוד דברים רבים בלתי כשרים. אולם הדרך חזרה לא היתה, ובשבילי היה כבר מאוחר מדי להפטר מהתרשימים. המצב היה טראגי למדי, כיון שכל הקומאנדו עלול היה לשלם בחייו. הצלתנו באה תודות לכישרון האוריינטציה של כל אסיר ותיק. מהבעת פנינו הבינו הסדרניות, שאני הבלתי כשרה בכולן. הקימו איפוא צעקות והמולה שנודרו להתפשט ובתוך הרעש והאנדרלמוסיה עברתי אנוכי לצידן. פלוגות חברותי הצטוו פפו, כדי שלא יורגש חסרוני בקבוצת החמישה שלי וכולן התחילו להתפשט בקדחתנות. לא עבר רגע והסדרניות כבר דחפו את הראשונות שעוד לא גמרו אף להתפשט. פתחתי מהר את הכפתורים כדי לעשות רושם של "מתפשטת" ומיד הצטרפתי לקבוצה שיצאה בריצה אל הצריף.

וכך קם הדבר. יום רדף יום ואני הייתי לאט לאט מבריחה את התכניות הדרושות: תכניות של כל מחנה ומחנה, של "בונקרים" קטנים, שניבנו מסביב לכל מחנה במרחק 2 מטרים זה מזה ושהיו מצויידים במכונות יריה מכוונות נגדנו וכו'.

אנשי הס.ס. ידעו שאנו מאורגנים ומזויינים ולכן לא פסקו מלחפש אחרי הנשק, אולם לשוא. פעמים אחדות הועמדנו בחוץ ללילה תמים, כשהמפקד קראמר הופך את צריפינו על פיהם. אולם אנו הערמנו עליהם, על מורינו. על פני כל המחנות היו לנו בונקרים תת-קרקעיים מצויידים בנשק; בשלושה בונקרים הותקנו שלושה מכשירי ראדיו, בהם קלטנו ידיעות מלונדון; 2 בונקרים היו לנו שנועדו לבריחה, ובהם מלאי מזון לשבועות אחדים, אצטבעות לשינה, מלאי תלבושות אורחיות והמפות הדרושות. אחד הבונקרים האלה נתגלה באופן מקרי באוקטובר 1944 בשעת חפירות באדמה. נימצאו שלושה בגדים מסומנים במספרי המחנה של שלושה אסירים שברחו. האחד עבד ב"באוילייטונג". קיימנו קשר עם אנשינו שחיו מחוץ למחנות, בחופש. היינו שולחים על-ידם זהב ושטרות כסף של חוץ-לארץ ש"אירגנו" (סחבנו) לפארטיזאנים והיינו מקבלים את עזרתם בסידור הבריחות. כן, היה לנו כוח רב, ובכל זאת היינו חלשים. היה באפשרותנו לקרוא דרור לכל הכלואים, אולם ידענו כי אין בצע בשיחרור רבע מיליון איש, בני גילים ולאומים שונים, ש-40% מהם

אינם יודעים את לשון הארץ ואת המקום ושהגרמנים יוכלו על נקלה לערוך עליהם צייד, ובודאי צייד מוצלח. חכינו איפוא עד הרגע בו לא יוכלו לערוך צייד זה, אולם לא זכינו לו. בחששם לפעילות יתירה מצדנו, התחילו משלחים לפתע את כל הפולנים לפני גרמניה. הדחיפה הבלתי-אמצעית לכך שימשה ההתקפה הרוסית הראשונה. ואז עוד לא בשל הזמן לפעולה מצדנו. האויב עדיין חזק היה והעזרה המקווה מרוחקת מאות קילומטרים.

ואמנם, הגרמנים עשו את הצעד בזמן, כי בדצמבר 1944, כלומר בזמן בריחתי שלי, לא היו במחנה אלא 20 פולנים בלבד, ועל כן הצ"ליחו לבצע פינוי המחנה ממש לעיני הרוסים, כשהטאנקים של הצבא האדום עמדו מהלך 15 ק"מ מהמחנה. דבר שלא היה עולה בידם אילו היו הפולנים נישארים במקום.

ברצוני לתאר כמה בריחות בלתי מוצלחות. לא אכנס לפרטיהן, לכך היה צורך בכרכים שלמים, אלא אסתפק בקוים אופייניים. המזעזעת ביותר היתה בריחתה של מלה, שעבדה כשליחה במזכירות, כלואה ותיקה מיספר 19373, יהודיה מבלגיה. בשבת בע"רב לא היה סוף למיפקד שלאחר העבודה. המפקחות התרוצצו אנא ואנא בלי יכולת להגיע לסוף הספירה, עד אשר נתברר ללא ספק, שאחת חסרה. מיהו הנעדר? הצפירות צורחות כבר לאות מקרה של בריחה, שתי צפירות, אחת משלנו ואחת ממחנה-הגברים באושוויץ-צים א'. האם בוצעה בריחה מאורגנת? הייתכן? ואמנם, לא היה עוד ספק בדבר. 5 שעות נישארנו עומדות על רגלינו הכאובות עד אשר נתברר: ברחו מלה, צעירה יפהפיה, יחד עם אדק, אסיר מספר 635, חשמלאי. הוא עבד ביום-ההוא אצלנו במחנה. האם יצאה אתו בתלבושת חשמלאי? ברחו ואינם. מי יתן ותיצלח דרכם, התפללנו בלבנו. אך לא צלחה. כעבור 5 חדשים ניתפסו. רווחו שמועות ש"נות, אחדים אמרו, שישבו בקאטוביץ, כלומר במרחק 45 ק"מ מה-מחנה. אחרים אמרו, שהיו כבר באוסטריה ושם ניתפסו. את האמת הורידו אתם לקבר. אחת ברור: לא ברחו אל הפארטיזנים, שם לא היו ניתפסים. בתחילה מיאנו להאמין בשמועות, ששניהם יושבים באושוויץ 1, בבונקר מיוחד. אחר כך נודע שבאמת ישבו שם חדשיים ימים. באשר כל עניני בריחה נידונו תחילה בברלין, עבר זמן מה עד שנתקבלה תשובה מהבירה, אח"כ העבירו את מלה למחנה שלנו, כדי בהתאם לתכנית, להלקותה בפומבי 100 מכות ואח"כ להוציאה להורג על-ידי תליה. (לנו לא הוגד זאת מראש.) כל יושבי המחנה

היו חייבים להיות נוכחים. ברם ההצגה נסתיימה בהשפלתם הפומבית של התלוינים, ולא של הנערה. כאשר ה"ארבייטסדינסטפיהרר" התקרב אליה ובידו אלה, הוציאה מלה סכין גילוח והתחילה חותכת את ורידי ידיה. הגרמני אחז בידה האחת וסיבב אותה בחזקה עד כי שברה. כהרף עין סתרה לו הבחורה בידה השניה, ששתתה דם, על לחיו. קמה מבוכה כללית. עצרנו נשימתנו. פני איש הס.ס. הביעו השתוממות אילמת. לכך לא היה מוכן. המפקחת הכללית התאוששה ראשונה וציוותה לסלק את הנערה מעל המגרש. הושיבוה אחר כך בעגלת-יד והעבירה לנקודת עזרה ראשונה. אח"כ הסיעוה בכל המ-חנות, למען יראו כל הכלואים וייראו, ולא יעיזו עוד לברוח. לאשרה נימצא איזה לאגערפיהרר רחמן, שירה מאקדוחו ברקתה וקיצר את יסוריה. באותו פרק זמן ניתלה אדק, אף הוא בפומבי.

לא לכל הבריחות היה סוף מר וטראגי כזה. הנה למשל כעבור 2—3 שבועות אחרי בריחת מלה ואדק, נימלטו 6 כלואים, ותיקי המחנה, שמספרם היה קטן ממאה. שלושה מהם הכרתי באופן אישי. אף השתתפתי אתם בעבודתם הסודית, על כן נהירים היו לי פרטי בריחתם, שהוציאה ממש את שלטונות המחנה מדעתם. המפקד בכבודו ובעצמו התרוצץ כבקדחת עד חצות והכל היה לשוא. הששה נעלמו כאבן בתוך הבאר. כעבור יומיים של חיפושים שהעלו חרס, הזעיקי המפקד את כל הכלואים וביקש מהם לחדול מהבריחה. הוא אמר, שאינו יכול להבין מה דוחף אותנו לברוח וכי עלינו להבין במוחותינו המטומטמים, שיש הכרח לבודד אותנו, כיון שאנו מהוים סכנה בשביל הרייך השלישי, והן על ידי כך שום עוול לא ניגרם לנו.

ואמנם היתה הבריחה מסודרת להפליא. ידעתי כי עומדים לבצע ביום רביעי, וכאשר ראיתי את אחד מהם באותו היום מבעד לחלונות משרדי, ידעתי שלא נתראה עוד במחנה. בערב צפיתי בלב רועד לקול צפירה. והנה הכל כתמול שלשום. המיפקד עובר בשקט. למחרת נודע לי, שבדרך היה אדם זר ועל כן חזרו בעוד מועד. 9 ימים של דאגה לשלומם עברו עלינו עד שנישמעה צפירה, והפעם עוד לפני המיפקד. הרגישו בשנים חסרים. משנערך המיפקד נתגלה, שחסרים ששה. בשובנו בערב מהעבודה ראינו אנשי ס.ס. ניכנסים אל תעלות הביוב. והששה ישבו להם בבונקר והמתינו עד יעבור להט החיפושים הראשונים. כעבור שבועיים יצאו, או יותר נכון נסעו במכונית, שהחזירה מהמחנה את הפועלים האזרחים. איש לא ניתפס.

היתה קבוצה אחרת בת 3 כלואים ותיקים, שהתחמקה מהמחנה בעזרת מכונית-משא, שהעבירה קרשים מצריפים מפורקים. 3 אח-רים גילכדו באופן בלתי צפוי וטפשי למדי. הגיעו כבר לקאטוביץ ובשעת הפצצה אוירית, מרוב שמחה לגילוי כח זה מצד כוחות הברית, המשיכו שמחים להלך ברחוב, ועל ידי כך עוררו חשד ותשומת לב. עד כמה דרושים היו קרירות, אורך רוח ושיקול דעת, תשמש בריחה שדלקמן. ברחו 6 גברים, שלושה מאושווינצים-1 ו-3 מכיר-קנוי. כתום שבוע של ישיבת כולם בבונקר, החליטו שלושת הראשו-נים, שהגיע כבר המועד לצאת ולעבוד את המשמרות. שלושת הא-חרים סברו, שמוטב לחכות ללילה אפל, באשר בלילה ההוא האירו הכוכבים. האסירים מאושווינצים יצאו. עברו בשלום על פני שתי המשמרות, אולם השלישית, שהיתה האחרונה, השגיחה בהם. היהו-דים היו מזויינים ולא אבו להיכנע, אולם לא יכלו לנצח את הרבים. (על כל 5 מטרים עמדו משמרות). בבוקר ניראו בפתח המחנה שלוש גזויות נקובות בכדורים וכידונים. הבורחים מבירקנאו ישבו בבונקר עוד שלושה שבועות, יצאו שלמים אל העבר השני, לחיים.

ברצוני לתאר כאן עוד מקרה אחד, שאינו, לאמיתו של דבר, מקרה של בריחה רגילה. בכל אחד מ-5 המשרפות של אושווינצים היו מועסקים אסירים במלאכת ההשמדה. 90% ביניהם, אודה וגם אבוש, היו יהודים מפולין ומגרמניה. הפלוגות, שעסקו בשריפה, גיקראו "זונדרקומאנדו". פלוגת זונדרקומאנדו ראשונה הורכבה מי-הודים מסלובקיה. הללו לא עמדו בתחילה על מהותה האמיתית של עבודתם, ומשהבינו — התמרדו כולם כאיש אחד ולא הסכימו בשום אופן לשמש מרצחי אחיהם, ואף לא במחיר חייהם הם. כולם הוצאו להורג. מאז עבדו במשרפות יהודים פולנים וגרמנים. כמובן שאיש לא בא מרצונו לעבוד במשרפה, אולם יכול היה לסרב, לו במחיר חייו, כי בין כה וכה היו עובדי הזונדרקומנדו, פרט למצטיינים בוד-דים, מושמדים בתאי הגז, כדי שלא יישארו עדים לרצח האיום. יהודי יות, למשל, לא הסכימו לעבוד במשרפה ולא היה אף יהודי יווגי בזונדרקומנדו. האנשים שעבדו שם אינם ראויים כלל לתואר בן-אדם. אלה היו רוצחים, שפלים שבשפלים, שהיו משליכים נשים וילדים חיים אל תוך האש, שלא נירתעו משריפת נשותיהם או יל-דיהם, שהיו מסייעים לאנשי הס.ס. לדכא את מרד הצוענים וכהנה וכהנה.

כפי שאמרתי כבר, היה כל "זונדרקומנדו" מוצא להורג כעבור

תקופה מסויימת. בדרך מסתורית נודע פעם לעובדי המשרפה השלישית, כי למועד זה וזה עומדים לחסלם. הם הצליחו לאסוף כמות של חומרי נפץ, ויום לפני המועד הפציצו את המשרפה השלישית, וכולם, כ-300 איש, ברחו אל היערות. נקל לנחש, כי בריחה זו, המוגנית ולאור היום, בהכרח שתסתיים בכשלון. ייתכן, שניצלו בודדים, אף כי אינני מאמינה בזה. אנשי הס.ס. הקיפו מיד את היערות. החיפושים והקרבות בהם נימשכו שבועיים ימים. תוקנה המשרפה שנייזוקה והופעלה כרגיל. בזה עוד לא תמה הפרשה. אחד הניתפשים מהזונדרקומנדו גילה כנראה בשעת ענויים את המקור ממנו קיבלו את חומרי הנפץ. נתברר, שסיפקוהו ארבע נערות, פועלות בבית החרושת של קרופ, שהוקם במחנה. מוצאן היה מגיטו ווארשה. הבכירה ביניהן היתה בת 21 והצעירה בת 16. הגרמנים ערכו להן תליה פומבית. ההצגה הוכנה בדייקנות גרמנית. שתים ניתלו בשעת המיפקד ו-2 בנוכחות פלוגות קומנדו, החוזרות למחנה מאוחר יותר, אחרי המיפקד. גם אני הייתי נוכחת בזמן התליה. התלין היה גרמני, ראש גוש במחנה-גברים. הוא הוציא לפועל את התליה בכובד-ראש וחגיגות. הנערות גילו אומץ לב והלכו לקראת מותן בשלום וגאווה. לכך לא היו ודאי מסוגלים הכלבים הגרמנים הללו.

בחודש דצמבר 1944 ברחתי אנוכי. האירגונים שלנו קבעו, שבשעת בריחת קבוצות חברים תצאנה הנשים לאחרונה. שתי סיבות היו לכך: א. כדי לקיים את הקשר בין המחנה והעולם בחוץ, ב. כיון שהפרטיזנים, ראו בנשים מעמסה מסויימת, למרות שהיינו למודות נסיון ועוני, מחושלות ונוחות להסתגל יפה למלחמה במחתרת. נאמר לנו להמתין עד הרגע האחרון. מובן שבתנאי המחנה לא היה הגיון בתיכון תכניות לעתיד רחוק, ובעיקר שהרגע המקווה היה לזטה בערפל ממנו והלאה ואיש לא ידע מתי יגיע, בעוד ימים, שבועות, חדשים או אולי שנים.

בסוף החודש נובמבר 1944 ניפסק הקשר עם החברים מבחוץ. הפסדנו קלף חשוב לאין ערוך. האפשרויות לחידוש המגע אתם היו מסופקות. צריך היה איפוא לפעול במשנה זהירות ולהיות מוכנים לכל. מצבנו היה עצוב למדי אולם לא טראגי. יהיה איך שיהיה ובידינו נימצאו מפות מדוייקות של המחנה, ידענו גם על קיום דרך אחרת שנעלמה מעיני הגרמנים ושבה, לפי כל ההנחות, אפשר היה לצאת בלי להתקל אף בגרמני אחד. בבונקר לא יכולנו להשתמש.

כי כדי לצאת ממנו היה צורך בעזרה מבפנים או מן החוץ. את שתיהן חסרנו.

בהיות לנו ברור כשמש בצהרים, שהגרמנים ישמידונו ושאינו לנו מה להפסיד, — החלטנו לברוח. 15 בחורות היינו. נידברנו שנצא אחת אחת, או זוגות, בלי שאחת תדע מה עשתה חברתה. כל אחת מוכרחה לסמוך על כוחות עצמה. אם הכל יילך כשורה, ניפגש בפש"צ'ינה, בדרך דזיעדזיצע—פשצ'ינה, ושם נחליט מה לעשות הלאה. יצאתי עם נערה יהודית מסלובקיה בסמוך לשעה 5 לפנות ערב. הלכנו בדרך, שהיתה ידועה לנו מתיאור בלבד. לבנו הלם מהתרגשות. בלבנו היתה החלטה נחושה לא לחזור אל המחנה. מות או דרור. בינתיים החשיך. ירד שלג ורוח קרה נשבה בפנינו. כיום איני יכולה להבין איך עמדתי בכל אלה. הלכנו בלי להתעכב כל אותו הלילה וכל היום שלמחרתנו. בסמוך לשעה 7 לפנות ערב עמדנו, כי חסרו כוחות להמשיך. נידמה היה, שאנו קרובים לפשצ'ינה. רצינו לדעת מה קרה לאחרות. להיכנס לעיירה פחדנו. בשעה 2 בלילה היינו כבר 13 בחורות. החלטנו לתכן את דרכינו לעתיד ולהמתין בינתיים לשתיים החסרות. היו לי כתובות של חברי, שישבו בבילסק ובקאטוביץ. אולם מכמה סיבות הוסכם שמוטב לא ללכת לשם. ראשית, לא ידעתי אם הכתובות עדיין אקטואליות ואם אמצא אותם במקומותיהם; אם לאו, הרי להיכנס לעיר גדולה וזרה, במקום שבכל פינה עומד זקיף גרמני, פירוש הדבר איבוד עצמו לדעת; שנית, היה חשש שהגרמנים התחקו על עקבות חברי וזאת היתה הסיבה, שהופסק הקשר אתנו; ואם כך הרי בואנו וודאי ובוודאי אין לו שחר, נכנס ללוע הארי וגם נכשיל את האחרים. גם לא יכולנו להמשיך את דרכנו בחבורה אחת, כי חסרנו כסף, תעודות, אף בגדים ומעילים. כולן הסכימו לדעתי. הוחלט בצער להתפזר ולהמשיך ביחידות או בשתיים, כלעורמת שיצאנו מהמחנה. מטעמי זהירות שמרה כל אחת לעצמה את כיוון דרכה. השחר עמד לעלות והשתיים עדיין לא ניראו. לא יכולנו עוד להשאר יחד במקום. אם ניצלו, תנהגנה כמונו, ואם לאו — במה נוכל לעזור להן? ניפרדנו איפוא. ראיתי אותן אז בפעם האחרונה. עד היום קיבלתי ידיעות מארבע. היתר לא נתנו עוד סימן חיים. ואולי גם לא תתנה.

יתר קורות בריחתנו יכולות לשמש נושא למעשיה מאלף לילה ולילה. אספר רק בקצרה, שהלכתי ימים ולילות דרך סילוזה הפולנית, הגרמנית, הסודטים עד צ'כיה. מצ'כיה ביקשתי לעבור לסלו-

בקיה ולהצטרף אל הפארטיזנים, אולם לא הצלחתי. נסיתי אז לע-
 בור לאוסטריה, כדי להגיע משם לשווייץ, אך גם תכנית זו נכשלה.
 נישארתי איפוא עד תום המלחמה בצ'כוסלובקיה. ביום הניצחון
 ישבתי בברודניצה אשר על שפת הנהר לאבה. משם התגנבתי לפילז-
 נו, ומפילזנו, בטראנספורט צרפתי, עד פאריס. עוד לא מלאו 4 חד-
 שים לשבתי בצרפת וכבר הייתי בדרך לארץ-ישראל.

* * *

זוהי, בקוים כלליים, פרשת שנותי האחרונות. לא רשמתי אותה,
 כדי לספק ספרות מזעזעת. כתוב כתבתי בתקוה, שאנשים רבים ככל
 האפשר יוכלו ללמוד מה התחולל באמת מאחורי החוטים המחושמלים
 של מחנות-הריכוז. לא כתבתי בשביל יהודים בלבד, הם הלא יודעים
 זאת, מבשרם חזו, — אלא בשביל אותם האלפים, שהיו כה קרובים
 למלחמה ובכל זאת כה רחוקים ממנה, עד שהם מסרבים להאמין כי
 כך היה. הם אינם יכולים להשיג בשכלם הבריא והאנושי שזאת היתה
 מציאות. והכרח הוא, שיוודע לעולם כולו מה מסוגלים לעולל
 הגרמנים.

יום במחנה - בירקנאו

תאור החיים היומיים במחנה ההשמדה בבירקנאו נכתב ע"י ג...
אחד מכלואי המחנה.

בשנת 1942 היו מעירים ברוב הגושים משנתם שעה לפני הצלצול. שורר עוד לילה. האנשים קמים והם מחוייבים לצאת מיד מהגוש. כשהם נתקלים בחושך באבנים או בדרכם בבוקר, הם הולכים אל המחראות, הנמצאות במרחק כמה מאות מטרים. הנועזים יותר הולכים להתרחק, אחרים הולכים רק לשתות מים. אם ביום אתמול ירד גשם, מוכרחים האסירים ללבוש בגדים רטובים. הנופש הקצר וכמה שעות שינה על קרשים ובדוחק, לפעמים במצב של ישיבה למחצה, מבליטים רק עוד יותר את העיפות מהימים הקודמים. השעות שלפני עלות השחר הן שעות של יאוש ודכדוך הנפש. מקצת זות שונים של המחנה נשמעות יריות: יום יום הולכים המתאבדים לדעת אל גדרות התיל.

15—20 דקות לאחר פינוי הגוש מתחיל ה"שטובן-דינסט" לסדר את האנשים בכיכר המיפקדים בקבוצות של עשרה. מהגושים מוציאים את הגופות של אלה, שמתו במשך הלילה, ומניחים אותן ליד הקיר. על-ידן מניחים את האנשים, שאינם יכולים לזוז, את החולים מעמידים על-יד אלה. מפעם לפעם נשלחות עגלות מיוחדות לאסוף את הגופות של אלה שנהרגו על-יד גדרות התיל או שמתו במשך הלילה בפינות שונות של המחנה, במחראות, בשוחות וכד'. טורי האנשים מהגושים מסודרים כבר. נשמע קול הצלצול לקום. מגושים "מאושרים" אחדים מתחילים לצאת האנשים. לפני הגושים המסודרים מביאים דודים עם תחליף של קפה או תה. נותנים קערית אחת לכל 5 או 10 אנשים. בין האנשים הקפואים למחצה מתחילה מריבה, חטיפת הקעריות אחד מהשני. רבים נשארים בלי קפה. השורות מתערבבות. מחזירים את הסדר של השורות, כשמש-תמשים לשם כך במקלות.

יש שהצלצול, המודיע על התחלת המיפקד, מפסיק את חלוקת הקפה. במקרה כזה נישאר לפעמים חלק גדול מאנשי הגוש מקופח ויוצא לעבודה בקיבה ריקה.

החל מחודש נובמבר 1942 מחלקים בבוקר מלבד קפה גם לחם עם תוספת (מרגרינה, ריבה או נקניק). מחלקים בזמן היציאה מה-

גושים או בשורות. רק בגושים מעטים מחלקים במקומות השכיבה, באיצטבאות, ומרשים לאכול תחת הגג.

המיפקד מתחיל כשעדיין חושך, בפרט בחורף. קודמת לו ריצה קדחתנית בכל המתנה. מגרשים את המאחרים מהמחראות, מחפשים את הנעדרים, חיים או מתים. אנשי ה.ס.ס. (ראשי הגושים) עוברים ובודקים את אנשי הגושים, סופרים את הנוכחים וחותמים על פנ-קסי הדו"חות. בשעת הספירה חייב כל אסיר להסיר את הכובע. בחורף או בגשם מצווים אנשי ה.ס.ס. לחכות, כשהראש אינו מכוסה. עד מסירת הדו"ח לראש-הראפורטים (ראפורט-פיהרר). בזה נגמר המיפקד וניתנת הפקודה: "ארבייטס-קומאנדו פורמירן" ("לסדר פלוגת-עבודה").

בשנת 1942 לא היו האנשים קשורים בקביעות לפלוגות. לכל פלוגה היה מקום קבוע, שבו הסתדרה. ברור שכל אחד רץ אל הפלוגות הנוחות יותר. לפלוגות הרעות לא הלכו האנשים. הקאפו (ראשי הפלוגות) של הפלוגות הנוחות יותר מוכרחים היו לגרש את האנשים, שהיו חוזרים ובאים. לא חשובות היו מכות אחדות, הן עמדה כאן בעיה של עבודה במשך יום שלם, של מניעת מכות בלי הרף ושל הצלה ממות. ראשי הפלוגות, שהאנשים נמנעו מלהצטרף אליהן, היו מתחילים לצוד אנשים. הם היו תופסים אנשים בכל מקום שאפשר היה והיו מביאים אותם בחזקה לפלוגות, שהיו בכל פעם מתפוררות. את ה"מוסלימים" (החלשים) היו מגרשים מפלוגה לפלוגה. אף אחד לא רצה להיות אתם יחד.

התזמורת מתחילה לנגן והפלוגות, חמישה אנשים בשורה, מתחילות לצעוד. השמים התבהרו כבר. רוב האנשים ערים כבר זה שלוש שעות. רבים כבר הזכו. כולם כבר הוציאו מרץ רב מעצביהם בהאבקות על מקום בפלוגה, על קפה וכו'.

המיצעד לעבודה הוא עינוי נוסף, ביחוד לפלוגות, העובדות מחוץ לשרשרת המשמרות. אבק, בוץ, רפש או שלג מכסים את הדרך. רבים הולכים יחפים, רבים בסנדלים או בכפכפים. רגלי כמעט כולם מכוסים פצעים. לרבים חום גבוה, אולם הם הולכים לעבודה, כדי להמנע ממשלוח ל"בית החולים" ומיון, הבגדים מרופטים, מרופשים, עם סימנים מהמריבות בבוקר. הקיבה ריקה.

הפלוגות, העובדות מחוץ לשרשרת המשמרות, יש עליהן שמי-רה מעולה נוספת של משמרות אנשי ה.ס.ס. עם כלבים. בנחשלים, הנשארים בסוף, משסים כלבים. אף אחד אינו רוצה להשאר בשורה

האחרונה. לעתים קרובות דוחפים אנשי ה.ס.ס. אנשים מתוך השורה ויורים בהם "בגלל בריחה". ממריצים להתקדם במכות במקלות, בקתי הרובים.

לעבוד צריך היה "בעינים" (*). במשך זמן רב הפילו אימה "טרא-גים" (**), ששימשו להעברת עפר. אלה היו שקתות ישנות וכבדות של סוסים, בלי ידיעות. היה זה לאמתו של דבר מכשיר לעינויים ולא כל-עבודה.

העבודה מתנהלת במתיחות רבה. כשמתקרב איש ס.ס. או "קאפו" (ראש פלוגה) מתחילים האנשים מתוך פחד לעבוד בעצבנות, אולם כעבור רגעים מספר הם מוכרחים להפסיק. ניתכות מכות והאנשים מתחילים שוב להניף ולהוריד את האתים בקצב משונה. וכך חוזר חלילה. העבודה אינה פוריה לגמרי והעובדים מתעייפים עד מוות. העינוי הגדול ביותר הוא לעבוד, כשמאחורי גבך עומד איש ה.ס.ס. או "קאפו". המבקש קרבן. אסור לך להסתכל מסביבך. כל אחד עובד, כשהוא מחכה כל רגע למכה בראש. קרו מקרים של התקפת שיגעון פתאומית.

בפלוגות הורגים אנשים. אף אחד אינו בטוח בחייו. אין אף רגע שלא תשמענה בו צעקות מוכים או קול גוועה. הורגים בגלל "עבור" זה גרועה, נעליים או מכנסיים שלמים, כדי לעקור שיני-זהב, בגלל דלדול הכחות או בגלל ישיבה ממושכת בבית-הכסא (דיזינטריה). אין מים. בחום, הלוהט שותים מכל שלולית.

ישנם מקרים של מלשינות אחד על השני, כדי להמלט ממכות. אחד תופס מהשני עמדות נוחות יותר. אולם ישנם גם מקרים של עזרה הדדית, של גבורה צנועה ומתמדת ושל אצילות הנפש.

בצהרים, בשעה 12, הפסקה לארוחת הצהרים. הפלוגות מתכננות ומסתדרות. פוקדים את האנשים.. אח"כ מחלקים מרק. יש לאכול בחיפזון, בעמידה, כי אין די קעריות. אלה שגמרו לאכול, משתדלים לקבל עוד מנה או להתגנב עוד פעם לתור. שוב הצטופפות ומכות. על נופש אין חושבים. בשעה 1 מתאספים שוב וחוזרים לעבודה. בחורף אין בכלל הפסקה בצהריים.

בחורף גומרים את העבודה כשמעריב, בקיץ בשעה 6 בערב. הפלוגות חוזרות למחנה. ההליכה בחזרה קשה יותר מהיציאה למקום

(* כלומר צריך היה לתפוס את רצון ה"קאפו" במהירות.

(** אלונקות.

העבודה. האנשים עיפים מהעבודה במשך יום שלם, הם מוכרחים לשאת דודים עם מזון, הרוגים וחברים שנשארו בלי כחות. אנשי ה.ס.ס. רוצים לחזור מהר הביתה והם מצווים לעתים קרובות לחזור בריצה.

מיד אחרי החזרה מהעבודה מסדרים את האנשים למיפקד. גם הכל הלך למישרים, נמשך המיפקד כשעה. ברוב המקרים חסר ניי- שהו, כי נשאר יושב בבית-הכסא. את המאחרים לבוא מכים מנות רצח ולפעמים גם רוצחים בו במקום. יש שאין יודעים את המיפקד הנכון של המתים, שיש למסרם לקבוצות הגושים. המיפקד נמשך במקרה כזה שעתים ושלוש שעות. אם מישהו מהפלוגה נעדר, נמ- שך המיפקד גם עד חצות הלילה.

בזמן המיפקד בערב מטילים ענשים ומתעללים. מעמידים אח כל אנשי הגוש כשרגליהם כפופות כמו בישיבה בגלל אי-סדר, בגלל הסרת הכובע לא לפי הנוהג הדרוש וכד'. עם גמר המיפקד מחלקים בחורף מרק ובקיץ לחם עם תוספת.

לעתים קרובות מאוד לוקחים אחרי המיפקד את האנשים מכמה גושים, את כולם או חלק מהם, לעבודה במחנה. בעיקר יש מקרים כאלה בקיץ, כשנשארות שעות אחדות עד שמעריב. שעות אחדות אלה מיגעות ביותר. ההשגחה קפדנית יותר, מאשר בפלוגות בזמן העבודה, אבל אפשר בנקל, באופן יחסי, להתחמק ולהתערבב בק האסירים, שאינם עובדים באותה שעה. ה"קאפו", האחראים לעבו- דה, חוטפים במקרה כזה אסירים אחרים במקום החסרים, ובמקרה שהאסירים מוחים ורוצים להסביר, הם מקבלים מכות.

אחרי המיפקד, אם אין לוקחים לעבודה, מרשים לאסירים להי- כנס לצריפים. בגושי-צריפים אחדים מרשים להיכנס רק לאחר הצילצול, המודיע על זמן השינה (בשעה 8 וחצי בערב). במקרה כזה מוכרח כל אסיר בחורף לעמוד בחוץ בקור או בגשם. כשיש בחוץ בוק, אין נותנים בדרך כלל לאנשים לצאת, כדי שלא ילכלכו את הריצפה.

בזמן הכניסה לצריפים קמות שוב מריבות וצעקות. האנשים הקפואים והעיפים נדחקים כולם בבת אחת אל הדלת, שאינה גדולה מדלת רגילה בחדר, מכים אחד את השני, דוחפים אחד את השני, מפילים את החלשים ודורכים עליהם. ראשי-הגושים והעובדים בצ- ריפים (שטובן-דינסט) מכניסים סדר בעזרת מקלות או שהם מש- אירים את כולם בחצר כעונש.

בצריף צריך כל אחד לעלות מיד על אצטבה, להלחם על מקום, שמיכה וכו'. כאן מתחילים להתעסק בסידורים שונים: תפירת מיס-פרים, החלפת בגדים ונעלים וכו'. מורגש מחסור בכל והאנשים נדחקים שוב בתקוה להשיג נעלים, מכנסים שלמים או מעיל. רק אחד מעשרה משיג את מבוקשו, השאר חוזרים בידיים ריקות.

להרדם קשה למרות העיפות. דוחק איום (על אצטבה של $2 \times 2\frac{1}{2}$ מטר שוכבים לפעמים עשרה אנשים), הקרשים אינם מהוקצעים, קר, הבגדים רטובים, פשפשים וכנים לרוב, נשמעות אנחות החולים, מורגש סירחון מהשכנים החולים בדיזנטריה והמפרישים — כל אלה אינם נותנים להרדם. יש צורך גם לשמור מגניבה על רכוש שקבלת מהמחנה: נעליים, סוידר, בגדים מתוקנים, פרוסת לחם שא-תה משאיר לארוחת הבוקר. על אצטבות אחדות השמירה מסודרת לפי תור במשך כל הלילה.

דומית הלילה מופרעת מפעם לפעם על-ידי מקרים שונים. כאן מוחים שכנים נגד סידור צרכים על האצטבה, שם תפסו גנב, במקום אחר מתחילה מריבה בגלל שמיכה או דבר אחר. החולים הוזים מתוך חום בשפות שונות עם תערובת מלים גרמניות מלשון הפקודות. כך חולפות השעות המעטות, שנועדו למנוחה.

ה ו ד ע ה

של הוועדה המיוחדת, שנתמנתה ע"י הממשלה הסובייטית להקירת פשעי הממשלה הגרמנית באושווינצ'ים.

ההורעה נתפרסמה בעתון "אייניקייט" סיום 8.5.1945, מוסקבה.
כאן ניתנה בתרגום מאידית.

עוד לפני שהצבא האדום שיחרר את אדמת פולין בסילוזיה הע-לית הגיעו לידי הוועדה הממשלתית המיוחדת ידיעות רבות על קיום מחנה גדול בקירבת אושווינצ'ים, שהוקם ע"י הממשלה הגרמנית לשם השמדת שבויים סובייטיים. לאחר שיחרור סילוזיה הפולנית על-ידי

הצבא הסובייטי, גילו יחידות הצבא האדום את המחנה הזה. לפי הוראת הוועדה הממשלתית המיוחדת עשתה הקטיגוריה של החזית האוקריינית ה-1, ביחד עם באי-כח הוועדה הממשלתית המיוחדת ה"ח"ח ד. י. קודריאנוב וס. ט. קוזמין, במשך החדשים פברואר—מארס 1945 חקירה מדוקדקת של מעשי הוועה של הגר-מנים במחנה אושווינצ'ים.

בחקירה השתתפו ועדות מומחים מיוחדות: מישפטי-רפואית, שבה השתתפו המומחה הראשי המישפטי-רפואי של החזית האוקריינית ה-1 פ. פ. בריוז'ין; המומחה המישפטי-רפואי של הצבא מ. ג. צ'ורסאנוב; המומחה הטיראפיוט י. י. פרצוב; מנהל המעבדה הפתולוגית-אנטומית של הצבא ג. א. לבדיב; הגינקולוג של הצבא ג. א. קוליגאייב; המומחה לפסיכיאטריה נ. ר. ואנובסקי; המומחה לקרימינליסטיקה נ. י. גיראסימוב; העצורים לשעבר במחנה: פרוד פיסור לפדיאטריה, מנהל הקליניקה של האוניברסיטה בפראג ב. ו. אפשטיין; הפרופיסור לאנטומיה פתולוגית ומדיצינה ניסיונית בעיר קלירמון-פיראן (צרפת) ג. ג. לימוזן; הדוצנט במחלקה לרפואה בזאג-רב (יוגוסלביה) מ. י. גרוסמאן, וועדה טכנית, שבה השתתפו הפרוד פיסורים של האוניברסיטה בקראקא רומאן דוידובסקי, ויארוסלאב דולינסקי, המוסמך למדעי הכימיה המהנדס ו. פ. לאורושין, והמהנדס א. מ. שויער.

על סמך גביית עדויות ובדיקה רפואית של 2819 עצורים במחנה אושווינצ'ים, שניצלו ע"י הצבא האדום, על סמך חקירת התעודות הגרמניות, שנמצאו במחנה, שיירי הכיבשנים (קדימטוריונים) ותאי-הגאזים, שהגרמנים פוצצו בזמן נסיגתם, הרוגים, הפצים ותעודות של האנשים מארצות אירופה שונות, שהושמדו ע"י הגרמנים, — על סמך כל מה שנמצא במחסנים ובצריפים של המחנה, נקבע:

1. בירייה, ברעב, בהרעלה ובעינויים איומים השמידו הגרמנים במחנה אושווינצ'ים למעלה מארבעה מיליון מאזרחי רוסיה הסובייטית, פולין, צרפת, בלגיה, הולנד, צ'כוסלובקיה, יוגוסלביה, רומניה, הונגריה וארצות אחרות.
2. פרופיסורים ורופאים גרמניים עשו במחנה ניסויים "רפואיים" על בני אדם חיים, גברים, נשים וילדים.
3. בנוגע לשיטה מחושבת, לאירגון טכני, להיקף המוני ולאכזריות בהשמדת אנשים, עולה המחנה באושווינצ'ים על כל "מחנות המוות" הגרמניים, שהיו ידועים עד כה.

במחנה אושווינצ'ים היו גם תאי-גאזים, גם משרפות, גם מחל-קות לניתוחים וגם מעבדות, — כל זה נועד להשמדת בני אדם באופן איום. הגרמנים כינו את תאי-הגאזים "בתי-מרחץ מיוחדים". מעל לכניסה ל"בית-המרחץ" הזה היה כתוב: "לחיטוי", מעל לדלת היציאה — "כניסה לבית-המרחץ". באופן כזה לא התעורר שום חשד אצל האנשים, שהובלו להשמדה, והם היו נכנסים לחדר ה"חיטוי", היו פושטים את בגדיהם, ומכאן היו מצווים עליהם לעבור ל"בית-המרחץ המיוחד", כלומר לתאי-הגאזים, במקום שהיו מחניקים אותם בגאז המרעיל "ציקלון".

במחנה סודרו בתי-חולים מיוחדים, אולמי-ניתוחים, מעבדות היסטולוגיות ומוסדות אחרים, אולם מטרתם הייתה לא לרפא, אלא להשמיד בני-אדם. פרופיסורים ורופאים גרמניים עשו בהם ניסויים בממדים רחבים על בני אדם בריאים בהחלט, על גברים, נשים וילדים. הם עשו ניסויים בעקירת נשים, בסירוס גברים, ניסויים על ילדים, ניסויים בהדבקת המוני אנשים במחלת הסרטן, הטיפוס, הקדחת, והם היו בודקים את התוצאות; הם היו מנסים את פעולת חמרי-רעל על אנשים חיים.

רייכספיהרר של ה.ס.ס. הימלר אירגן את המחנה באושווינצ'ים להשמדת בני אדם.

המחנה באושווינצ'ים נוסד בשנת 1939 בפקודת הרייכספיהרר של ה.ס.ס. הימלר, במטרה מיוחדת להשמיד את הנתינים המשועבדים של הארצות הכבושות באירופה. המחנה השתרע על פני שטח עצום מסביב לעיר אושווינצ'ים, והיתה זו למעשה רשת שלימה של מחנות: אושוויץ (אושווינצ'ים), בירקנאו, סונוביצה, גולישאוו, יווישוביץ, נוידאכס, בלכאמר וכו'. המחנות העיקריים — אושוויץ ובירקנאו — הקיפו שטח של 467,5 הקטר והיו בהם למעלה מ-620 צריפי-מגורים ובנייני-עזר. במחנות אושווינצ'ים נמצאו תמיד מ-180 עד 250 אלף עצורים. כל המחנות היו מוקפים שוחות עמוקות ורשת סבוכה של תיל דוקרני, שהיו מכניסים לתוכו זרם חשמל בעל מתח גבוה.

בשנת 1941 נבנתה במחנה אושוויץ המשרפה הראשונה בעלת 3 כיבשנים לשם שריפת גופות האנשים ההרוגים. ליד המשרפה היה "בית-מרחץ מיוחד", כלומר תאי-גאזים להחנקת בני-אדם. המשרפה הראשונה התקיימה עד מחצית שנת 1943. בקיץ שנת 1942 ביי-

קר במחנה אושווינצ'ים לשם פיקוח הרייכספיהרר של ה.ס.ס. הימלר ונתן פקודה להגדיל את המחנה בממדים ענקיים ולשכללו מבחינה טכנית. עבודת הבנייה של משרפות גדולות חדשות נמסרה לחברה הגרמנית "טופף ובניו" מארפורט, שניגשה מיד לבנין 4 משרפות גדולות ותאי-גאזים בבירקנאו. מברלין האיצו ודרשו למהר בבנייה ולגמור את כל העבודה עד ראשית שנת 1943. בתוך תיקי לשכת המחנה באושוויץ מצאו חליפת מכתבים גדולה בין הנהלת המחנה ובין החברה "טופף ובניו", בתוכה את המכתבים הבאים:

1.

י. א. טופף ובניו

ארפורט, 12 בפברואר 1943.

אל מרכז עבודות הבנין של ה.ס.ס. והמשרה באושוויץ.

הנידון: המשרפות במחנות שבויי המלחמה ה-2 וה-3.

אנו מאשרים בזה את קבלת מברקכם מיום ה-10 בפברואר, שתכנו הוא: "אנו מאשרים עוד פעם, שקיבלנו את הזמנתכם לחמישה כיבשנים משולשים, בזה גם שני-מגופים חשמליים להרמת הגופות ומנוף זמני אחד להרמת הגופות. הוזמן גם מכשיר שימושי להגשת פחמים ומכשיר להעברת אפר הגופות. עליכם להמציא ציוד מלא למשרפה מס' 3. אנו מחכים, שתאחזו בכל האמצעים, שכל המכונות והחלקים ישלחו מיד. הסידורים חייבים בהחלט להתחיל לפעול ביום ה-10 באפריל 1943.

י. א. טופף ובניו.

2.

No. 12115/42/Ep/Ha

סעיף 2.

בנוגע לציוד 2 כיבשנים משולשים ליד כל אחד מ"בתי המרחץ המיוחדים", המתנהל ע"י המהנדס פריפר, הוצע להוציאם מהכיבשנים, שהוכנו למישלוח למוהילב. מנהל מחלקת השירותים של המר-כז למשק של ה.ס.ס. בברלין קיבל מיד ידיעה על כך והוא נתבקש לתת הוראה בענין הנידון.

אונטרשטורמפירר של ה.ס.ס.

אושווינצ'ים, 21 באוגוסט שנת 1942.

בארבעת המשרפות החדשות היו 12 כיבשנים עם 46 כוכים. לכל כוך אפשר היה להכניס משלוש עד חמש גופות. תהליך שריפת הגופות היה נמשך בערך 20—30 דקות.

ליד המשרפות היו "בתי מרחץ מיוחדים" — תאי־גאזים להמתת בני־אדם, שנמצאו במרתפים או בבניינים מיוחדים ליד המשרפות. מלבד זאת היו במחנה עוד שני "בתי מרחץ" אחרים, שאת הגופות שהיו מוציאים מהם, היו שורפים על מדורות מיוחדות. את האנשים, הלקוחים למוות, היו מזרזים ללכת ל"בתי־המרחץ" בהכאות במקלות, בקתי־רובים, בשיסוי כלבים בהם. את דלתות התאים היו סוגרים באופן הרמטי, ואת האנשים, שהוכנסו שמה, היו מרעילים ב"ציק־לון". המוות היה בא תוך 3—5 דקות; כעבור 20—30 דקות היו מוציאים את הגופות מ"בתי־המרחץ" ומובילים לכיבשני המשרפות. לפני השריפה היו רופאי שניים עוקרים מפיות ההרוגים את שיני־הזהב ואת השיניים התותבות.

"תפוקת" "בתי־המרחץ" — תאי־הגאזים היתה עולה בהרבה על כושר הקיבול של הכיבשנים, לכן היו הגרמנים שורפים את הגופות גם על מדורות ענקיות. בשביל מדורות אלה ניכרו שוחות מיוחדות, 25—30 מטר אורכן, 4—6 מטר רוחבן ושני מטר עומקן. בתחתית השוחות היו תעלות מיוחדות, ששימשו להכנסת אויר, הדרוש לליבוי האש. את הגויות היו מובילים אל המדורות במסילת ברזל צרה, היו מניחים אותן מעל לשוחה שכבות, שכבות, ביחד עם עצי־הסקה, היו שופכים נפט ושורפים אותן. את האפר היו קוברים בבורות גדולים, או היו מפזרים בנהרות סולה ו־וויסלה. החל משנת 1943 התחילו הגרמנים להשתמש בעצמות, שלא נשרפו, לצרכי תעשייה. הם התחילו לטחון את העצמות ולמכור את האבקה לחברה "שטרם" לשם שימוש בייצור סופרפוספט. במחנה נמצאו תעודות, שמהן נתברר, שלחברה "שטרם" נשלחו 112 טונה 600 קילוגרם אבקת עצמות של גופות. הגרמנים השתמשו לצרכי תעשייה גם בשערות, שהיו גוזזים מהנשים שנלקחו למוות.

הגרמנים היו שורפים במחנה אושוונצ'ים יום־יום מ־10 עד 12 אלף בני־אדם, בזה 8—10 אלפים מהמישלוחים שהיו מגיעים, 2—3 אלפים מהכלואים במחנה.

נגבתה עדות משלמה דראגוב, תושב בעיירה ז'ירובנין, פלך ווארשה, ומהנריק טאובר מהעיר קשאנוב (פולין), שהיו כלואים במ־

חנה ועבדו בפלוגה המיוחדת, ששרתה בתאי הגאזים והמשרפות. הם סיפרו כדלקמן:

"...בראשית פעולת המחנה היו לגרמנים שני תאי-גאזים, שהיו מרוחקים אחד מהשני שלושה קילומטר. על-יד תאי-הגאזים היו שני צריפי-עץ. את האנשים, שהיו מגיעים במישלוחים, היו מכניסים לצריפים, שם היו פושטים את בגדיהם ואח"כ היו מוליכים אותם אל תא הגאזים... אל תוך תאי-הגאזים היו מכניסים קבוצות של 1500—1700 אנשים, אח"כ היו אנשי הס.ס., כשמסכות גאז על פני-הם, זורקים דרך אשנבים "ציקלון". ההמתה בגאזים היתה נמשכת 15—20 דקות. אח"כ היו מוציאים את הגופות ומעבירים אותן בקרו-נות-יד קטנים לשוחות, במקום שהיו שורפים אותן... אח"כ פעלו בשטח המחנה בבירקנאו 4 משרפות, על-יד כל אחת מהן פעל תאי-גאזים. המשרפות מס' 2 ו-3 היו בנויות באופן דומה והיו בכל אחת מהן 15 כיבשנים. המשרפות מס' 4 ו-5 היו בעלי מבנה אחר, לפי גדלן ושיכלולן. הטכני פחות מסודרות, ובכל אחת מהן היו 8 כיבשנים. כל המשרפות האלה היו שורפות במשך יממה 10—12 אלף גופות."

פרופיסורים ורופאים גרמניים פאשיסטיים רוצחי הכלואים
באשווינצ'ים.

במחנה אושווינצ'ים עשו פרופיסורים ורופאים גרמנים פאשיס-טיים ניסויים "רפואיים" נרחבים על אנשים חיים, וגילו אכזריות מעוררת זועה בפעולתם זו.

הכלואים לשעבר, שניצלו ע"י הצבא האדום, הרופאים: שטיינ-ברג מפאריס, גורדון מווילניוס (ווילנא), פרופיסור גרוסמאן מיוגו-סלביה, הד"ר למדיצינה ארווין וואלנשטיין מברלין, אנה קפיך מהונ-גריה, אדוארד דה-זינד מהולנד ואלברט פלכנר מפאריס הודיעו, שהם היו נוכחים בזמן מיספר עצום של ניסויים "רפואיים", שנעשו ע"י פרופיסורים ורופאים גרמנים פשיסטיים על הכלואים במחנה.

הרופאים הגרמנים היו עושים ניתוחים לפי ראות עיניהם, כדי להתאמן בטכניקה של ניתוח. הרופא הגרמני הצעיר קניג היה בוחר לו כלואים, שקיבלו דלקת של אברי הגוף, והיה מתאמן בקטיעת האי-ברים. הרופאים הגרמניים טילו ופישר היו אוספים כלואים רבים והיו עושים להם ניתוחי שבר, אם כי לאסירים האלה לא היו סימ-נים כל שהם של המחלה. הרופא הראשי של בית-החולים אנדרס היה

עושה ניתוחים בבטן בכל מקרה של התאונות על כאבים בבטן והיה מתאמן בניתוחים של פצעים בקיבה.

בבית-החולים של המחנה באושוויץ היו עושים ניסויים על נשים. בגוש מס' 10 של המחנה היו מחזיקים עד 400 נשים כלואות, שהיו עושים עליהן ניסויים של עיקור ע"י קרני רנטגן ועקירת השח"ל. לאחר ההקרנה, ניסויים של ניגוע צוואר הרחם במחלת הסרטן, ניסויים של הפריה מלאכותית וניסויים בחמרים שונים להבלטת הר"חם לשם צילומה בקרני רנטגן. בצריף מס' 28 היו עושים על עצורים ניסויים של גרימת פצעים לעור ע"י נפט, מיני מלחים, מישחות, אבקות. באותו צריף היו משתמשים באקריכין, כדי לגרום למחלת הצהבת ולחקור אח"כ את התפתחות המחלה הזאת. ניסויים אלה עשה הרופא הגרמני אמיל קושוב. בצריף מס' 21 נעשו ניסויים המוניים של סירוס גברים, כדי לחקור את אפשרות העיקור ע"י קרני רנטגן. את האנשים היו מסרסים זמן-מה לאחר ההקרנה. בניסויים אלה של הקרנה וסירוס עסקו הפרופיסור שומאן והרופא דרינג. לפעמים היה המנתח מסיר אחר ההקרנה אשך אחד או את שני האשכים לשם חקירה.

כל העובדות האלה נתאשרו ע"י גבית-עדויות מפי הכלואים לשעבר במחנה: יהודית קליין, קלארה אוסן, מינה גארבמאן, נונה זונדרס, יעקב שקורניק, דוד שרה'ס ורבים אחרים, שעליהם עשו הרופאים הגרמנים ניסויים כאלה.

לפי פקודת הרופא הראשי הגרמני אנדרס נעשו משנת 1941 עד שנת 1944 בבתי-החולים שבמחנה ניסויים של המתת כלואים ע"י זריקת פנול ללב. את הזריקות הראשונות עשה הרופא דרינג. אח"כ עשו את הזריקות סאניטרים. בפעולה זו עבד במרץ מיוחד הגרמני קלר, סנדלר לשעבר, שהרג באופן כזה אלפי אנשים. פולני אחד, מכלואי המחנה, שמו פאנשצ'יק, הרג 12:000 בני אדם ע"י זריקת פנול (אח"כ נהרג ע"י הכלואים הפולנים בעצמם). הגרמני שטיס הרג בזריקות אלה 10.000 בני-אדם.

העובדות של ניסויים בלתי-אנושיים על העצורים במחנה מת-אשרות גם ע"י מיסמכים רבים, שנמצאו במישרדי המחנה. בדין-וחשבון של המחלקה לניתוחים על-יד בית-החולים שבמחנה נאמר, שבמשך 3 חדשים, אוקטובר-דצמבר 1943, עשו המנתחים של המח-לקה, בין השאר, ניתוחים אלה: 89 הורדות האשכים (סירוס), 5 מקרי עיקור, 5 מקרי עקירת השחלה. במיברק מס' 2678 מיום ה-28 באפ-

דיל 1943 נתן האוברשטורמפיהרר של הס.ס. הקולונל זומר פקודה למיפקדת המחנה להעביר בדין-והחשבון 128 נשים לסעיף "כלואות לשם ניסויים". ב"סקירה הסטטיסטית של מפקד המחנה על מיספר הנשים העצורות וחלוקתן לפי סוגים שונים", החתומה בידי סגן מפקד-המחנה סיל, שנימצאה במחנה, יש סעיף קבוע: "עצורות, מיועדות לניסויים שונים". בסעיף זה נירשמו "נשים, שנעשו עליהן ניסויים": ב-15 במאי 1944: 400, ב-5 ביוני 1944 — 413, ב-19 ביוני 1944 — 348, ב-30 ביולי — 349 וכו'. רופאים גרמנים נטלו חלק חשוב ב"סלקציות", כלומר בבחירת האסירים למישלוח לתאי-הגאזים ולמשרפות. הם עשו את מלאכתם זו בכל פינה: ליד המשרפות, בבתי-החולים, בצריפים. הם היו שולחים לתאי-הגאזים את האנשים התשושים, החולים והבלתי מוכשרים לעבודה. בבחירה למוות של כלואים עסקו רופאים גרמנים אלה: וירטס, מנגלה, ראדה, פישר, טילו, קיט, קניג, קליין ורבים אחרים.

במיקרה/של מגיפת הטיפוס היו ממיתים בגאזים בפקודתו של הרופא הראשי במחנה אושווינצ'ים וירטס את כל העצורים בצריפים שלמים.

ועדת המומחים המישפטית-רפואית קבעה, שהרופאים הגרמנים עשו במחנה אושווינצ'ים על אנשים חיים ניסויים אלה:

1. ניתוחים בהמון של עור צוואר הרחם, ואפילו עקירת הרחם בשלמותה.

2. בדיקת חמרים שונים לצרכי רנטגנוגרפיה של הרחם והצינורות. את החמרים היו מכניסים ע"י לחץ, בעזרת מכשירים מיוחדים, לתוך הרחם, דבר שהיה לפעמים גורם לקרבנות כאבים חזקים. עיקור נשים ע"י הקרנת קרני רנטגן על האגן, ניתוח הבטן וע"קירת השחלה. את הניסויים האלה היו עושים בדרך כלל על נשים צעירות.

4. חקירת השפעתם של תכשירים כימיים שונים לפי הזמנות של חברות-מיסחר גרמניות. לפי עדות, שנגבתה מפי הרופא הגרמני, הד"ר למדיצינה ארווין ואלנטיין, היה מקרה, שבאי-כח התעשייה הכימית בגרמניה, הרופא הגינקולוג גראובר מקניגסהוטה והכימאי גבל, קנו מהנהלת המחנה לשם ניסויים כאלה 150 נשים.

5. עיקור גברים ע"י קרני רנטגן.

6. ניסויים על גברים בשימוש בחמרים כימיים, המגרים את העור, ע"י גרוי העור בחלק התחתון של הרגל, כדי לגרום באופן

מלאכותי לפצעים, ופלגמוני*).

7. שוויה של ניסויים אחרים: ניגוע מלאכותי בקדחת, הפרייה

מלאכותית וכו'.

ניסויים רבים היו נגמרים במוות מהיר ומלא יסורים של העצורים, שעליהם נעשו הניסויים. עם גמר הניסויים על העצורים היו הורגים ושורפים אותם. באופן כזה רצו הגרמנים להשמיד את האנשים, שהיו עדים לניסויים הבלתי-אנושיים שלהם. שמואל אברמוביץ, תושב העיר בוקארשט, שהיה עצור במחנה ונגבתה ממנו עדות, סיפר:

"...עבדתי במחנה אושוויץ במילוי תפקיד חובש. לפי פקודת האוברפלדוובל קושוב עשיתי זריקות ועבודות אחרות על גבי העצורים. אני יודע אל נכון, שלעצורים רבים עשו זריקות של נפט תחת העור של החלק התחתון של הרגל... השיטה השניה של הניסויים: גרוי כימי של העור. לשם זה היו משתמשים בתמיסת אלומיני-אצטיקום 80%. אח"כ היו חותכים את כל שיכבת העור והיו שולחים לחקירה. אצל אלה, שקיבלו דלקת עור עמוקה, היו חותכים ביחד עם העור גם נתח בשר והיו שולחים לחקירה... קושוב היה עושה זריקות של צהבת מלאכותית והיה מזריק דם של חולי קדחת."

מ. זאליגורה, שעליו נעשו ניסויים כאלה, הודיע: "...ימים מיס-פר לאחר שהביאו אותי לבירקנאו, נדמה לי שזה היה בימים הראשונים של אוקטובר 1942, עיקרו את כל האנשים הצעירים בגיל 18-30 (גברים) ע"י הקרנת קרני רנטגן על האשכים. גם אני הייתי בין אלה שעיקרו אותם. אחד-עשר חדשים לאחר שעיקרו אותי, סרסו אותי... ביחד אתי עוקרו באותו יום 200 איש..."

העד דוד סורס, מהעיר סאלוניקי (יוון) סיפר: "...בערך בחודש יולי 1943 רשמו אותי, ביחד עם עוד 10 יונים, באיזו רשימה ושלחו אותנו לבירקנאו. שם פשטו את בגדינו ועיקרו בקרני רנטגן. כעבור חודש ימים קראו אותנו אל מרכז המחנה ושם סרסו את כל אלה שעיקרו אותם קודם לכן..."

הגב' מ. האוזר (פאריס, סיטה מילטון 9), שהיתה כלואה במחנה, הודיעה: "...באשוויץ הושיבו אותנו בצריף מס' 10. לשם מה הושיבו אותנו בצריף מס' 10, לא ידענו. בצריף זה היתה מחלקה של בית-חולים, אם כי כולנו היינו נשים בריאות... בראשונה לקחו ממני

(* מיון שחיו.)

דם במזרק; לשם מה ערו את הדם, אינני יודעת. בסוף החודש או-גוסט 1943 לקחו אותי לחדר-הניתוחים, עשו לי זריקה להרדמה וכך עשו לי ניתוח של אברי המין. את הניתוח עשה הרופא הכלוא סמואל, בהנהלתו ולפי הוראותיו של הרופא הגרמני וירץ. אחר הניתוח שכבתי חולה במשך 11 חודש בצריף מס' 10. בין אלה, שעיקרו אותן, היתה אשה יהודיה אחת מיון ושמה בלה, את שם מישפחתה אינני יודעת. לאחר הקרנה בקרני רנטגן עשו לה ניתוח: חתכו את ביטנה לכל רחבה. אחר הניתוח הבריאה האשה והפצע על הבטן נת-כסה בעור. אח"כ ביקר בצריף ה-10 הרופא הגרמני שומאן לשם ביקורת והוא לקח את בלה אל הצריף מס' 28 ושם ניתח לה עוד הפעם את הבטן לכל רחבה. את החתך בבטנה ראיתי בעיני. ימים אחדים אחר ה"ניתוח" השני נפטרה בלה.

התליינים הגרמנים רצחו במחנה אושווינצ'ים אזרחים של כל ארצות איירופה

החקירה קבעה, שלאשווינצ'ים היו מגיעים יום יום משלושה עד חמישה מישלוחים של אנשים, שנשלחו למוות, 1.500—3.000 איש בכל מישלוח. את הנידונים למוות היו מביאים מכל ארצות אירופה. מ-2819 הכלואים במחנה, ששוחררו ונבדקו ע"י הועדה המישפטית-הרפואית, היו: 745 אזרחי פולין, 542 — הונגריה, 346 — צרפת, 315 — צ'כוסלובקיה, 180 — ס.ס.ס.ר., 159 — הולנד, 143 — יוגוסלביה, 91 — איטליה, 76 — יון, 52 — רומניה, 41 אזרחי בלגיה והשאר מארצות אחרות.

מכל מישלוח היו הגרמנים בוחרים להם ממאתיים עד חמש מאות מהבריאים והחסונים ביותר לצרכי עבודה במחנה. את השאר היו מובילים ישר לתאי-הגאזים ולמשרפות שבמחנות אושוויץ ובירקנאו.

מנהל התנועה בתחנת אושווינצ'ים, פראנצ'ישק סטאנק, סיפר בזמן גבית העדות ממנו: "...המישלוחים עם עצורים הגיעו בשנים 1942, 1943, 1944 מצ'כוסלובקיה, בלגיה, צרפת, הולנד, גורבגיה, יון, פולין וארצות אחרות".

העד אדוארד דה-וינד סיפר בעדותו: "...לאחר כיבוש הולנד ע"י הגרמנים נעשה בחודש נובמבר 1940 טהור של מנגנון הממשלה, המוסדות ובתי-הספר בהולנד. אותנו, שלשה עוזרים מדעיים

באוניברסיטה, גרשו. עברתי אז לאמשטרדם. באחת השכונות באמ- שטרדם מצאו פאשיסט הולנדי הרוג. בתגובה על כך אסרו הגרמנים 400 ערבים, בתוכם נמצאתי גם אני. תפסו אותי ברחוב והעבירו אותי הנה למחנה."

העד יעקב גורדון, יליד וילנא, סיפר בעדותו: "...למחנה אוש- ווינצ'ים הביאו אותי ביום ה-22 בינואר 1943. במישלוח שלנו היו בסה"כ 3.650 אנשים, מהם הועברו למחנה 265 גברים וכ-80 נשים. את כל השאר העבירו מיד למשרפות — החניקו בגזים ושרפו. בתוך אלה נשרפו גם אשתי מתילדה, רופאה לפי מקצועה, בני בגיל ארבע וחצי, אבי בגיל 73 ואמי בגיל 64 שנה."

העדה הגב' אמיליה דיסאנטי, איטלקיה, סיפרה בעדותה: "...ביום ה-12 בספטמבר 1944 הוציאו ההיטלריסטים אותנו מאיט- ליה והביאו אותנו למחנה אושווינצ'ים. הביאו למחנה אתנו כ-500 איש איטלקים, מהם נשארו בחיים רק 30; את השאר עינו עד מוות והשמידו במחנה."

דויד סורס סיפר בעדותו: "...הובאתי למחנה אושווינצ'ים ביום ה-3 באפריל 1943 עם מישלוח מיוון. במישלוח היו למעלה מ-2.500 נפש, בתוכן אמי בת 53, אחותי עם ילד שלה ואני. מ-2.500 הנפשות הועברו למחנה כ-300, ואת השאר, בתוכן גם אמי ואחותי עם ילד בן חמש, העבירו ישר מהקרונות לשריפה במשרפות."

העד גיאורג קיטמן מרומניה סיפר בעדותו: "...בחודש יוני 1944 הביאו אותי ואת הורי, ביחד עם אנשים אחרים במיספר 3.000 איש, גברים, זקנים, נשים וילדים, במישלוח למחנה אושווינצ'ים. בשעת ההורדה מהקרונות הפרידו בין כל הזקנים ואמהות עם ילדים קט- נים ובין האנשים הבריאים. את הזקנים והאמהות עם הילדים הובילו למשרפה ושרפו אותם. בין השרופים היה אבי בן 52 ואמי בת 48. מ-3.000 האנשים הועברו למחנה לא יותר מ-350 איש."

העדה הגב' זיסקה שפטר העידה: "...באתי מצרפת ביחד עם 1.100 איש בחודש פברואר 1943. מהמישלוח הזה בחרו באותו יום 205 איש מוכשרים לעבודה, שהעבירו אותם לצריפים ואת שאר 895 האנשים, זקנים, נשים וילדים, העבירו לתאי הגזים ושם הח- ניקו אותם בגזים."

הגב' אנה קפיד, הונגריה מהעיר קלוז', שהיתה לפני כן כלואה במחנה, סיפרה בעדות, שנגבתה ממנה: "...הובאתי למחנה אושווינ-"

צ'ים בחודש יוני 1944 ביחד עם 3.000 אסירים הונגריים. כשהגענו למחנה, שלחו 500 איש בעלי כושר-פעולה למחנה לעבודה, ואת שאר 2.500 האנשים העבירו לתא-הגאזים להשמדה."

פרופיסור ברגולד אפשטיין, ד"ר למדיצינה של האוניברסיטה בפראג, סיפר לועדה: "...את האסירים שנבחרו היו שולחים לתאי-הגאזים להשמדה. במשך חדשים אחדים ראינו שורות ארוכות של אנשים מובלים למוות במשרפות. קבוצות גדולות ביותר הושמדו בחדשים מאי-יוני-יולי 1944. בזמן זה היו שורפים במשרפות יומם ולילה. את זאת אפשר היה לראות מהאש, שיצאה מארובות המשרפות. לעתים קרובות מאוד היינו מרגישים את ריח הבשר, השערות או הצפרנים השרופים. באותו זמן ראינו, מלבד האש מא-רובות המשרפות, גם שתי מדורות גדולות, שבערו בלילה בלהבה גדולה. במשך כל הלילה היו שומעים במחנה יללות וצעקות, היו שומעים גם את נביחת כלבי המישמר של אנשי ה.ס.ס. הקרבנות האומללים, שהיו מובילים אותם בתור למוות למדורות, בגלל הדוחק במשרפות, היו תופסים, בשעה שהיו רואים את הלהבה, איזה גורל צפוי להם... אני ידעתי, שזה היה קצם של קרובי ושגם אני לא אמלט ממנו. בכל שבועיים, בערך, היה רופא המחנה הד"ר מנגלה עורך מיון, ואת הקרבנות שנבחרו היה שולח לשרפה למשרפות. כך הש-מידו ביום אחד 500 ילד. בזמן מישלוח הילדים האלה היו מחזות קורעי לב, מפני שכולם ידעו כבר לאן מובילים אותם. אנשי ה.ס.ס. ועוזריהם הראו אז אכזריות מיוחדת... כשהגענו לאושווינצ'ים הפרידו ביני ובין אשתי ולא ראיתי אותה יותר. אח"כ נודע לי, שלא הכניסו אותה אל המחנה. אין שום ספק בדבר, שרצחו אותה לפי השיטה המקובלת. בחודש מארס 1944 השמידו אנשי ה.ס.ס. את גיסתי עם שני ילדיה ואת בת אחי בגיל 38. בחודש יולי 1944 הושמדה גם אחות שלי."

מחנות אושווינצ'ים — מכונה המובילה למוות

החקירות גילו, שבמחנה אושווינצ'ים החזיקו בקביעות, מלבד האנשים שנועדו לניסויים, כמאתיים אלף עצורים לשם ניצולם בע-בודות פרך קשות ביותר. בעבודה כזאת היו העובדים מגיעים עד אפיסת הכחות, ואז היו משמידים אותם כבלתי מוכשרים לעבודה. כל שבוע ושבוע היו הרופאים הגרמניים עורכים מיון ("סלקציה")

של העצורים, כדי להשמיד בתאי-הגאזים את כל אלה שאינם מוכשרים לעבודה. במקום ההרוגים היו מכניסים למחנה אנשים ממיש-לוחים חדשים. זו היתה שיטה מחושבת של מכונה איזומה המובילה למוות: את אלה היו משמידים, את האחרים היו מעמידים במקום המושמדים, היו מנצלים אותם בלי רחמנות והיו מדלדלים את כח-תיהם וגורמים להם מחלות, ואח"כ היו שולחים אותם לתאי-הגאזים. בשנת 1941 התחילו הנאצים לבנות ליד אושווינצ'ים בית-חרושת כימי גדול לצרכי המלחמה של החברה הידועה י. ג. פארבן-אינדוסטרי, וכן בית-חרושת לפצצים ומציתים בשביל פצצות וכדורי תותחים. בבניית בתי-החרושת עסקו החברה קרופ, אח"כ יוניון ואח-רות. עבדו בעבודת הבנייה הזאת רבבות עצורים מהמחנה אושווינצ'ים, בני עמים שונים — רוסים, אוקריינים, ביאלורוסים, פולנים, צרפתים, צ'כים, יוגוסלבים, יוונים, בלגים, הולנדים, איטלקים; הם עבדו למעלה מכחות אנוש, בניצול פראי, הם גם ייבשו ביצות וסללו כבישים.

הצריפים של מחנה-הריכוז היו מרוחקים ממקום העבודה 7—8 קילומטר. אנשי ה.ס.ס. היו מסדרים את האנשים בקבוצות בנות אלף איש כל אחת והיו מובילים אותן לעבודה תחת מישמר מזוין וב-ליווית משגיחים מזויינים במקלות ובליווית כלבי מישמר. בזמן העבודה היו אנשי ה.ס.ס. והמשגיחים מכים את כל אחד ואחד: אחד ספג מכות מפני שהישיר את הגב, שני מפני שהעלה פחות מדי אדמה באתו, שלישי מפני שהוא עובד באטיות, רביעי, כדי שירוץ עם המ-ריצה, הטעונה עפר. המשגיחים היו אומרים: "החברה משלמת בעדך 4 מרקים, לכן עליך לעבוד כסוס".

באנשים, שהיו כורעים ונופלים מעייפות, היו יורים והורגים אותם במקום. מקומות העבודה היו בו בזמן מקומות רצח המוני של העצורים. המנהלים היו ממריצים את הרציחות בכל מיני דרכים. האוברשטורמפירר ליבגנשל נתן פקודה לשלם לאנשי ה.ס.ס. פרס בסך 60 מרק בעד כל אסיר שנהרג "בנסותו לברוח". אנשי המישמר היו הורגים באנשים בלי כל הגבלה, ברדפם אחרי הפרס הזה.

על אופן השמדת עצורים, שעבדו בבנייה בשטח אושווינצ'ים, מספר הבלגי מוריס שטאזמאן, שהיה עצור במחנה:

"...בחודש אוגוסט 1943 עבדתי בשטח-בנייה של בית-החרושת י. ג. פארבן-אינדוסטרי. באחד הימים הביאו אנשי ה.ס.ס. לשטח זה

400 עצורים, בתוכם יוגוסלבים, יוונים, צרפתים ובלגים, הובילו אותם לתוך שוחה שנחפרה והתחילו לקברם חיים. האומללים ביקשו בכל לשון של בקשה שיצילום, אולם אנשי ה.ס.ס., שהיו באותו מעמד, אמרו לנו: "שימו לב ועבדו במרץ יותר רב, כי אם לא תעשו כך, יקרה אתכם כמקרה הזה". כעבור כשני שבועות העבירו אותנו למקום אחר, להכין מיגרש לבנין במחנה אושווינצ'ים. איש ה.ס.ס. לוסמאן ביחד עם קבוצת אנשי ה.ס.ס. אחרים בחר מתוכנו 30 איש, הכניס אותם לתוך בור שנחפר ומילא את הבור עפר עד הכתפיים. אחר-כך עלה על סוס והתחיל לרכוב על פני המיגרש, ובאופן כזה החניק את כל 30 האנשים".

השטח העצום של ביצות אושווינצ'ים הפך קבר לאלפים רבים של אנשים בני עמים שונים. כאן עבדו למעלה מ-300 פלוגות, מ-50 עד 1200 איש בפלוגה. בגלל תנאי-העבודה הבלתי אנושיים בביצות בכל עונות השנה, המכות, הרציחות ומעשי-האלמות, לא יכול היה אף אחד מאלה שעבדו שם להשאר בחיים לאחר 2—3 חדשים. את האנשים הרגו בביצות האלה עצמן, או שהיו הורגים אותם ע"י זריקת פנול ללב או בתאי-גאזים, בשעה שחדלו להיות מוכשרים לעבודה.

יעקב קניג, מהנדס-טייב מהונגריה, בן 60, שעבד בביצות כחפר רגיל, העיד: "...הייתי בפלוגה, שעבדה בייבוש הביצות. בפלוגה היו 400 איש... המשגיחים — פושעים פליליים גרמניים — היו מכים את האנשים מכות-רצח במקלות ובמעדרים עד אבדן ההכרה. בפלוגתנו עבדו גברים ונשים מגילים שונים. בפלוגה היו הרבה אנשים בעלי מקצועות חפשיים — רופאים, מורים, פרופיסורים. רק מיוגוסלביה עבדו שם כחפרים 14 מהנדסים".

שמעון מיזליה מבלגיה, שהיה עצור במחנה, סיפר: "מהפלוגה שלנו, שהיו בה 1.200 איש, היו מביאים יום-יום, במשך שלשה חדשים בשנת 1944, 100—200 גופות של אנשים, שעונו עד מוות בזמן העבודה. במקומם היו משלימים את הפלוגות בקרבנות חדשים".

התליינים הגרמנים התעללו במיוחד בשבויים סובייטיים. אותם היו, בדרך כלל, משמידים מיד בהגיעם למחנה. את המוכשרים יותר לעבודה מתוכם היו, באופן יוצא מהכלל, משאירים.

במישרד המחנה מצאו את הפקודה הבאה בנוגע לאזרחים סובייטיים:

"אוראנינבורג, 15 בנובמבר 1941.

סודי.

רייכספיהרר של הס.ס.
 המשגיה על מחנות הריכוז
 מישטרה (אשווינצ'ים, 14 פ. 14 ל.) א.ו. ט.
 הנידון: הוצאה להורג של שבויי-המלחמה הרוסיים.
 אל כל מפקדי מחנות הריכוז.
 העתקים: לרופאי המחנות, למפקחים על אסירים הנתונים להש-
 גחה, להנהלות.

הרייכספיהרר של הס.ס. ומפקד המשטרה הגרמנית הסכימו באו-
 פן עקרוני לדחות את הוצאתם להורג של אלה משבויי המילחמה
 הרוסיים, שנישלחו להוצאה להורג למחנות העבודה (במיוחד קומי-
 סארים), אם הם לפי מצב בריאותם מוכשרים לעבודה במחצבות. לשם
 כך יש להשיג את הסכמתו של מפקד מישטרת הביטחון ומישטרת
 הס.ד. לכן אני מצווה:

כשמגיעים למחנות מישלוחים לשם הוצאתם להורג, בוחרים
 מתוכם מפקד המחנה (E) והרופא הראשי של המחנה את הרוסיים
 הבריאים, המוכשרים לעבודה במחצבות. את רשימת השמות של
 הרוסיים שנבחרו יש לשלוח אלינו בשני העתקים. ברשימה זו על
 הרופא הראשי של המחנה לציין, שאיננו מתנגד מנקודת ראות
 רפואית למישלוח האנשים האלה לעבודה.

לאחר קבלת ההסכמה ממפקד מישטרת הביטחון ומישטרת הס.ד.,
 תינתן פקודה מכאן בדבר מישלוח הרוסיים האלה למחצבות.

(—) חתום ג ל י ק ס

מפקד בריגדה של הס.ס. וגנרל-מאיר.

על יסוד פקודה זו השאירו חלק משבויי המילחמה הסובייטיים
 בחיים ושלחו אותם לעבודות פרך הקשות ביותר. היחס אליהם מצד
 אנשי הס.ס. והמשגיחים היה אכזרי ובלתי אנושי עד מאוד.

מאריאן האנדזליק, תושב העיר אושווינצ'ים, העיד: "...בחורף
 שנת 1941, בקור של 35 מעלות, היו מובילים יום-יום במשך שבוע-
 עיים בדרך מאושווינצ'ים לכפר באביצה שבויי מילחמה רוסיים כמו
 בקר והיו מכים אותם במקלות. רבים מהם היו בלי כובעים, רק בתול-
 צות ותחתונים, בנעליים קרועות. בערב היו יוצאות מהכפר באביצה
 עגלות אחדות מלאות גופות של שבויי המלחמה הרוסיים האלה. על
 כל עגלה ישבו שנים-שלושה מחבריהם, כשפניהם, ידיהם ורגליהם
 קפואות מקור, והם עייפים עד מאוד."

ההיטלריסטים דרשו בלי הפסק מהסרים למשמעתם רציחות. ביום ה-14 בפברואר 1944 נתן מפקד חיל-המצב באושווינגצ'ים האו-ברשטורמבאגפיהרר ליבגנשל פקודה, שבה נאמר:

"...לאחר הסתכלות ממושכת באופן אישי קבעתי, שבכל מקומות העבודה, פרט לבתי-החרושת העובדים למען המאמץ המלהמתי, עובדים יותר מדי עצורים, שאין מנצלים את כח העבודה שלהם. הם הולכים בטל... ידוע לנו, שכדי להגדיל את פיריון העבודה של העצורים, יש להגביר את ההשגחה על-ידי מפקדי ס.ס. צעירים יותר. ידוע לנו גם, שאין ברשותנו מיספר נוסף של משגיחים כאלה, כי הם נמצאים בחזית, או הם משרתים במקומות חשובים אחרים. אנו נעזור לעצמנו... ברור, שמוכרחים לפעול כאן מהר, ואני מקוה, שכל אחד מכם יעשה מה שנתחייב..."

כתוצאה מפקודה זו התחילו בכל ערב לעבור מכל קצוי המחנה באושווינגצ'ים — מבתי-החרושת, מהביצות ומהמיכרות — אל הצריפים תהלוכות איומות: אסירים פצועים עד זוב דם ועייפים, מוקפים ע"י אנשי ס.ס. ומשגיחים עם להקות כלבים, נשאו על אלונקות מעץ את גופות חבריהם המתים. בשעת המיפקד בערב היו מעמידים את האסירים בשורות בסדר צבאי, את גופות חבריהם, שעונו ומתו במשך היום היו מניחים לפניהם, והמשגיחים היו מוסרים דין וחשבון לממונים עליהם איך הוציאו לפועל את פקודת ליבגנשל. שלטונות המחנה היו מביעים תודה לאלה, שפלוגותיהם הביאו את המיספר הגדול ביותר של גופות. כאן היו מכים במקלות לעיני כל את העצורים שעברו איזו עבירה.

לתנאים האיומים של עבודת הפרך נוספו גם תנאי חיים נוראים בצריפים. בתוך צריפים, שהיו מיועדים ל-400—500 איש, שיכנו הגרמנים 1.000—1.500 עצורים. רעב, מחלות, עינויים ותנאים בלתי סאניטריים — כל זה נוצר במטרה מסוימת, מחושבת — להשמיד במהירות האפשרית את העצורים.

הועדה המשפטית-רפואית חקרה 2.819 איש, שהיו עצורים באושווינגצ'ים וניצלו ע"י הצבא האדום, והיא קבעה, ש-2.189 מהם, כלומר 91%, חולים מדילדול רב ביותר של הכחות, ו-223 איש חולים בשחפת הריאות. החקירה קבעה גם, שהגרמנים היו מענים את העצורים. בגלל העינויים מצאה הוועדה אצל האנשים שנבדקו צלעות, איברים, חוליות בשדרה ועצמות-הפנים שבורות, פצעים וחבורות

שונים, ידיים ורגליים קפואות מקור. רבים מהמשוחררים סובלים קשה ממחלות עצבים ורוח.
 הועדה המשפטית-רפואית ניתחה 536 גופות של אסירים, שנמ-
 צאו במקומות שונים בשטח המחנות. ניקבע שב-474 מיקרים (88.3%)
 נגרם המוות ע"י דילדול הכחות.

רוצחי ילדים

המנוולים ההיטלריסטיים השמידו במחנה אושווינצ'ים מאות אלפים ילדים — מתינוקות ועד בני 16. את הילדים, שהיו מגיעים במישלוחים, היו הגרמנים שולחים, בדרך כלל, מיד לתאי-הגזים ושם היו משמידים אותם. רק חלק קטן מהבריאים והגדולים יותר היו משאירים לעבודה במחנות.

החקירה קבעה, שהגרמנים היו מענים בעבודות פרך נוער בגיל 8—16, ביחד עם המבוגרים. העבודה הקשה למעלה מכח אנוש, העינויים והמכות היו מביאים מהר את הנער לדילדול כחות שלם, ואז היו הורגים אותו.

הרופא הווילנאי אהרן גורדון, שהיה עצור במחנה, סיפר בזמן גביית העדות ממנו: "...בראשית שנת 1943 בחרו במחנה בירקנאו 164 נערים והעבירו אותם לבית-חולים, שם הרגו אותם ע"י זריקת חומצת קארבול לתוך הלב".

הגברת באקאש וילטראוט, מהעיר דיסלדורף (גרמניה), סיפרה בזמן גביית העדות ממנה: "בשנת 1943, בשעה שעשינו גדר למש-רפה מס' 5, ראיתי בעיני איך שאנשי ס.ס. זרקו לתוך המדורות הבוערות ילדים חיים".

הנה מה שמספרים הילדים בעצמם, שניצלו ע"י הצבא האדום, על העינויים, שגרמו להם החיות הפשיסטיות.

הנער סמי מודיאנוב, נולד בשנת 1930, יליד העיר רוד (איטליה): "...אותנו, את הילדים, היו רותמים בעגלות בקבוצות של 15—20 ילד והיו מכריחים אותנו להוביל משאות שונים, על-פי-רוב היינו מובילים גופות לצריף המיוחד, במקום שהיו שמים אותן ומשם מו-בילים למשרפות. עבדנו משעה 4 בבוקר עד הערב. בסוף החודש אוקטובר 1944 "העניש" אותנו הגרמני המשגיח בגלל אי-ניקיון בצריף. העמידו אותנו — 150 איש — ברחוב על-יד הצריף והובילו אותנו לבית-מרחץ, שם פשטו אותנו עירומים, שפכו עלינו מים

קרים והובילו אתנו עירומים דרך הרחוב לצריף שלנו. לאחר העונש הזה חלו ילדים רבים.

הנער אנדראש לירינציאקוש, בן 9, נולד בעיר קלוז' (הונגריה)

סיפר:

"...כשהביאו אותנו למחנה, לצריף מספר 22, היכו אותנו, בעיקר קר הנשים הגרמניות, שהופקדו כמשגיחות עלינו, והיכו במקלות. במשך הזמן שהייתי במחנה, לקח הרופא מנגלה ממני הרבה פעמים דם... בנובמבר 1944 העבירו את כל הילדים למחנה "א", למחנה "הצוענים"; בזמן הביקורת חסר אחד מאתנו. אז גרשו את כולנו החוצה מנהלת מחנה הנשים בראנדם והסגנית שלה מנדל בשעה 1 בלילה, ואנחנו עמדנו בקור עד 12 בצהרים..."

את הילדים, שנולדו במחנה, היו אנשי הס.ס. נוטלים מהאמהות והיו הורגים אותם. כשהיו רואים בין הנשים מעוברות, היו מבדילים אותן בצריף מיוחד והיו גורמים להן הפלה. במקרים שהנשים המעוברות התנגדו, שלחו אותן לתא-הגאוזים.

הגברת סופיה פלאקס מקראקא, שהיתה עצורה במחנה, מסרה בגבית העדות ממנה:

"...לנשים רבות, שהובאו באוגוסט 1944 למחנה, היו ילדים בגיל 5—12 שנה. את כל הילדים האלה שלחו, מיד לבואם למחנה, ביחד עם האמהות למשרפה. כשהובאתי למחנה הייתי הרה, בחודש השביעי להריון. בזמן הבדיקה, קבע הרופא של הס.ס. קניג, שאני הרה, והוא שלח אותי לצריף B-3 (בירקנאו). שם היו 65 נשים כאלו. כעבור 3 ימים עשו לי זריקה, כדי לגרום להפלה. את הזריקה הזאת עשו לי יום-יום במשך 4 ימים. ביום החמישי ילדתי ילד. את הילד לקחו ממני. במשך הזמן, שהייתי בצריף, ראיתי 14 מקרים כאלה. את הנולדים באופן רגיל ואת אלה שנולדו לפני זמנם לקחו למקום בלתי ידוע".

בין עצורי אושווינצ'ים המשוחררים, שנבדקו ע"י רופאים, ישנם 180 ילדים, בתוכם: בגיל עד 8 — 52 ילד, מ-8 עד 15 — 128. כל הילדים הובאו למחנה במחצית השניה של שנת 1944, כלומר הם חיו במחנה מ-3 עד 6 חדשים. כל הילדים האלה נבדקו בדיקה רפואית, שקבעה: 72 מהם חולים במחלת שחפת הריאות או הכליות, 49 ילדים — במחלת דיסטרופיה אלימנטרית (דילדול הכחות עד קצה הגבול), ל-31 ילדים יש איברים קפואים מקור זכו'.

השמדת האינטליגנציה

במחנה אושווינצ'ים השמידו הגרמנים רבבות אנשי מדע חשובים ונציגי האינטליגנציה מארצות שונות.

אנדרה פודרי, יליד העיר דיפואן, סיפר לועדה כדלקמן: "...מ־600 הצרפתים, שבאו למחנה יחד אתי, הושמד הרוב במשך חדשים אחדים. בתוכם: הכלכלן אמיל ביזרו, פרופיסור הליציאון בעיר קומפיאן ז'אן, ציר הפרלמנט מהדפרטמנט לז'די פיליפו גארוז, ראש עיריית וויליוויפה ליביגו, המורים גודו וברו, המהנדס האר־דיכל מולינה ועוד".

אנרי לימוזן, פרופיסור האוניברסיטה בקלרמון־פיראן, הודיע: "...בנובמבר 1944 שלחו אותי ממחנה דכאו לאושווינצ'ים, כמומחה לפתולוגיה. כאן החזיקו אותי כחודש ימים בצריף־ההסגר, שם הוכרחתי לנקות את בתי־הכסא והרצפות ולהביא מים בשביל הא־סירים, שישבו כלואים".

במחנה אושווינצ'ים נרצחו: הפרופיסור ההולנדי המפורסם לכלכלה פריידה; ד"ר לאבוטלאב, המהנדס קימאר, המהנדס הד"ר אנדוקליאן — מיוגוסלביה; המהנדס הפולני וישניבסקי, המגיסטר לרוקחות מווארשה טייכרט, הפרופיסורים הפולנים: גשטשיקביץ וריזברסקי; הפרופיסורים הצ'כוסלובקיים: הנירבופתולוג אוטטו סיטיק, הפסיכיאטר ליאו טאוסיק, המנתח יאן לויט; עורך הדין המפורסם מווינה קראוס; הרופא הראשי של הצבא הצרפתי ד"ר ז'וב ורבים, רבים אחרים. כל אלה עונו עד מוות ע"י עבודה קשה ללא נשוא או נחנקו בתאי־הגאזים.

לועדה הממשלתית המיוחדת הוגשה "קריאה אל הציבור העולמי", כתובה בשלוש שפות, — גרמנית, הונגרית וצרפתית — וחתומה בידי 27 אנשים, שהיו כלואים במחנה אושווינצ'ים — פרופיסורים, רופאים, מהנדסים, עורכי־דין, סטודנטים ונציגים אחרים של האינטליגנציה בארצות שונות. הקריאה מתחילה במלים אלה:

"אנו, החתומים מטה, ששוחררנו ע"י הצבא האדום משלטון הדמים הנאצי, מאשימים בפני הציבור של כל האומות את הממשלה הגרמנית בהנהגתו של אדולף היטלר ברצח המוני ובמעשי זוועה, הגדולים בכל דברי ימי האנושות, ובהפיכת אנשים לעבדים של הגרמנים..."

הקריאה הזאת מסתיימת במלים אלה:

"אנו פונים אל הציבור של כל האומות בבקשה לברר, מה היה גורלם של מיליוני אנשים מכל האומות שנעלמו, ולנקוט באמצעים להצלת מיליוני אסירים בני כל העמים, הנמקים עדיין בגרמניה ההיטלריסטית. ניצלנו בנס בשעה שהנאצים נסוגו ממחנה אושוויג-צ'ים. אם כי ההיטלריסטים נסוגו בבהלה, לקחו אתם ממחנה אוש-ווינצ'ים וסניפיו כ-58.000 אסירים. אנשים אלה, מוזי רעב, הוכרחו ללכת ברגל, אולם ספק גדול, אם רובם יכלו לעבור ברגל יותר מקילומטרים אחדים... אנו סבורים, שעם התקדמות החזית לפני גרמניה צפוי גורל דומה לכל אלה, הנמצאים עדיין תחת שלטון הנאצים צמאי הדם. אנו, החתומים מטה, פונים אל הציבור של כל האומות, הן הלוחמות והן הנייטרליות, ואל ממשלותיהן, ואנו מבקשים בשם הרגש האנושי לעשות כל מה שאפשר, שמעשי הזוועה והפשעים של הנאצים לא יחזרו בעתיד, כדי שלא יישפך לשוא דם מליוני קרבנות חפים מפשע.

אנו מבקשים, ויחד אתנו מבקשים כעשרת אלפים אסירים בני עמים שונים שניצלו, שההיטלריסטים יבואו על ענשם בעד פשעיהם ומעשי הזוועה האיומים שלהם.

הכלואים לשעבר שניצלו חייבים תודה לצבא האדום המהולל בעד הצלתם ממוות, והם מבקשים את הציבור של כל האומות ואת כל הממשלות לקבל את זאת לתשומת לב ולהביע תודה בשמנו..."

ההיטלריסטים הם שודדים

במחנה אושווינצ'ים נתגלו ההיטלריסטים לעיני כל העולם לא רק כרוצחים צמאי-דם של אנשים מחוסרי-מגן, אלא גם כשודדים שפלים, הגוזלים מקרבנותיהם. מיליונים אנשים, שהובאו למחנה-הריכוז באושווינצ'ים מארצות שונות, נשדדו באופן מאורגן מיד לאחר בואם. אנשי ה.ס.ס. לקחו את כל החפצים: מזוודות, בגדים, כלי-מיטה, ואפילו את הלבנים ואת הנעליים; הם שמו את החפצים במחסנים, שנבנו וצוידו במיוחד, ושלחום לגרמניה. חלק האנשים המוכשרים לעבודה, שהשאירו אותם לעבודת פרך, קיבלו במקום בגדיהם בגדי אסירים עם פסים.

בשטח המחנה של אושווינצ'ים היו 35 מחסנים מיוחדים למיון החפצים והבגדים ולאריזתם. לפני נסיגתם בפני הצבא האדום המת-קדם שרפו הגרמנים 29 ממחסנים אלה על החפצים שהיו בהם.

בששת בנייני המחסנים שנשארו מצאו :

1. בגדי גברים, עליונים ותחתונים	—	348.820	קומפלקטים
2. בגדי נשים, עליונים ותחתונים	—	836.255	"
3. נעלי נשים	—	5.525	זוגות
4. נעלי גברים	—	38.000	"
5. שטיחים*	—	13.964	

במחסנים נמצאו הרבה דברים, שהכלואים השתמשו בהם: מיב-רשות שיניים, מיברשות גילוח, משקפיים, מיספר עצום של שיניים תותבות, כל מיני כלים. נמצאו שם הרבה מאוד בגדי ילדים: כותנות, חיתולים לתינוקות, מכנסיים, מעילים, כובעים. ידי רוצחי הילדים ההיטלריסטיים, המגואלות בדם, ספרו בקפדנות את מיספר כל בגדי הילדים שנרצחו, ואת הבגדים שלחו לגרמניה.

בזמן בדיקת הבגדים, שנמצאו במחסנים, קבעה הועדה, שכל הבגדים היו שייכים לאנשים בני עמים שונים, שעונו עד מוות וש-גירצחו. על הבגדים, הנעליים וחפצים אחרים נימצאו סימני בתי-חרושת מצרפת, בלגיה, הונגריה, הולנד, יוגוסלביה, צ'כוסלובקיה ומדינות אחרות. על המזוודות נשתמרו תויות של בתי-מלון שונים בערים שונות באירופה.

הועדה מצאה בשטח המחנה 7 קרונות טעונים בגדים וכלי-מיטה, שהגרמנים הכינו אותם למישלוח לגרמניה. מהרשימות, שנימ-צאו בתעודות המחנה, והחתומות בידי האוברשארפיהרר של הס.ס. רייכנבאך, מתברר, שרק במשך 47 יום — מה-1 בדצמבר 1944 עד ה-15 בינואר 1945 הכינו במחנה למישלוח לגרמניה:

1. בגדים עליונים ותחתונים של ילדים	—	99.922	קומפלקטים
2. בגדים עליונים ותחתונים של נשים	—	192.652	"
3. בגדים עליונים ותחתונים של גברים	—	222.269	"

סה"כ: 514.843 קומפלקטים

בבית-הבורסקאות שבמחנה אושווינצ'ים מצאה הועדה ביום ה-7 במרס שנת 1945 293 חבילות שער של נשים, שמישקלן הגיע לשבעת אלפים קילוגרם. ועדת המומחים קבעה, שאת השערות האלה גזו מראשיהן של 140.000 נשים.

(* במקור באידיש: טעפעכער, אולי הכוונה לשפיכות.

הרוצחים ההיטלריסטיים רצחו באושווינצ'ים למעלה מארבעה מיליון בני-אדם.

בטשטשם בקפדנות את עקבות פשעיהם האיומים באושווינצ'ים, השמידו הגרמנים בחריצות לפני נסיגתם את כל המיסמכים, שיכלו לגלות לפני העולם את המיספר המדוייק של האנשים, שהושמדו על ידם במחנה אושווינצ'ים. אולם מפעלי הטכניקה הכבירים, שהקימו הגרמנים במחנה להשמדת בני-אדם, גבית העדויות מכלואי אושווינצ'ים, ששחררו ע"י הצבא האדום, עדותם של 200 עדים שנתקרו, התעודות הבודדות שנמצאו והחפצים האחרים המשמשים הוכחה לפשע, כל אלה מגלים במידה מספיקה שהתליינים הגרמנים השמידו באושווינצ'ים, הרעילו בגאזים ושרפו מיליונים של בני אדם. רק בחמש משרפות (52 כוכים) יכלו הגרמנים לשרוף במשך הזמן שה- משרפות פעלו:

מספר המשרפות	מספר החדשים שבהם פעלה המשרפה	כושר הקיבול של המשרפה בחודש אחד	כושר הקיבול במשך כל זמן קיומה של המשרפה
1	24	9.000	216.000
2	19	90.000	1.710.000
3	18	90.000	1.620.000
4	17	45.000	765.000
5	18	45.000	810.000
	סה"כ:	279.000	5.121.000

בשים לב לכך שהגרמנים היו משתמשים בקנה-מידה רחב במ- דורות לשריפת ההרוגים, יש להניח שכושר-ההשמדה של הסידורים באושווינצ'ים להשמדת בני-אדם היה גדול יותר. בלקחה בחשבון, שהמשרפות לא היו אולי תמיד מלאות, שהן עמדו במקרים בודדים ריקות, קבעה ועדת המומחים, שבמשך זמן קיומו של מחנה אושווינצ'ים השמידו בו התליינים הגרמניים לא פחות מארבעה מיליון אזרחים של ס.ס.ר., פולין, צרפת, יוגו- סלביה, צ'כוסלובקיה, רומניה, הונגריה, בולגריה, הולנד, בלגיה וארצות אחרות.

הגרמנים הפשיסטיים המנוולים חייבים ליתן את הדין

הגרמנים עשו את הפשעים המזעזעים במחנות הריכוז באוש-ווינצ'ים לפי הוראות הממשלה ההיטלריסטית ובהנהלת התליין הרייכספיהרר של הס.ס. והמישטרה הימלר. מבצעי הרציחות הישי-רים היו: מנהל המחנות של גרמניה, גנרל-לייטננט של הס.ס. זה-מישטרה גליקס; מנהל ההנהלה הסניטארית הראשית של מחנות הריכוז, גנרל של הס.ס. והמישטרה פול; מנהל בניית מחנות הריכוז, גנרל-מאיור של הס.ס. קאמלר; בא-כח החברה "טופף ובניו" המהנדס הראשי פריפר; מנהלי המחנה: אוברשטורמפיהרר פולאצ'ק, השטורמבאנפיהררים הס, בר ושווארץ; מפקדי המחנה: אוברשטורמ-באנפיהרר ליבנגשל (הוא גם מפקד חיל-המצב), שטורמבאנפיהרר קראוס, האופטשטורמפיהרר אאומייער, אוברשטורמפיהרר הופמאן, אוברשטורמפיהרר נסלר, אוברשטורמפיהרר יוסטן, אוברשטורמפיה-רר שווארצובר; מנהלי המשרפות באושווינצ'ים: אוברשארפיהרר מול, אוברשארפיהרר בוגר, אונטרשארפיהרר שטר, רוטנפיהרר שולץ; מנהלי פלוגות העובדים אוברשארפיהרר סל; מנהל לשכת הבנייה שטורמבאנפיהרר בישוף; אונטרשארפיהרר שומאכר, אובר-שארפיהרר קלירמון, אונטרשארפיהרר לאכמאן, אוברשארפיהרר אמריך, אונטרשארפיהרר שטיבליץ, אוברשארפיהרר קלאוזן, אוברשאר-פיהרר הארטוויק, אונטרשארפיהרר קאדוק, אוברשארפיהרר פוליץ, אוברשטורמפיהרר של הס.ס. זומר; רופאי המחנה: מנהל לשכת הניסיונות, מאיור ד"ר שמיט, אוברשארפיהרר ד"ר מנגלה, אונטר-שטורמפיהרר קניג, רוטנפיהרר רוזה, אוברשטורמפיהרר ד"ר פישר, אוברשטורמפיהרר ד"ר קליין, ד"ר דרינג, האופטשטורמפיהרר ד"ר וירץ, אוברשטורמפיהרר ד"ר טילו, שטורמבאנפיהרר ד"ר קלאוברג, פרופיסור שומאן, ד"ר זאבר, אוברפלדפבל אמיל קושוב, אוברשטורמ-פיהרר אנדרס, האופטשטורמפיהרר ד"ר גיאוטמרמאן, האופטשטורמ-פיהרר ד"ר קיט, האופטשטורמפיהרר ד"ר הורסטמאן, האופטשטורמ-פיהרר ד"ר קראוס.

את כל אלה, וכן את כל הגרמנים, שהשתתפו בעצמם ברצח וב-עינויים של הכלואים באושווינצ'ים, יש להעמיד לפני בית-דין של האומות ולהעניש בעונש חמור, שהם ראויים לו.

מחנה-ההשמדה בבלז'ץ

עדויות של יאן קארסקי

יאן קארסקי, שליח של הממשלה הפולנית בלונדון, שעשה כפולין במשך שנה, מאוקטובר 1941 עד אוקטובר 1942, ופעל שם במחתרת, ביסר בגיטו ווארשה ובבלז'ץ. לאחר שחזר לחו"ל מסר דו"ח לשמואל זינגל-בוים וסיפר מה שראה בעיניו. כאן קטע של הדו"ח, הנוגע למחנה בלז'ץ. הדו"ח נתפרסם בירחון "אונזער צייט", ניו-יורק, מרץ 1943.

...בגיטו ווארשה הייתי באוגוסט 1942, ואילו בבלז'ץ — אחד המקומות, שבו הוצאו לפועל רציחות המוניות איומות, — הייתי בספטמבר. אינני מסוגל לספר את כל מה שראיתי. אין זה בכח אנוש להביע.

...ראיתי בווארשה איך ש"שולחים" את המישלוחים וראיתי אח"כ על-יד בלז'ץ מה נעשה במישלוח. בווארשה מביאים את היהודים מאחורי העיר, אל פסי הרכבת, במקום שמחכה כבר רכבת שלמה עם קרונות להובלת בקר. בדרך אין פוסקים מלירות באנשים באמתלאות שונות. את המפגרים הורגים בירייה. כל הדרך זרועה הרוגים בירייה. כשמגיעים כבר לכיכר ההטענה, שודדים את כל מה שנשאר למגורשים (באופן רשמי הורשה לכל אחד מהם לקחת מיטען שמישקלו אינו עולה על 15 קילוגרם וצויין שיש לקחת את כל חפצי-הערך שיש לו למגורש). אח"כ מצווים על המגורשים להכנס לקרונות-הבקר, מאה איש בכל קרון. מתחילה הפרשה הראי-שונה של הנסיעה, הנמשכת משלושה עד שמונה ימים. במשך כל הזמן הזה אין פותחים את הקרונות. חלק ניכר אינו נשאר בחיים עוד לפני שמגיעים למחנה-המעבר, הנמצא כחמשים קילומטר מאחורי בלז'ץ. בכל זאת נראה החלק הראשון של הנסיעה כנוח מאוד בהשוואה למה שמתרחש אחר-כך. אני הייתי במחנה-המעבר מאחורי בלז'ץ, כשאני מתחפש במדי שוטר. זהו צריף פתוח, המ-כוסה רק באמצע בגג. באותו רגע נמצאו שם כ-5.000 איש. כל מי-כפר שעות מגיעים מישלוחים חדשים ומובילים משם את המישלוחים הקודמים — לדרכם האחרונה. קשה לתאר את הרושם, שעושה ההמון הזה: לאנשים אלה אין כבר צורת בן-אדם. שלדים, עיניים נוצצות כמו של מטורף ודועכות, מלאות יאוש. עירומים, מעוצבנים,

בלי הפסק בתנועה. הנה שוכב ילד ערום והוא רועד וגוסס. אף איש אינו שם לב אליו. יושב בין ההמון איש לגמרי ערום — מישהו שדד ממנו כנראה את כל בגדיו — אף איש אינו מביט עליו. אין הוא עושה רושם כלשהו על אף אחד. אנשי המישמר שמסביב אינם פוסקים מלירות. גוויות מתים מתגוללות בכל מקום, אנשים דורכים עליהן בהליכתם הקונבולסיבית, כאילו לא הרגישו בהן. כל כמה רגעים באים אנשי המישמר ומצווים על כמה יהודים להוציא את הגופות ולזרוק אותן מאחורי הגדר. היהודים האלה עושים את זאת בלי התרגשות, בלי הבעה, כאילו אינם יודעים מה הם עושים. אין זה כבר המון אנשים רגיל — זוהי גסיסה גדולה של המון בן 5.000 המתפתל בקונבולסיה האחרונה.

במחנה זה מחזיקים את האנשים לפעמים במשך ימים אחדים. כשנגשים לגרשם הלאה, אין כבר מזמן לאף אחד פרוסת לחם, כדי לשבור את הרעב. אין נותנים להם כמובן שום מזון והם אוכלים רק מה שהספיקו לקחת אתם. מתחילה הפרשה האיומה השניה: במכות במקלות וביריות מאקדוחים מתחילים לפתע פתאום לגרש את ההמון אל פסי הרכבת, הנמצאים במרחק כמה עשרות מטרים משם. הכל מחושב כאן ומוכן, כדי לענות עד כמה שאפשר יותר את האנשים: מהמחנה ועד פסי הרכבת סידרו מעבר צר ע"י גדרות רעועות. מאחורי הגדרות עומדים לאורך כל הדרך מישמרות מזו"י ייגים. מאחור מאיצים בהמון להתקדם, דופקים בשוטים ויורים בו. מגרשים אותו באופן כזה, כדי שתקום בקרבו בהלה גדולה. אולם באותו זמן דורשים ממנו, שיהיה "סדר" ושאף אחד לא יגע בגדרות. בעד נגיעה בגדר יורים מהצדדים. היריות, הדם והאנחות של הנפגעים, המתים, הנופלים תחת הרגליים, מגדילים עוד יותר את הבהלה — ויש אמתלא לירות. מאות נופלים באופן כזה בשטח של כמה עשרות מטרים. אולם אלה הם המאושרים יותר, כי לנותרים צפוי מוות איום יותר: המעבר הצר מוביל לשער הפתוח של קרון בקר. אלה הם הקרונות המיועדים ל-40 איש או 8 סוסים. מדדנו במיוחד וקבענו, שאם יכניסו לקרון כזה אנשים ערומים, שיעמדו בו צפופים מאוד, יכול הוא להכיל 90 איש, אבל הגרמנים מכניסים לכל קרון 140 איש.

משני צדדי השער עומדים אנשים עם אקדוחים ושוטים. מגרשים את האנשים בבהלה ומהירות כזאת, שהשלדים המעונים נאל-

צים לעשות בכחותיהם האחרונים קפיצות כמו המרקדים על חבל. בא הרגע, שבו הקרון מלא עד אפס מקום. אולם ממשיכים להאיץ: "להכנס, להכנס" — האנשים מתחילים לטפס ולעלות על ראשי אלה הנמצאים כבר בקרון וכך נכנסים עוד 50 איש. אז סוגרים את הקרון, הרכבת זזה ולפתח בא קרון אחר.

רכבת ארוכה כזאת שנדחקו אליה כמה אלפים איש, מובילים למסילה צדדית ומשאירים אותה שם לשנים—שמונה ימים. במשך כל הזמן הזה אין פותחים את הקרונות. האנשים נמקים ומתים בעינויים קשים. הם עושים את צרכיהם מעל לראשי אנשים אחרים. קרונות רבים מסויידים בסיד. מהרטיבות, הבאה מהשתנת המגורשים, מתחיל הסיד לצרוב את הרגלים הערומות של העומדים בקרון וכך נגרמים למגורשים יסורים נוספים.

מכיון שאין די קרונות, כדי להשמיד את כולם באופן כזה, שאינו כרוך בשום הוצאה, מובילים את רובו של ההמון לבלז'יץ, במקום שמרעילים אותם בגאזים וממיתים אותם בזרם של חשמל. מסביב לבלז'יץ שורפים את הגופות. על פני שטח של 50 קילומטר מסביב לבלז'יץ בוערות מדורות עצומות יומם ולילה.

עדותו של אדולף פולקמאן

הער הוא מלבוב, התחפש כנוצרי וצורף לארגון טודט. נשלח באוגוסט 1943 יחד עם פועלים אחרים לעבודה לנורבניה והצליח להמלט לשבדיה. העדות נרשמה על-ידי הסופר השבדי סטיפאן שנדה ונחפרסמה בספרו Den siste fran Polen שטוקהולם 1944 (הופיע גם תרגום אנגלי). כאן ניתן קטע בתרגום משבדית.

מכל חלקי גאליציה ומפולניה כולה, ואפילו מהבאלקאנים ומארצות אירופה המערבית הגיעו לבלז'יץ יום-יום רכבות מלאות יהודים.

הרכבות עברו דרך הגיטו בלבוב, ואנחנו ראינו אותן ושמענו תמיד את הצעקות המיואשות של האנשים שהובלו למות. המישלוחים בכיוון לבלז'יץ החלו באביב 1942. אז טרם ידענו מה יקרה עם האנשים המועברים, חשבנו כי מעבירים אותם ממקום למקום. לא יכולנו להאמין, לא רצינו להאמין, כי כל אלה אשר נכנסו

לרכבת המובילה צפונה, נשלחו למוות. רק לאחר השחיטות האיומות בחדשי מרס, יוני ואוגוסט 1942 נוכחנו, כי המישלוחים הללו פירושם מוות וכיליון.

אחרי סטאלינגראד, בראשית שנת 1943, היה נהוג, כי כל אלה, אשר נאסרו במחנה ברחוב יאנובסקה (בלבוב), או במחנה ריכוז אחר, היו נאלצים להסיר את כל המלבושים מעל גופם. ערומים לגמרי העבירו אותם ברכבת לבלז'ץ. אפילו מטפחת-אף היה אסור להם לקחת אתם. גורלם היה לקבל את גזר-דין המוות מידי הגסטאפו ערו-מים כמו ביום היוולדם.

היהודים הושלכו לקרוצות-משא מ-100 עד 150 בקרון, אשר כרגיל היה יכול להכיל מ-40 עד 50 איש. אנשי הס.ס. דחפו בקתי-רוביהם את האנשים הערומים הללו לתוך הקרוצות. בצורה כזו מתו מיד הרבה מהמגורשים, אבל גופות המתים היו נשארות בתוך הקרוצות ביחד עם הנוסעים, שנשארו בחיים. הרבה יהודים נטרפה עליהם דעתם, בראותם תמונות אלה. אולם להם, המטורפים, היה יותר קל מאשר לאלה שניסו מתוך הכרה מלאה להימלט מהקרוצות.

מיספר אנשי ס.ס. ליוזה את רכבת-היהודים. הם ישבו בקרון מיוחד. אם אלה לא יצאו מדעתם למראה האנשים הערומים, שצעקו, צווחו ובכו, הרי זה רק מוכיח, כי אבד לאלה מכבר כל רגש אנושי. כמה אנשים נועזים ניסו לקפוץ מתוך הקרוצות. אנשי ס.ס. ירו אחרי האומללים. כל קו-הרכבת מלבוב ועד בלז'ץ, בערך 80 קילו-מטר, היה במשך כמה חדשים זרוע משני צדדיו יהודים שנהרגו ביריה. ברוב המקרים לא היה צורך לירות ביהודים, מפני שהם נהרגו בקפיצתם. לעתים נתנו אנשי הס.ס. בעצמם ליהודים לקפוץ ולנסות לברוח כשהם ערומים. אנשי הס.ס. צהלו למראה היהודי הערום, המ-אמץ את שארית כוחותיו לברוח הלאה. אנשי הס.ס. היו מתערבים ביניהם, אם יוכל היהודי הבורח להתרחק מהם עד כדי כך שהכדור לא יפגע בו. משום כך נתנו לו לרוץ. לא מחמלה, אלא משום שליהודי ערום כזה צפויים היו עינויים גדולים ואיומים יותר מאשר לבוא לבלז'ץ. אנשי הס.ס. ידעו, כי אף יהודי לא יוכל להתחמק מהצפוי לו. אם גם הציל את עצמו באותו יום מתוך הרכבת של בלז'ץ, ישלחו אותו למחנת ברכבת שניה. וצדקו אנשי הס.ס. בזה. מה היה יכול יהודי ערום לעשות בארץ זו, בתוך אוכלוסיה מדוכאה ועוינת? רק בידי אלפים ספורים עלה להימלט בדרך זו, ומהם אולי עשרה הצ-ליחו להישאר בחיים, וגם על גורלם של אלה לא ידוע כיום.

יהודים אלה שקפצו ולא נהרגו בקפיצתם, ואח"כ הצליחו להימלט מכדורי הס.ס., המוצא היחיד בשבילם היה לשוב לתוך הגיטו. מחוץ לזה לא היה להם תחת השמש מקום בטוח אף יום אחד. הגיטו היה המקלט היחיד, שבו היה קיים ביטחון יחסי, ששם היו להם ידידים ומכרים, וששם היו יכולים לקוות למעט אוכל ולכיסוי למערומיהם.

אני בעצמי שוחחתי עם שני אנשים, אשר ברחו מהרכבת שהייתה בלילה לבלז'ץ. בשעה מאוחרת בלילה יצאתי לפגוש חבר בעבודה בענין חשוב. היציאה לרחוב בשעה זו היתה אסורה. אולם מכיון שמישמרות הס.ס. הסתובבו בחוצות רש בקבוצות של 2-3, ונעליהם הכבדות השמיעו את התקרבותם, אפשר היה לעבור את הרחוב בלילה עוד יותר קל, במובן מסויים, מאשר לאור היום. אז נתקלתי באיש, אשר לא היה לעורו אלא סמרטוט מלוכלך. זה היה בחודש פברואר בליל קר מאוד. האיש רעד מקור ואימה. הוא רצה להתקרב לבית, אשר ממולי, ששם גרה אחותו. על שאלותי ענה במלים קצרות, כי נאסר לפני ימים אחדים, הועבר למחנה ברחוב יאנובסקה ומשם הוכנס למישלוח לבלז'ץ. בקרבת התחנה ז'ולקיב, במחצית הדרך בין לבוב ובלז'ץ, קפץ מתוך הרכבת. שומרי הס.ס. ירו אחריו, אבל לא פגעו בו. הוא התחמק בחשכת הלילה. כל הלילה הלך ערום בקור האיום. בגל אשפה חיטט ומצא את הסמרטוט הזה, שבו התכסה. למחרת התחבא בחפירת אדמה, במקום מרוחק מכל ישוב. בלילה הבא המשיך ללכת בכיוון לבוב. סוף סוף הצליח להתקרב לגיטו ולעבור דרך גדרות הקרשים שמסביב לגיטו. עכשיו הוא מאושר להיכנס לבית אחותו.

עזרתי לו לפי מיטב יכולתי. יומיים אחרי זה תפס אותו גרזימק, המפקד הגרמני של הגיטו, באחד מחיפושיו, ובו ביום העבירו אותו ביחד עם אחותו לכיכר "פיאסקי" מחוץ לעיר (מקום ההריגה ליהודי לבוב).

את האיש השני, שברח ממישלוח לבלז'ץ פגשתי במישרד שעבדתי בו (מישרד לאיסוף גרוטאות ברזל ופסולת נייר). המשרד נמצא ברחוב פורמאנסקה. עד לטבח היהודים באוגוסט 1942 היה בשכונת משרדנו בית-מלאכה, שבו עבדו חיילים וסנדלרים יהודים למען הצבא הגרמני. באותה תקופה היו עסוקים בסדנאות כאלפיים יהודים והותנה תנאי, שהיהודים יביאו את המכונות וכלי העבודה הדרושים. כל יהודי, שהיתה ברשותו מכונת תפירה, סחב אותה לביתו.

המלאכה וקיבל עבודה. על-ידי זה ניתנה האפשרות להמציא ליהודי נוסף כרטיס-עבודה כעוזר לבעל-מלאכה. בשעת הטבח באוגוסט חיס-לו הגרמנים את כל הפועלים הללו. הם הועברו למחנה ברחוב יא-נובסקה ומשם נשלחו הלאה ל"פיאסקי" או לבלז'ץ. בין בנין בתי-המלאכה שנתרוקן ובין בנין המשרד שלנו נמצא בית עזוב, שבו הסתתרו כמה יהודים בלי כרטיסי-עבודה, היינו בלי רשות לחיות בתוך הגיטו.

ביום אחד, כשהגעתי, בשש בבוקר לעבודה למשרד, הודיע לי אחד מהיהודים המסתתרים, שבלילה הגיע לשם אחד ממכרי, פישר מצ'ורטקוב, עטוף סמרטוטים.

פישר זה היה יהודי גרמני, סוחר עשיר ונכבד מהעיר פוטסדאם. ראשי ה.ס.ס. בגאליציה המזרחית, וולף ואוברשטורמפיהרר האואר, שארגנו את אוסף החמרים בגיטאות, מוצאם היה גם כן מפוטסדאם. הם היו חברים לבית ספר עם פישר, ובזכות זו מינו אותו ראשי ה.ס.ס. למנהל של איסוף פסולת הנייר בצ'ורטקוב. לרגלי תפקידו ביקר פישר בגיטו לבוב ובדרך זו הכרתי אותו.

נכנסתי לחורבה ומצאתי את פישר יגע עד מות, במעיל קרוע, שכיסה את גופו הערום, ובבלויי סחבות על הרגלים. קראתי בשמו והוא הביט עלי בעיני מטורף. אחרי שהשקיתי אותו תה חם פתח בסיפורו:

— אני הייתי בנסיעה מצ'ורטקוב לטרנופול. הייתי היהודי היחיד בכל שטח גאליציה, שהיתה לי רשות נסיעה תמידית ברכבות. בטרנופול אסר אותי משמר ה.ס.ס. הצגתי לפנייהם את ניירותי, החתום מים בידי ראשי ה.ס.ס., אולם ללא תוצאה. העבירו אותי לבית-הסוהר וביחד עם עוד מספר יהודים. הוכנסתי לתוך המישלוח לבלז'ץ. בדרך לבלז'ץ ניסו כמה יהודים לקפוץ מתוך הקרון, אבל אף אחד מהם לא הצליח. אחדים נהרגו מיריות ה.ס.ס. ואחרים נפצעו קשה בשעת הקפיצה ולא אזרו כח להמשיך ולברוח. בכל זאת החלטתי לנסות לב-רוח. בערך 30 קילומטר מלבוב קפצתי. הצלחתי בקפיצה, התגלגלתי מסוללת פסי הרכבת למטה. נפצעתי באופן קל מאד. בשארית כוחותי רצתי אל היער הסמוך. ביער מצאתי עוד כמה יהודים ערומים, שהיו במחבואם זה 5 ימים ולא ידעו לאן לפנות. היה רטוב וקר. האנשים התחפרו בתוך בורות חול וניזונו מאכילת שרשים רקובים. מצבם הגופני היה איום. הם התיאשו כבר מלנסות לצאת מהיער. רק נער אחד בן 15 הרגיש את עצמו די חזק, הסכים להילוות אלי והלכנו שני-

נו. החלטתי ללכת עד שאגיע לביקתת אכרים ושם אבקש עזרה. הנער לא הצליח להמשיך את הדרך אתי. אחרי שעות אחדות של הליכה נפתחו בדגלי הנער היחף פצעים. נסיתי שעה קלה לשאת אותו על שכמי. אבל לא יכולתי להמשיך באופן כזה. נאלצתי לעזוב אותו. מפני שרציתי להציל את עצמי, כי גם אני הגעתי לאפיסת כוחותי. נדדתי ואיני יודע כמה זמן ארכו הנדודים. הלכתי בכיוון אחד, מבלי לדעת לאן אגיע. פתאום צמח לפני שוטר אוקראיני. נבהלתי ובקשתי ממנו שיירה בי בו במקום. הוא סירב, ולהפך ממה שקויתי, כיבד אותי בסיגריה ופרוסת לחם. הוא סיפר, כי הוא גר בקירבת מקום והוא קיבל, ביחד עם עוד חבר שלו, פקודות לרדוף אחרי יהודים ערומים, שמסתתרים בתוך היער; אבל לא הוא ולא חברו לא חשבו לעשות שום רעה ליהודים הללו; כמובן, אין הוא יכול לעזור לי וביקש ממני לא לספר כלום על פגישתנו. אחרי זה הראה לי את הדרך לכפר הקרוב. התקרבותי לכפר, אבל פחדתי להיכנס לתוכו כשאני ערום לגמרי. לפנות בוקר ראיתי פתאום שני צללי אנשים מסביבי. אלה היו איכר ואיכרה, שיצאו לעבודה. קראתי להם, הם הבינו תיכף את מצבי מבלי שסיפרתי להם הרבה. האשה הלכה לביתה וחזרה עם מעיל קרוע זה ובלווי סחבות אלה. האנשים האדיבים הללו הסתירו אותי בעגלתם, שהעבירה מספוא ללבוב, וכך הגעתי הנה. שאלתי לשמו של האיכר, כדי להעניק לו בהודמנות, והוא ענה לי: "לא אגיד את שמי, כי מה שעשיתי עשיתי מפני שאני מאמין שיש אלהי צדק בשמים".

* * *

בלוז'ן זוהי עיירה קטנה, צפונית מראווה-רוסקה בקרבת הגבול הגרמני-הרוסי, לפי החלוקה משנת 1939. תיכף אחרי שנקבע קו הגבול, התחילו הרוסים בבנין ביצורים נרחבים, אבל לא הספיקו לגמור את הקמת הביצורים כשהגרמנים עברו את הגבול ביוני 1941. את הביצורים הרוסיים, שהיו בנויים למחצה, הפכו הנאצים למחנה-מות, שבו מצאו מאות אלפים ואולי מיליוני אנשים את קיצם. מחנה המוות נבנה ושוכלל תוך כמה חדשים ובאביב שנת 1942 נגמר כולו. המחנה הזה נמשך לאורך 7 קילומטרים בערך. מבחוצ הקיפה את המחנה גדר-תיל. נוסף לזה היו כמה סידורים משוכללים לשמירה, כדי שאף אחד לא יצליח להימלט ממחנה-המוות. בכל זאת עלה בידי יהודים אחדים לצאת מבלוז'ן. במאבק האחרון לחיים איז

קץ וגבול לכשרון המצאותיהם של אנשים. פלוגה נבחרת משורות ה.ס.ס., בעלי עצבים חזקים, ניהלו את מחנה-המוות. אולם גם הם היו זקוקים לעזרת קרבנותיהם בכמה עבודות. היהודים הנידונים למוות מחוייבים היו לעשות כמה וכמה עבודות. יהודים אלה לא קבלו חנינה, אלא גזר דין-המוות שלהם הוארך לזמן מוגבל. שני יהודים מבין העובדים במחנה-המוות ברחו והגיעו לגיטו בראווא-רוסקה. הם סיפרו על המנגנון הטכני המשוכלל לרציחת אנשים, שהגרמנים סידרו בבלז'ץ. אולם גם אלה השנים נתפסו ונהרגו בשעת חיסול הגיטו בראווא-רוסקה בקיץ 1942. — מהגיטו בראווא-רוסקה הצליחו בכל זאת לברוח מספר יהודים ואלה מסרו מה ששמעו בעצמם מפי הבורחים מבלז'ץ:

קרונות מלאים יהודים עברו דרך מינהרה לתוך האולמים מתחת לאדמה, ששם סודר המכון לרצח המוני. היהודים הערומים היו מוכנסים לתוך אולמים מרווחים, שהיו בלי חלונות וקירותיהם היו ממכת. הרצפה היתה נעה. ע"י סידור טכני משוכלל היתה הרצפה יורדת עם כל האנשים שבאולם לתוך בריכת-מים, והמים היו מכסים את האנשים עד ברכיהם. אז היו מכניסים זרם חשמל לתוך המים והיהודים היו מתחשמלים במהירות הבזק. אח"כ היתה הרצפה עולה בחזרה עם הגויות וזרם חשמל חזק היה מוכנס לתוך אולם-המתכת, שהיה נהפך לכיבשן-אש לשריפת הגויות. אח"כ היתה הרצפה מתרוממת בעזרת מנופים ענקיים, ואפר הנשרפים היה נשפך החוצה. כל משלוח כלל מ-3000 ועד 5000 יהודים. כל יום הגיעו כמה רכבות. היו מקרים שתוך שבוע אחד הגיעו מעשרים עד שלושים רכבות לבלז'ץ.

מכתב מהרב מיכאל-בר וייסמאנדל.

הרב מיכאל-בר וייסמאנדל ברח ספולין לסלובקיה והביא אתו ידיעות נאמנות ועדויות על רצח יהודים בהסוניהם במחנות-המוות בבלז'ץ. טרבלינקה ואושווינצ'ים. כאן ניתן קטע מהמכתב ככתבו ובלשונו.

ב"ה ג' לפי בלק תש"ג לפ"ק.

בנוהג שבעולם, מי שיש לו אח הנתון בבית האסורים ומושיט יד בפרצה שבתוך החומה להביא לו עזרה, צריך שידע מקום החומה ומקום הפרצה, וצריך שידע גם כל דרכי בית האסורים ומנהגי השוטים רים בפנים. על כן צריכים אנחנו לפרש לכם את כל הגעשה בארץ הגזרה, בית האסורים הנורא, לשירי השירים שנשארו חיים, בבית הקברות האיום והקדוש הזה.

אשתקד, בפסח תש"ב, לא חסרו מן הישוב בארץ הגזרה, רק כמו ג' או ד' מאות אלף ואולי לכל היותר ה' מאות אלף, וכיצד חסרו, נהרגו במלחמה שבין אשכנז ופולין, ואחר המלחמה, כלומר אחר הכבוש נרצחו זה בכה וזה בכה ע"י הצוררים, ומתו ברעב ובמגפות. ועד הזמן ההוא, כלומר, מן תחלת המלחמה עד עתותי פסח תש"ב, עשו הצוררים נסיונות שונים של גיטו, מנעו מהם מזון, והרבו עליהם כל דרכי מגפות וחולאים רעים, וסגרו בעדם כל שערי רפואה, ועל כל אלה נתנו מאות אלפים במחנות עבודה, והעבודה — עבודת פרך, והמכות — מכות אכזריות, והמזון — שני תפוחי-אדמה בתוך מים עכורים, המכונה רוטב, ולחם הדומה לטיט היבש, ד' או ו' דעקא ליום — פשיטא שהרגו הצוררים בכל גיטו וגיטו בכל מחנה ומחנה דבר יום ביומו כמה וכמה נפשות ע"י רציחות נוראות ואכזריות, אמר גם הרצח הזה, כלומר הרציחה להדיא, היתה במחשבתו של הצורר באלו הימים, רק טפילה, להגדיל ההתלהבות וההתעוררות בלב הרשעים, ולהפיל אימה ויאוש בלב היהודים. — אמנם עיקר מחשבתו הי' — אי אפשר לאומה ולשון לחיות בלי פרנסה, בלי ממון, בלי מזון ובלי רפואה, ברוב עבודה וברוב מכות, ברוב מגפות וברוב אימת מות, ותוך חומות גבוהות סגורות ומסוגרות, בחוץ תהרוג חרב ובפנים ישלטו כל דרכי מות — וממילא ימותו, לכל היותר במשך שנה אחת, אלו היהודים מעצמם, ברעב ובמגפה, ובאבוד לדעת עצמם, ואני לא אלכלך ידי בדם להדיא, ברציחה גרידא, בנוגע להכלל כולו, רק בנוגע למאה או שני מאות אלף מהם, אלו צריך להרוג בידיים, למען הטלת אימה, כדי שינוסו ממני ההורג להדיא, אל מלאך המות ההורג שלא להדיא — זה הי' מחשבות של צר והצורך להסגיר הכלל ליד מלאך המות ע"י פסיק רישא וימות, ולכלות רק הפרט ע"י הרג ורצה. אמנם עברו חדשים ועברה שנה, והגיע להכרה של פרעה הרשע, לדעת כי חיות הנה — ואין אלו היהודים רוצים למות במהרה — אז התחיל לכלות הכלל כולו ע"י חרב ותמרות מות להדיא. והמחריב

הזה, גאון של כל רוצחי עולם, הגדיל לעשות סדר בהלכות רציחה וכליון נפש, וידע לשים מכסה ומסתור על רציחותיו. —
 וזה הי' סדר הרציחה של כלל ישראל בארץ הגזרה, בסתר וב־
 סמיון, ואיש לא ידע. בנו בתוך יערות, בבעלזעץ הסמוך לבוג, וב־
 מאלקיני הסמוך לביאליסטוק, ובאושפיץ*), בתי שמד וכליון —
 ושני מיני היכל נמצאים שם, הסוג האחד הוא היכל אשר הרצפה שלו
 היא של ברזל, ובברזל הזה אפשר להעביר זרם חזק מאד של עלעק־
 טרי, והסוג השני, הוא היכל, אשר שעריו סוגרים עליו באין פרץ
 לאויר ורוח, ולתוכו פתוח צנור מיוחד, אשר על ידו אפשר למלאות
 כל חלל ההיכל באד ועשן של הרג ורצח. וחצר גדולה מקיפה הבית
 והחצר נגדרה סביב בג' פעמים מדקרות של חוטי־ברזל. ובתוך החצר
 מקום גדול אשר בקרקעיתו קבועים יתדות ברזל ועכובים שונים,
 ועוד שם בחצר בור גדול ועמוק ובתוכו כלי מעשה מיוחדים אשר
 בכחם להבעיר אש גדולה ולהב חזק מאד. ועל הבית הזה ממונים
 שוטרים רוצחים נוראים אבירי לב לא יותר מחמשים איש. זהו מה
 שנעשה בסתר.

ובגלוי מה עשו. לעתותי פסח תש"ב התחילו הרשעים לתת
 צו ופקודה בגלילות אחדים במזרח הארץ — ליום פלוני ופלוני יהי
 כל יהודי איש ואשה בריא וחולה וטף ועולל, בבית פלוני ופלוני —
 מי שלא יבוא אחת דתו למות. ממילא באו הכל. כשנתאספו עשו בק־
 רת. למשל נתאספו עשרת אלפים הוציאו מהם ח' מאות או אלף
 או ט"ו מאות, כל רשע ורשע בעיר שלו כפי הפץ לבו — והשאר מו־
 כנים לאויסזיעדלונג. ומה זה אויסזיעדלונג, הם הולכים למזרח, להי־
 כן, איש לא ידע, אמנם ברור ומבורר, הם הולכים לעבודה, לעבוד
 במקומות הכבוש אשר נכבשו מן רוסיא. ואם תאמר, הלא ראויים
 לעבודה ביותר נשארו פה, והמוכנים לאויסזיעדלונג הלא ברובם הם
 נשים וחולים וזקנים וטף ועולל, ומה כוחם לעבוד — אין להקשות
 קושיות. כך היא הגזרה, ובאמת הן היהודים והן הרשעים בעצמם,
 כלומר כל רשע ורשע הממונה על היהודים באותה עיר, לא ידע להי־
 כן מוליכים, אלא מצוה היא מצוה ופקודה הרי היא פקודה.

ועתה הפרישו, את אנשי היודענראט ומשפחתם, ואת אשר נמ־
 צאו ראויים לעבודה, בלי משפחתם להשאר, והשארית לתתם בתוך
 מרכבות ברזל כמו ק"כ עד ק"ג נפש בתוך מרכבה אחת, ובשולי

* (היא אושווינצ'ים (בגרמנית: אושוויץ).

המרכבה שפוכים מי קלארקאלק גבהם כמו עשר או ט"ו צענטימעטער. ובאמצע ההליכה אל המרכבות והנתינה לתוך המרכבות התחילו לירות לתוך ההמון ונפלו מן ח' אלפים למשל אלף או ה' מאות או ב' אלפים, כל רשע בעירו כפי רשעת לבו, והנשארים נסעו בתוך המרכבות. מן הסיד השפוך בקרקע העגלה גם הוא ממית.

ולפיכך הלכו באמת. לבעלזעץ ולאושפיצין, ולמאלקיני — ועברו חדשים וחדשים והנשארים לא ידעו להיכן הלכו המרכבות להיכן הוליכו את המשא שלהם. אמנם עתה הנה כאן עדים נאמנים והנה כאן גם יחידים אחדים שניצלו גם משם, גם מבעלזעץ וגם ממאלקיני. מאושפיצין עדיין לא שמענו.

וכשהגיעו מרכבות המות הללו לבתי-הכליון — פתחו המרכבות, וצונו על החיים להוציא את המתים. והחיים, אשר נשארו חיים, בני-סיעת רצח זו, לא הי' במוחם עוד דעת ובלבם עוד רצון ובאבריהם עוד כוח, רק אימת מות גם במוח וגם בלב וגם בכל עצמותיהם וקול השוטר צורח עליהם, אתם תחיו, אמנם עליכם לעבוד בזה המחנה. ובלב היהודים הללו האומללים מתנוצץ נצוץ של תקוה, ואומרים לנפשם מה עלינו לעשות, בידנו אין כח, ואם לא נעשה ככל המצווה עלינו — בודאי נמות, ואם כה נעשה אולי נחיי, וכשנאספים לחצר, שוב צורח השוטר, שיעמדו כולם בשורה, והרי הם עומדים, והרי הוא הולך על פני השורה ובוחר לו כשלישים איש בעלי-כח למראית עיניו, מתוך השורה, ומעמידם מן הצד ונותן בידם מקלות, ואחר כך הוא נותן צו על כל השורה, עד שהנני סופר עד עשרה, יפשוט כל איש את גילו ויזרקם אל הגל הזה, והרי הנעלים נפשטים ונזרקים עד שהוא סופר עד עשרה. ואח"כ פקודה שניה עד שאני סופר עד עשרה יפשוט כל איש ואשה את בגד העליון ויזרקם אל הגל הזה, והרי הבגד נפשוט ונזרק, ופקודה שלישית על המכנסים ופקודה רביעית על החלוק. והרי כולם עומדים ערומים. ואח"כ מצוה חדשה על הערומים לרוץ במהרה לתוך המקום הקבוע בחצר אשר בקרקעיתו מסמרות ברזל ועכובים שונים. ועל הנבחרים אשר בידיהם מקלות פקודה נתונה, להכות את הרצים, למען ירוצו במהרה, והרי הכל נעשה, רצים הערומים, רצים בכל כח, כי הלא אך משחק הוא, להשביע עיניו של זה הרשע השוטר, ואח"כ הלא יחיו. רצים הערומים ואחר הערומים רצים היהודים בעלי המקלות ומכים או מראים עצמם כמכים, ואחר המכים רצים השוטרים ובידם כלי הירי. ואחר חצי שעה של ריצה — מי שנפל בלא כח משליכים

אורו לתוך הבור הגדול וכלי המעשה מוציאי אש חזק מבעירים גויות לאפר דק טחון הדק היטב, ומי שלא נפל מת, הלא הוא יחי'. אבל מה אתם חושבים יהודים נתעבים ומשוקצים, שכך משוקץ ומתעב תחיו בתוכנו בתוך זה המחנה, מתחלה עליכם לילך להיכל הרחיצה לרחוץ הכנים אשר על עורכם ובשרכם. והרי כולם נרדפים להיכל הרחיצה או להיכל הרחיצה מסוג א' או להיכל הרחיצה מסוג ב' — וכשהם נאספים סוגרים השער, ואין כאן רחיצה רק רחיחה, והרוצח השוטר עומד בחדר הסמוך על כלי הרחיחה שלו, אין עליו לעשות כלום, רק להניח אצבעו על שני מפתחות, ופתאום זרם ההרג נכנס לרצפת הברזל בהיכל הראשון, ושטף של תמרות מות בעד הצנור הפתוח ממלאים את ההיכל השני — וישראל קדוֹ שים הנתונים בתוך החומות קולם בוקע את החומה, שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד.

ואלו הנשארים, כשלושים איש בעלי המקלות, עבודה חדשה עליהם, לסדר הבגדים כל מין בגד לעצמו, מנעלים לחוד, מכנסים לחוד וחלוק ובגד עליון לחוד, ועליהם לחפש בתוך הכיסים ובין התפירות, הנמצא שם זהב או מרגליות, או ממון סתם. חושבים האומללים, כי כשיעשו באמונה, הרי יחיו, ועושים באמונה, ומוציאים זהב זהב והן מרגליות והן ממון, והרי הכל הולך ליד השוטר, והבגדים נסדרים הדק היטב, והרי מקופלים לחבילות גדולות, ויש כאן מסחר גדול וטוב, היהודים נהרגים והבגדים נמכרים, והזהב והמרגליות והממון הם לאוצר הרשע. היש עוד נצחון כזה והיש עוד מסחר כזה, ואלו השלשים בעלי המקלות ובעלי חפוש וסדור הבגדים, למחר, או בתוך שבוע או בתוך עשרה ימים, גם הם ינוחו בתוך הבור הגדול העומד בחצר. הלא בעלי מקלות אחרים באו במרכבות חדשות תחתיהם.

ואם תאמרו מהיכן אנו יודעים זה, תדעו כי אנו יודעים זה להדיא ושלא להדיא, בפירוש ומכללא. בפירוש כיצד, נמלטו משם, מבין בעלי המקלות וחפוש וסדור הבגדים, אחדים, אנחנו בעצמנו, דברנו עם אחד הנמלט ממאלקיני, ועם אחד אשר דבר עם אחד הנמלט מבעלזן, ואיך נמלטו, זהו ספר בפני עצמו. אמנם דקדקנו מאד על המעשה, וידענו בעדים ברורים שזה הנמלט ממאלקיני הלך לגירוש במרכבה שהלכה למאלקיני, וכמה וכמה עדים בדבר שראו שובו אחר ג' או ד' שבועות, ונכרים דברי אמת. ויש כאן גם נכרים, הדרים סביב או אשר הלכו בבצע כסף לתור ולרגל סביב,

ופה כלם שוה בדבר. זהו מה שידענו בפירוש. ומכללא ידענו, כי יותר מן שלש פעמים אלף אלפים יהודים הלכו או לבעלזק או למלקיני. העמידו משגיחים על הדרכים וראו כי שם היתה סוף הנסיעה. וזה הבית קטן הוא מהכיל עשרת אלפים זה על גבי זה, ואלו האלפי אלפים איה הם? —

עדותו של רודולף רדר

העדות הזאת היא העדות היחידה של איש, שהיה במחנה הסווא בבלז'ץ, ברח סטנו, ניצל ומסר ידיעות נאמנות על כל מה שראה.

רודולף רדר נולד בשנת 1881. עבד בייצור סבון. לפני הפלחמה נר בלבוב ונשאר בעיר זו עד יום ה'16 באוגוסט 1942. ברח סבלז'ץ בחודש נובמבר 1942.

עדות סצרה של ר. רדר נתפרסמה בקובץ התעודות של הועדה ההיסטורית היהודית הסרבית בפולין, כרך א', לודז' 1946. העדות נרשמה ע"י הנכ"י מאלצסה.

העדות המפורטת, המתפרסמת כאן, נגבתה מטעם הועדה ההיסטורית היהודית לנגליף קראקא על-ידי הנכ"י ד"ר נללה רוסט (בתו של הר"ר יהושע סהון). הועדה ההיסטורית היהודית בקראקא הרפיסה את העדות בחוברת מיוחדת עם מבוא מאת ד"ר נ. רוסט, קראקא 1946.

1.

בחודש אוגוסט שנת 1942 לא היה לנו עדיין גיטו מיוחד בלבוב. רחובות אחדים הוקצו רק בשביל היהודים. היה זה איפוא רובע היי-הודים, שבו היו רחובות אחדים מתוך הרובע השלישי, כמו רחוב פאנינסקה, וונסקה, אוגרודניצקה, סלונצ'נה ואחרים. כאן היינו חיים לא שקטים ובדיכאון תמידי. כבר שבועיים לפני הגירוש דיברו כולם על האסון המתקרב. היינו מיואשים. ידענו כבר אז מה פירוש המלה "גירוש". סיפרו את שפועל אחד, שעבד בפלוגת ההשמדה בבלז'ץ, נמלט. הפועל הזה עבד בזמן הקמת בית-החרושת למוות בבניית התאים והוא סיפר על "בית-המרחץ", שאינו לאמיתו של דבר אלא בנין, שנועד לתאי-גאזים. הוא אמר, שמהאנשים, שיובאו לשם, לא יחזור אף אחד.

סיפרו גם, שאוקרייני אחד, שעבד בהשמדת יהודים, סיפר לידידתו מה נעשה בבלז'ץ. הידידה נדהמה וראתה חובה לפרסם את הדבר ולהזהיר את הנידונים למוות. בדרכים אלה הגיעו אלינו ידיעות על בלז'ץ.

האגדה על בלז'ץ הפכה איפוא לאמת, אמת שידענו עליה ושרעדנו למפחד מפניה. לכן הסתובבו ברחובות של רובע היהודים כבר ימים אחדים לפני ה-10 באוגוסט אנשים מבוהלים ואובדי עצות, ששאלו אחד את השני: "מה לעשות? מה לעשות?" עד שהקיפו ביום ה-10 באוגוסט בבוקר השכם משמרות את כל מבואות הרחובות של הרובע. גיסטאפו, ס.ס., זונדרדינסט בקבוצות של שישה, שישה איש סובבו כל כמה צעדים ברחובות. עזרו להם הרבה אנשי המיליציה האוקריינית. כבר שבועיים לפני כן חילק הגנרל-מאיר קאצמאן, התליין הראשי של לבוב ופולין הקטנה המזרחית, תעודות חתומות למקומות עבודה אחדים. מקומות עבודה אחדים קיבלו גם הן תעודות בקומיסריון ליד כיכר סמולקה. "מאושרים" כאלה לא היו רבים. הרוב חיפשו באימת מוות מיפלט כלשהו, מחבוא, מקום לבריחה, ובעצם לא ידע אף אחד מה עליו לעשות ואיך יוכל להציל את עצמו.

בינתיים חיפשו משמרות במשך ימים אחדים בבתים בעברם מבית לבית, מפונה לפונה; אצל אנשים מיספר התחשבו אנשי הגיסטאפו בתעודות, אצל אחרים לא התחשבו; את אלה, שלא היו להם תעודות, וכן גם את אלה שבתעודות שלהם לא התחשבו, גרשו בכח מהבתים, לא הרשו להם לקחת אתם שום בגד ואף פרוד של לחם. אח"כ אספו ביחד המוני אנשים, ואם מי שהוא התנגד — קיבל כדור בראש. אני הייתי בבית-המלאכה שלי, עבדתי, אבל לא היתה לי תעודה, לכן נעלתי אחרי את הדלת ולא ענית, אם כי שמעתי דפיקות. אנשי הגיסטאפו שברו את הדלת, הם מצאו אותי במחבוא, הכו אותי במגלב בראש ולקחו אותי אתם. הכניסו אותנו לתוך קרונות החשמלית. הדוחק בקרון היה כל כך גדול, שאי אפשר היה לזוז או לנשום. הובילו אותנו למחנה היאנובי.

היה זה כבר לעת ערב. ריכזו את כולנו ביחד בשדה רחב במעגל סגור. היינו שם 6.000 נפש. ציוו עלינו לשבת ואסור היה לקום, לזוז, להושיט יד או רגל. ממיגדל אחד הפנו עלינו זרקור. היה בהיר כמו בצהריים. ישבנו דחוקים עד מאוד, כשאנו מוקפים רוצחים מזויינים, ישבנו כולנו ביחד, צעירים וזקנים, נשים וילדים

בגיל שונה. נשמעו יריות אחדות. מישהו קם, יתכן שרצה, שיירו בו. כך ישבנו כל הלילה. שררה דממת מוות. לא בכו לא הילדים ולא הנשים. בשעה שש בבוקר ציוו עלינו לקום מהדשא הרטוב, להסתדר בשורות, ארבעה איש בשורה, וכך זזה התהלוכה של הני-דונים למוות לתחנה הקליפארובית. אנשי הגיסטאפו והאוקריינים הקיפו אותנו בטבעת סמיכה. אף איש לא יכול היה לברוח. הביאו אותנו לרחבה שבתחנת הרכבת. כאן חיכתה כבר רכבת משא ארוכה. היו בה 50 קרונות. התחילה ההכנסה לקרונות. פתחו את דלתות הקרונות, משני הצדדים עמדו אנשי הגיסטאפו, בידיהם היו מג-לבים והם הכו את כל אחד שנכנס בפניו ובראשו. כל אנשי הגיסטאפו הכו. לכל אחד מאתנו היו סימנים על הפנים וחבורות על הראש. הנשים בכו מר, הילדים בכו כשהם צמודים לאמותיהם. היו בינינו אמהות עם תינוקות ליד שדיהן. דפוקים ע"י אנשי הגיסטאפו, שהכו בלי רחם, דחפו האנשים אחד את השני. הפתח היה גבוה, צריך היה לטפס ולעלות, אחד היה מפיל את השני, — גם אנו בעצמנו מהרנו, מפני שרצינו שהכל יהיה כבר מאחורינו. על הגג של כל קרון ישב אחד מהגיסטאפו עם מכונת ירייה. אנשי הגיסטאפו הכו וספרו עד מאה לכל קרון. כל זה נעשה במהירות כל כך גדולה, שהכנסת כמה אלפים אנשים לקרונות לא נמשכה יותר משעה.

|| במישלוח שלנו היו הרבה גברים, גם כאלה, שעבדו ושהיו להם כל מיני תעודות על עבודתם, תעודות לכאורה "בטוחות", היו ילדים קטנים וגדולים, נערות צעירות ונשים זקנות.

חתמו לבסוף את הקרונות. נדחקים לגוש אחד של אנשים רועדים, עמדנו צפופים כמעט אחד על השני. מחניק, חם, אנו קרו-בים לטירוף הדעת. אף טיפה מים, אף פירור לחם. הרכבת זזה בשעה 8 בבוקר. ידעתי שבקטר עובדים שני גרמנים, מכונאי ופועל המבעיר את האש. הרכבת נסעה מהר, אבל לנו נדמה היה, שהיא נוסעת לאט. הרכבת נעצרה שלוש פעמים: בקוליקובה, בזולקייב, בראווה-רוסקה. החניות דרושות היו כנראה להסדרת מהלך הרכבות. בזמן החניות היו אנשי הגיסטאפו יורדים מגגות הקרונות ולא היו נותנים לאף איש לגשת לרכבת. לא נתנו לאנשים, שרצו להגיש קצת מים דרך החלון הקטן, המכוסה שבכה, לתת לאנשים, שהיו קרובים להתעלפות מצמאון, טיפת מים.

נסענו הלאה. אף אחד לא הפליט מלה. ידענו שאנו נוסעים

לקראת המוות, שאין אפשרות להנצל. שרר שויון נפש גמור, לא נשמעה אף יללה. חשבנו כולנו על דבר אחד: איך לברוח; אולם לא היתה כל אפשרות. הקרון, שבו נסענו, היה חדש לגמרי, החלון היה כל כך צר, שלא יכולתי להדחק דרכו. בקרונויות אחרים אפשר היה בודאי לפרוץ את הדלתות, כי שמענו כל כמה רגעים יריות בבורחים. אף אחד לא דיבר אל השני כלום, אף אחד לא הרגיע את הנשים הבוכות. אף אחד לא הפריע את הילדים למרר בבכי. ידענו כולנו: אנו נוסעים למוות בטוח ונורא. רצינו, שהדבר יגמר כבר. אולי נמ- לט מישהו, אינני יודע... אפשר היה לנסות לברוח רק מהרכבת. קרוב לשעות הצהריים הגיעה הרכבת לתחנת בלוץ. היתה זו תחנה קטנה. מסביב לה עמדו בתים קטנים. בבתים אלה גרו אנשי הגיסטאפו. בלוץ נמצאת בקו המסילה לובלין, טומאשוב. היא מרו- חקת מראוה-רוסקה 15 קילומטר. בתחנת בלוץ העבירו את הרכבת למסילה צדדית, שהובילה עוד קילומטר אחד ישר למחנה המוות. ליד התחנה גרו פועלי הרכבת האוקריינים ועמד שם בנין קטן של הדואר. בבלוץ היה נכנס אל הקטר גרמני זקן, בעל שפם שחור סמיך — איני יודע מה היה שמו, אבל הייתי מכיר אותו מיד — מראהו היה כמראה תליין; זה היה מקבל לרשותו את הפיקוד על הרכבת והיה מוביל אותה עד למחנה. הדרך מהתחנה למחנה היתה נמשכת שתי דקות. במשך ארבעה חדשים ראיתי תמיד את הרוצח הזה. המסילה הצדדית עברה דרך שדות. משני הצדדים היה שטח פנוי לגמרי, לא היה אף בנין. הגרמני, שהיה מכניס את הרכבת למחנה, היה יורד מהקטר — היה "עוזר" — במכות ובצעקות היה מגרש את האנשים מהרכבת. היה נכנס בעצמו לכל קרון והיה מבקר, אם לא נשאר שם מישהו. ידע את הכל. כשהרכבת היתה ריקה והיא נבדקה, היה נותן אות בדגל קטן והיה מוציא אותה מהמחנה. כל השטח הזה החל מבלוץ היה תפוס על-ידי אנשי ה.ס.ס. אסור היה למישהו להופיע כאן. היו יורים באזרחים, שטעו ונכנסו לשטח זה. הרכבת היתה נכנסת לחצר, שארכה ורחבה היה בערך קילומטר אחד ושהיתה מוקפה גדר מתיל דוקרני ורשתות ברזל, שהיו מונחות אחת על גבי השניה, בגובה שני מטרים. התיל לא היה מחושמל. לחצר היו נכנסים דרך שער עץ, שהיה מכוסה תיל דוקרני. על-יד השער עמד צריח, שבו נמצא משמר על-יד טלפון. על-יד הצריח עמדו אנשי ה.ס.ס. אחדים עם כלבים. כשהרכבת היתה נכנסת לשער, היה השומר סוגר אותו ונכנס לצריח. באותו רגע היתה מתחילה

"קבלת הרכבת". כמה עשרות אנשי ס.ס. היו פותחים את הקרונות בצעקות: "לצאת!". במגלבים ואלות היו מגרשים את האנשים מהקרונות. הדלתות בקרונות היו בגובה מטר אחד מעל לארץ. את המגרשים היו מכים ומכריחים אותם לקפוץ, את כולם, זקנים וצעירים. הם היו שוברים ידיים ורגלים, אבל היה הכרח לקפוץ על הארץ. ילדים היו נפצעים, הכל נפל מהקרון, כולם מלוכלכים, יגעים, מבוהלים. מלבד אנשי הס.ס. שרתו גם "צוגספיהררים". אלה היו המשגיחים על העובדים היהודיים שבמחנה המוות. הם היו לבושים באופן רגיל, בלי סימני המחנה*. את החולים, הזקנים והילדים הקטנים, כלומר את אלה, שלא יכלו ללכת בכחותיהם הם, היו שמים על אלונקות ומושיבים על שפת הקברות הענקיים שנחפרו. שם היה איש הס.ס. אירמאן יורה בהם, ואח"כ היה דוחף אותם במקל לתוך הקבר. אירמאן זה, המומחה לרציחת זקנים וילדים קטנים, איש גיסטאפו גבוה, בעל שערות שחורות והבעת פנים רגילה, גר, כמו אחרים, בבלוז' על-יד התחנה, בבית קטן, לגמרי יחידי, וכמו אחרים — בלי משפחה ובלי נשים.

בבוקר השכם היה מופיע במחנה, היה נשאר שם במשך כל היום והיה מקבל את מישלוחי המוות. מיד לאחר הוצאת הקרבנות מהקרונות, היו מכנסים אותם בחצר, שהיתה מוקפת שוטרים,**) וכאן היה אירמאן נואם. היתה דממת מוות. הוא היה עומד קרוב להמון. כל אחד רצה לשמוע, פתאום היתה מתעוררת בנו תקוה — "אם מדברים אלינו, אולי נחיה, אולי תהיה איזו עבודה, אולי בכל זאת..." אירמאן היה מדבר בקול רם וברור. — "אתם הולכים עכשיו להתרחץ, אח"כ תשלחו לעבודה". זה הכל. כולם שמחים, מאושרים, שבכל זאת הולכים לעבוד. מחיאות כפים. אני זוכר את דבריו אלה, שהיו חוזרים ונשנים בכל יום, ברוב המקרים שלוש פעמים ביום. במשך ארבעת החדשים, שבהם הייתי במחנה, חזר עליהם יום-יום. זה היה רגע של תקוה ואשליה. האנשים היו נושמים לרגע לרווחה. שרר שקט גמור. בשקט התקדם כל ההמון, הגברים ישר דרך החצר אל בנין, שעליו היה כתוב באותיות גדולות: Bade- und In- halationsräume (בית-מרחץ וחדרים לנשימת אדים). — הנשים

* הצוגספיהררים היו יהודים, אנשים מקולקלים (כך מסביר דוד בעדותו, שנרשמה על-ידי הנבי סאלצקה).

** לשוטרים האלה, שגויסו משבויים רוסיים שכבדו ועברו לצד האויב, היו קוראים "אסקארים" (זוהי מלה פמוצא תורכי).

הלכו עוד מרחק של כעשרים מטר, אל צריף גדול, שתפס שטח של 15 על 30 מטר. בצריף זה גלחו לנשים ולנערות את שערן. הן היו נכנסות בלי שידעו לשם מה מובילים אותן שמה. עוד שרר רגע שקט. ידעתי אח"כ, שכעבור רגעים מיספר, כשהיו מגישים להן דר"גשי עץ והיו מעמידים אותן באמצע הצריף, כשהיו מצווים עליהן לשבת ושמונה ספרים יהודיים, אוטומטים ששתקו כמו קבר, היו מת-קרבים, כדי לגלח את שערותיהן גילוח שלם עד העור, באותו רגע היו הנשים תופסות את כל האמת ואף לאחת מהן, וגם לא למישהו מהגברים שהלכו לתאים, לא היו כבר שום ספקות.

כולם, פרט לגברים אחדים, שנבחרו כבעלי מקצוע נחוצים במ-חנה, כולם, — צעירים וזקנים, ילדים ונשים, — כולם הלכו למוות בטוח. ילדות, שהיו להן שערות ארוכות, היו מובילים לגילוח השע-רות, ילדות קטנות, שהיה להן מעט שער, הלכו יחד עם הגברים ישר לתא.

פתאום — בלי מעבר מתקוה ליאוש מוחלט — היו פורצות יל-לות וצעקות, — נשים רבות היו מקבלות התקפה של טירוף הדעת. נשים רבות הלכו בכל זאת למוות בשקט, בעיקר נערות צעירות. במישלוח שלנו היו אלפי אנשים משכילים, גברים צעירים רבים אולם הרוב היה של נשים, כמו שהיה בכל מישלוח, שבא אחר-כך. עמדתי מהצד, בחצר, יחד עם קבוצה קטנה של אנשים, שהוש-ארו לחפירת קברות, והסתכלתי באחי, אחיותי, מכרי וידידי, שהובלו למוות. באותו זמן, שהובילו את הנשים ערומות, מגולחות, כמו בקר לטבח, בלי ספירה, מהר, מהר, היו משמידים כבר את הגברים בת-אים. גילוח הנשים נמשך בערך שתי שעות, זמן כזה נמשכו ההכנות לרצח והרציחה עצמה.

למעלה מעשרה אנשי ס.ס. היו מזרזים את הנשים במגלבים ובכידונים הדים ללכת קדימה, עד הבנין, שבו היו התאים, ושם דרך שלוש מדרגות לפרוזדור, והשוטרים היו סופרים את האנשים עד 750 לכל תא. את הנשים, שהתנגדו להכנס לתא, היו השוטרים דוקרים בכידונים לתוך הגוף, דם נשפך, וכך היו מכניסים למקום ההריגה. הייתי שומע את נעילת הדלתות, אנקות וצעקות, קריאות יאוש, בפו-לנית, באידית, בכי המקפיא את הדם מפני ילדים ונשים, ואח"כ זעקה אחת משותפת איזמה... הדבר נמשך 15 דקות — 20 דקות עבדה המ-כונה, לאחר 20 דקות היה שקט, השוטרים היו פותחים את הדלתות מבחוץ ואני ביחד עם פועלים אחרים, שהושארו כמוני ממישלוחים

קודמים, היינו נגשים לעבודה בלי שיראו בנו כל סימן שהוא על הפנים.

|| היינו סוחבים גוויות של אנשים, שחיו זה לא כבר, היינו סוחבים אותן בעזרת רצועות עור אל הקברות המשותפים הענקיים, שהיו מוכנים, ובאותו זמן היתה מנגנת תזמורת מהבוקר עד הערב...

2.

|| אחרי זמן מה הכרתי כבר היטב את כל השטח. הוא נמצא בתוך יער ארנים צעיר. העצים גדלו כאן קרובים אחד לשני, אולם כדי להקטין עוד יותר את חדירת האור — קשרו לעצים עוד עצים אחרים ובאופן כזה הכפילו את סמיכות העצים במקום שנמצאו התאים. מאחוריהם נמצאה דרך של חולות, שבה סחבו את הגוויות. הגרמנים מתחו מעל לדרך גג, שנעשה מתיל, ושמו עליו ירק. הכוונה היתה להסתיר את השטח מתצפיות מאוירונים. החלק הזה של המחנה, שהיה מכוסה בגג של עלים, הוחזק באפלה. מהשער היו נכנסים לחצר ענף קית. בחצר נמצא צריף גדול, שבו היו מגלחים לנשים את השערות. על-יד הצריף היתה חצר קטנה, שהיתה מוקפת גדר גבוהה מקרשים, שלא נשאר ביניהם אף סדק, שלושה מטר גובהה. הגדר מקרשים אפורות הובילה עד התא עצמו, באופן כזה לא ראה אף איש מה שניעשה מאחורי הגדר. הבנין, שבו נמצאו התאים, היה נמוך, רחב וארוך, מבטון אפור. הגג שלו היה שטוח ומכוסה חומר מזופת, ומעל לגג היה עוד גג מרשת, שהיתה מכוסה ירק. מהחצר הובילו אליו שלוש מדרגות, מטר אחד רוחבן, בלי מעקה. מבחוץ, לפני הבנין, נמצא עציץ גדול עם פרחים רבגוניים. על הקיר היה כתוב ברור *Bade- und Inhalationsräume* (בית-מרחץ וחדרים לנשימת אדים). במדרגות היו נכנסים אל פרוזדור חשוך, מטר וחצי רחבו, אולם ארוך מאוד. הוא היה ריק לגמרי, ארבעה קירות ביטון. מהפרוזדור הובילו מצד ימין ומצד שמאל דלתות לתאים. הדלתות, עשויות מעץ, מטר רוחבן, היו נדחפות לצדדים באמצעות ידיות. התאים היו לגמרי חשוכים, בלי חלונות, וריקים לגמרי. בכל תא היה חור עגול, בגודל תקע חשמלי. הקירות והריצפה של התאים היו מבטון. הפרוזדור והתאים היו נמוכים יותר מחדרים רגילים, גובהם לא עלה על שני מטר. בקיר, שנמצא מול הכניסה לתא, היו דלתות, שהיו נפתחות על-ידי דחיפה לצדדים, שני מטר רוחבן, ובהן היו מוציאים החוצה את גוויות האנשים לאחר החנקתם. מחוץ לבנין נמצא בנין

קטן נוסף, בערך שני מטר על שני מטר, שבו נמצאה "המכונה", מנוע שהיה מופעל בבנויין. התאים התרוממו מטר וחצי מעל לשטח האדמה, הככר שלפני הדלתות היתה באותו גובה כמו (הרצפה של) התא, שממנו היו זורקים את הגוויות על הארץ.

במחנה היו שני צריפים בשביל העובדים בהשמדה, צריף אחד בשביל פועלים כלליים, צריף שני בשביל "בעלי מקצוע". כל צריף הכיל 250 פועלים. האצטבאות נבנו בשתי קומות. שני הצריפים היו דומים אחד לשני. האצטבאות היו מקרשים וקרש קטן בשיפוע מתחת לראש. על-יד הצריפים היו מטבחים, הלאה נמצאו מחסן, האדמיני-סטרציה, מכבסה, מתפרה, ובסוף צריפים מסודרים יפה בשביל השוטרים.

משני הצדדים של הבניין, שבו היו תאי הגאזים, נמצאו קברות, מלאים זריקים. ראיתי שורה שלמה של קברות, שנתמלאו וכוסו בחול רב. כעבור זמן מה היו הקברות שוקעים. קבר אחד ריק מוכרח היה תמיד להיות מוכן...

3.

הייתי במחנה המוות מחודש אוגוסט עד סוף החודש נובמבר 1942 — היתה זו תקופה של חנק המוני של יהודים. חברי לצרה המעטים, אלה המעטים שהיו במחנה יותר זמן, סיפרו לי, שבתקופה זו הגיעו יותר מאשר קודם מישלוחי-מוות. הגיעו יום יום, בלי הפסקה של יום אחד, ברוב המקרים שלוש פעמים ביום; בכל רכבת היו חמישים קרונות ובכל קרון מאה נפשות. במקרה שהמישלוחים היו מגיעים בלילה, היו הקרבנות מחכים בקרונות חתומים עד שעה שש בבוקר. בדרך כלל היו הורגים בבלוז'ץ בכל יום עשרת אלפים נפש. לפעמים היו המישלוחים גדולים יותר והם היו מגיעים לעתים קרובות יותר. היו באים יהודים מכל המקומות ורק יהודים. אף פעם לא בא משלוח אחר. בלז'ץ שימשה מקום השמדה של יהודים בלבד. על-יד הקרונות היו, בזמן הוצאת היהודים משם, רק אנשי הגיסטפו, שוטרים ו"צוגספיהררים"; כמה צעדים הלאה, בחצר, בזמן פשיטת הבגדים, היו כבר גם פועלים יהודים. הפועלים היו שואלים בלחש: מאין אתם? התשובות בלחש היו: מלבוב, מקראקא, מזאמושץ, מווייליצ'קה, יאסלו, טארנוב וכו'. ראיתי את המחזה הזה יום יום, פעמים שלוש פעמים ביום.

גורלו של כל מישלוח היה כגורל המישלוח שבו באתי אני. היו

מצווים לפשוט את הבגדים, את הבגדים היו משאירים בחצר, תמיד היה אירמאן מדבר בערמימות ותמיד אותו דבר. האנשים היו תמיד שמחים באותו רגע, ראיתי בעיניהם של האנשים אותו זיק תקוה. התקוה, שהם נשלחים לעבודה. אולם כעבור רגע קט היו מנתקים את הילדים הקטנים מזרועות האמהות, את הזקנים והחולים היו זורקים על אלונקות, את הגברים והנערות הקטנות היו מובילים באמצעות אלות הלאה והלאה בשביל המגודר ישר אל התא, ואת הנשים הערו-מות היו מכוונים גם כן באכזריות אל צריף אחר, שבו גלחו להן את השערות. ידעתי בדיוק באיזה רגע היו כולם מבינים מה עומד לפני-הם; הפחד, היאוש, הצעקות והיללות האיומות היו מתערבבות עם צילילי התזמורת. הגברים, שנדחפו באמצעות כידונים, דקורים, היו באים הראשונים לתאים. לכל תא היו השוטרים מכניסים 750 איש במיספר. עד שהיו מכניסים אנשים לכל ששת התאים, היו בינתיים האנשים שבתא הראשון סובלים עינויים במשך שתי שעות. רק לאחר שהיו מכניסים אנשים לכל ששת התאים בדוחק כל כך רב, שקשה היה לסגור את הדלתות, היו מפעילים את המכונה.

המכונה היתה גדולה מטר וחצי על מטר; היה זה מנוע וגלגלים. המנוע טירטר בהפסקות גדולות, פעל די מהר, כל כך מהר, שאי אפשר היה להבחין בין המקלות שבגלגלים. המכונה היתה עובדת 20 דקות בדיוק לפי השעון. אחרי 20 דקות היו מפסיקים את עבודתה. מיד היו פותחים את דלתות התאים מבחוץ, מהצד שהוביל לכיכר, ושם היו זורקים על הארץ את הגוויות, והיתה מצטברת ערימה ענ-קית של גוויות, כמה מטרים גובהה. השוטרים לא נזהרו במיוחד בזמן פתיחת הדלתות, לא הרגשו שום ריח, לא ראיתי אף פעם שום מיכ-לים עם גאזים, ולא שום חמרים שאפשר היה להוסיף עליהם. — ראיתי רק פחים עם בנזין. בכל יום היו צורכים מ-80 עד 100 ליטר בנזין. על יד המכונה עבדו שני שוטרים. כשנתקלקלה פעם המכונה, הזמינו גם אותי, מפני שקראו לי "המומחה לתנורים"; הסתכלתי בה וראיתי צינורות זכוכית, שהיו מחוברים לצינורות, שהובילו לכל תא ותא. סברנו, שהמכונה מייצרת לחץ גבוה, או שואבת את האויר וגורמת לחלל ריק, או שהבנזין מייצר דו-תחמוצת הפחם, הממיתה את האנשים. הקריאות לעזרה, הצעקות ואנקות-היאוש של הסגורים והנח-נקים בתאים, היו נמשכות מ-10 עד 15 דקות; בראשונה בקול רם וחודר, אח"כ היו האנקות נעשות שקטות יותר עד שהיו משתתקות לגמ-רי. שמעתי צעקות איומות וקריאות בכל מיני שפות, מפני שהיו שם לא

רק יהודים מפולין, אלא באו גם מישלוחים עם יהודים מחוץ לארץ. במישלוחים שבאו מחוץ לארץ היו בעיקר יהודים מצרפת, היו גם יהודים מהולאנד, מיוון, אפילו מנורבגיה. אינני זוכר מישלוח של יהודים מגרמניה. כנגד זה היו יהודים מצ'כיה. הם היו באים בקרונות דומים לאלה, שבהם היו מביאים את יהודי פולין, אולם היה להם מטען, היו מצויידיים כראוי והיה להם מזון. המישלוחים שלנו היו מלאים נשים וילדים. במישלוחים של היהודים מחוץ לארץ היו בעיקר גברים ומעט מאוד ילדים. ההורים יכלו כנראה להשאיר את ילדיהם בחסות בני ארצם ולהציל אותם מהגורל האיום. היהודים מחוץ לארץ היו באים לבלוז'ץ בחוסר כל ידיעה. הם היו בטוחים, שמחכה להם עבודה. הם היו לבושים כבני תרבות, היו מוכנים היטב לדרך. היחס של הרוצחים הגרמנים אל האנשים האלה היה אותו היחס כמו למישלוחים אחרים ואותה היתה שיטת הרצח. הם הושמדו באותה אכזריות ומתו מתוך אותו יאוש.

בזמן שהייתי במחנה הגיעו למחנה בערך מאה אלף יהודים מחוץ לארץ. כולם הושמדו בגאזים.

כשהשוטרים היו פותחים את הדלתות של התאים, לאחר שהאנשים היו חנוקים שם במשך 20 דקות, היו הגוויות במצב עמידה, הפנים כמו בשינה, ללא שינוי, לא כחולות. דם היה שותת פה ושם מהפצעים, שנגרמו ע"י השוטרים בכידונים, הפיות קצת פתוחים, הידיים מקווצות, לפעמים לחוצות מסביב לריאות. הגוויות, שנמצאו על-יד הדלתות, היו נופלות החוצה בעצמן כמו בובות דרך הדלתות הפתוחות לרווחה.

4.

את כל הנשים היו מגלחים לפני הרצח. היו מכניסים אותן לצ'ריף. שאר הנשים היו מחכות לתורן לפני הצריף ערומות, יחפות אפילו בחורף ובשלג. הנשים היו בוכות ומיואשות. באותו רגע היו מתחילות צעקות ותחנונים, האמהות היו מחבקות את ילדיהן, הן היו קרובות לטירוף. לבי היה מתפלץ בכל פעם, לא יכולתי לראות את המחזה הזה. קבוצת נשים שגולחו היו מובילים הלאה ואחרות היו באות ודורכות על שערות רבגוניות, שהיו מכסות כמו במרבד רך וגבוה את כל הריצפה בצריף. לאחר גילוח כל הנשים מהמישלות, היו ארבעה פועלים מטאטאים את כל השערות במטאטאים עשויים מעץ הליבנה ואוספים אותן בערימה גדולה אחת, גבוהה עד חצי החדר,

שבה היו שערות מכל הצבעים. את השערות היו מכניסים בידיהם לתוך שקים מבד פשוט והיו מוסרים למחסן.

המחסן של השערות, של הלבנים והבגדים של הקרבנות, שנהרגו בתאי הגאזים, נמצא בצריף מיוחד לא גדול, בערך שבעה על שמונה מטר. שם היו אוספים את הבגדים והשערות במשך עשרה ימים, ואחרי עשרה ימים היו מטעינים לחוד שקים עם בגדים ושקים עם שערות, ואח"כ היתה באה רכבת משא ולוקחת את השלל. אנשים, שעבדו בלשכה, היו מספרים, שאת השערות היו שולחים לבודאפשט. יהודי אחד שמוצאו מהסודטים, העורך-דין שרייבר, שעבד בלשכה, הוא בעיקר שהיה מוסר את הידיעות האלה. היה זה איש הגון. אירמאן הבטיח לו, שיקח אותו אתו, כשיסע לחופשה. פעם נסע אירמאן לחופשה קצרה. שמעתי את שרייבר שואל את אירמאן — "אתה לוקח אותי אתך?" אירמאן ענה — "עוד לא". באופן כזה היה מרמה אותו וש"רייבר הושמד בודאות גמורה כמו כל שאר האנשים. האיש הזה סיפר לי, שבכל כמה ימים שולחים לבודאפשט רכבת שלמה עם שקים מלאים שערות. מלבד שערות הוציאו הגרמנים סלים מלאים שיני זהב. בדרך, שהובילה מתא הגאזים אל הקברות, בשטח של כמה מאות מטרים, עמדו "רופאי-שיניים" (דנטיסטים) אחדים עם צבתות והם היו מעכבים כל פועל, שסחב גוויה; הם היו פותחים את הפה של המת, היו בודקים ומוציאים את הזהב, ואח"כ היו זורקים לתוך סל. דנטיסטים היו שמוגה. אלה היו בדרך כלל אנשים צעירים, שהושארו ממישלוחים לשם ביצוע עבודה זו. אחד מהם הכרתי מקרוב, שמו היה צוקר, מוצאו היה מז'ישוב. הדנטיסטים גרו בצריף קטן מיוחד, ביחד עם הרופא והרוקח. עם חשיכה היו מביאים סלים שלמים עם שיני זהב אל הצריף ושם היו מצרפים את הזהב ומתיכים אותו בצורת מקלות. שמר עליהם איש הגיסטאפו שמידט. הוא היה מכה, כשהעבודה נעשתה לאט. כל מישלוח מוכרחים היו לסיים במשך שתי שעות. מקלות הזהב היו סנטימטר אחד עוביין, חצי סנטימטר רוחבן ועשרים סנטימטר אורכן.

בכל יום היו מוציאים מהמחסן את חפצי-הערך, כספים, דולרים, אנשי הס.ס. היו אוספים את זאת בעצמם והיו שמים בתוך מיזוודות, שפועל היה נושא אותן לבלז'ץ, אל המיפקדה. אחד מאנשי הגיסטאפו היה צועד מלפנים, ואת המיזוודות היו נושאים פועלים יהודים. התחנה בלז'ץ לא היתה רחוקה, עשרים דקות בהליכה. המחנה, כלומר מקום ההריגה, בבלז'ץ היה סר למשמעת המיפקדה הזאת. יהודים,

שעבדו באדמיניסטרציה, היו מספרים, שאת כל מישלוח הזהב, חפצי הערך והכספים היו מעבירים ללובלין, במקום שנמצאה המיפקדה הראשית, שלמשמעתה היתה סרה המיפקדה בבלז'ץ. את הבגדים, שהיו מורידים מהקרבות האומללים, היו הפועלים אוספים ומעבירים למחסן. שם היו עשרה פועלים, שהיו חייבים להתיר את התפרים בכל בגד בדיוק נמרץ, בהשגחת אנשי ה.ס.ס. ובאיום בשוט. אנשי ה.ס.ס. היו מחלקים ביניהם את הכסף, שהיה מתגלה. לבקורת זו נש' לחו אנשי ס.ס. מיוחדים ותמיד אותם האנשים. הפועלים היהודים, שעבדו בסידור הבגדים ובהתרת התפרים שלהם, לא יכלו לקחת לעצמם שום כסף והם גם לא רצו לקחת. איזה ענין היה לנו בכסף או בתכשיטים? לא יכולנו לקנות שום דבר ולא היתה לנו שום תק' וזה להשאר בחיים. אף אחד מאתנו לא האמין בנס. אצל כל פועל היו עושים בדיקה מדוקדקת, אולם לעתים קרובות דרכנו על דולרים שנזרקו ולא שמנו אליהם לב; אפילו לא נגננו בהם. לא היתה בזה שום תועלת וכך לא היה לנו מזה ולא כלום. כעם לקח סנדלר אחד חמישה דולרים בכוונה ובגלוי. הרגו אותו ואת בנו בירייה. הוא הלך לקראת המוות ברצון, הוא רצה שהדבר יגמר כבר. המוות היה בטוח, מה לסבול עינויים זמן ממושך יותר... הדולרים בבלז'ץ שמשו לנו כדי למות מוות קל יותר...

5

שייך הייתי לקבוצת העובדים הקבועה שבמחנה. בסך-הכל היינו 500 איש. "בעלי מקצוע" היו רק 250, אבל גם מאלה עבדו 200 בע' בודות, שאין צורך בשבילן בבעלי מקצוע: בחפירת קברות וסחיבת גוויות. חפרנו שוחות וקברות ענקיים משותפים וסחבנו גוויות. גם בעלי המקצוע מוכרחים היו להשתתף בעבודה זו לאחר גמר העבודה במקצועם. חפרנו באתים. היתה גם מכונה, שחפרה והוציאה את החול מעל לאדמה. המכונה היתה שופכת את החול על-יד הקבר. היה נוצר הר של חול, שהיו מכסים בו את הקבר, לאחר שנתמלא גוויות. על-יד הקברות עבדו בקביעות בערך 450 איש, חפירת קבר אחד נמשכה שבוע תמים. הדבר האיום ביותר בשבילי היתה הפקודה להניח גוויות בגובה מטר מעל לקבר המלא ולכסותן בחול; דם שחור, סמיך היה נשפך מהקברות ומציף כמו ים את כל השטח. מוכרחים היינו לעבור מקצה אחד של הקבר אל קצהו השני, כדי להגיע לקבר אחר, רגלינו בוססו בדם אחינו, דרכנו על קברות מלאים גוויות, וזה היה הדבר הרע והאיום ביותר...

שמר עלינו בזמן העבודה הרוצח שמידט, הכה, בעט. אם מישהו מאתנו לא עבד, לדעתו, די מהר, היה מצווה על זה לשכב, היה מל-קה אותו בשוט, היה מצווה על המוכה לספור את המלקות, ואם זה טעה, היה מלקה אותו במקום עשרים וחמש — חמשים. האיש שהול-קה לא יכול היה בדרך כלל לשאת 50 מכות; הקרבן היה בקושי מגיע לצריף ולמחרת היה מוציא את נשמתו. המחזה הזה היה חוזר פעמים אחדות ביום.

בכל יום היו הורגים ביריה מ-30 עד 40 פועלים. הרופא היה מגיש רשימה של אנשים שנחלשו, או ה"אובר-צוגס-פיהרר", המש-גיח העיקרי על האסירים, היה מגיש רשימה של "העבריינים", כך שבכל יום הושמדו 30, 40 אסירים. בשעה המיועדת לארוחת הצהריים היו מובילים אותם אל קבר ויורים בהם. בכל יום ויום היו משלימים את הרשימה על-ידי השארת אותו מיספר אנשים מהמישלווחים, שהיו מגיעים כמה פעמים ביום. בלשכת האדמיניסטרציה ניהלו רק רשי-מה, של הפועלים הקודמים והחדשים, ועשו חשבון, שמיספר האסי-רים יגיע תמיד ל-500. רשימה של מיספר המישלווחים עם הקרבנות לא ניהלו.

ידענו, למשל, שיהודים בנו את המחנה והעמידו את מכונת המוות. אף אחד מקבוצה זו לא נשאר בחיים. היה זה נס, אם מישהו מהעובדים בבלוז'ץ נשאר בחיים לאחר חמישה או שישה חדשים.

במכונה עבדו שני שוטרים, שוודים, תמיד אותם האנשים. כשנכנסתי למחנה מצאתי אותם עסוקים בעבודה זו וכשיצאתי מהמ-חנה נשארו באותו מקום. לפועלים היהודים לא היה שום מגע אתם, כן גם עם יתר השוטרים. כשהאנשים ממישלווח היו מבקשים טיפת מים, היו השוטרים יורים בפועלים היהודים בגלל הגשת מים.

מלבד חפירת הקברות, היה מתפקידם של פועלי המחנה להוציא את הגוויות מהתאים, לזרוק אותן על ערימה גדולה ואח"כ לסחוב אותן אל הקברות. הקרקע היה של חול. גוויה אחת מוכרחים היו לסחוב שני פועלים. היו לנו רצועות עור עם אבזמים שהיינו שמים אותן על הי-דים של הגוויה, הראש שלה היה נתקע לפעמים בחול, וכך היינו מוש-כים... גוויות של ילדים קטנים ציוו עלינו לשים שתים בבת אחת על הכתפים וכך לשאת. כשהיינו סוחבים את הגוויות, היינו מפסיקים את עבודת החפירה של קברות. כשהיינו חופרים את הקברות, ידענו שבתאים נחנקים אלפים מאחינו. כך מוכרחים היינו לעבוד מהבוקר

השכם עד השיכה. עם השיכה היה נגמר יום העבודה שלנו, מפני ש"העבודה" הזאת היתה נעשית רק לאור היום.

כבר בשעה שלוש וחצי בבוקר היה שוטר-המשמר, שהיה עובר על-יד הצריף בלילה, דופק בדלת וצועק "Auf! Heraus!". (לקום! לצאת!). עוד לפני שיכלנו לקום היתה הרוצה שמידט מתפרץ ומגרש בשוט החוצה. היינו רצים החוצה עם נעל אחת ביד או יחפים. ברוב המקרים לא היינו פושטים את בגדינו לפני השינה, היינו שוכים ביום לישון אפילו בנעלים, מפני שבבוקר לא היינו מספיקים להתלבש. שרר עוד חושך בבוקר, כשהיו מעירים אותנו. להאיר אסור היה. שמידט היה מתרוצץ בצריף ומכה על ימין ועל שמאל. היינו קמים אומללים ועיפים עד כלות הכחות כמו בשעה ששכבנו לישון. כל אחד מאתנו היה מקבל שמיכה דקה, יכולנו להתכסות בה או להצנע בה את האצטבה. במחסן היו בוחרים בשבילנו סמרטוטים ישנים ומעוכים; — אם מישהו גאנת, היה מקבל סטירה בפנים.

בערב היו מדליקים אור במשך חצי שעה, אח"כ היו מכבים את האור. ה"אובר-צוגס-פיהרר" היה מסתובב בצריף עם מגלב בידו ולא היה מרשה לשוחח. היינו מדברים עם השכנים בלחש.

העובדים במחנה היו על-פי רוב אנשים, שנשותיהם, ילדיהם והוריהם הוחנקו בגאזים. רבים השיגו טלית ותפילין מהמחסן, ובשעה שהיו נועלים את הצריף למשך הלילה, היינו שומעים מהאצטבות לחש התפילה. קדיש. היינו מתפללים לזכר הקרבנות. אחר-כך היתה משתררת דממה. לא התאוננו, היינו לגמרי מדוכאים. חמשה-עשר ה"צוגס-פיהררים" היו אולי באשליה, אנחנו לא.

התנועענו כולנו כאנשים נטולי רצון. היינו גוש אחד. אני זוכר קצת שמות, אבל מעט. לא היה ערך לדבר מי היה האיש ואיך נקרא. אני יודע, שהרופא היה איש צעיר, שחי לפני כן על-יד פשמיסל, שמו היה יעקבוביץ. הכרתי גם סוחר אחד מקראקא, שמו שליסל, אותו ואת בנו; יהודי אחד מצ'כיה, שמו אלבוגן, שהיתה לו, נדמה לי, חנות של אפניים, את הטבח גולדשמידט, שהיה ידוע מהמסעדה בקארלס-באד "האחים האניקא". אף אחד לא התעניין בשני, החיים עברו עלינו, כשאנו עובדים באופן מכני.

בשעה 12 היינו מקבלים ארוחת צהריים. היינו נגשים אל שני אשנבים, על-יד האחד היינו מקבלים סיר, על-יד השני חצי ליטר מרק עם גריסים, כלומר מים, לפעמים היו במרק תפוחי אדמה. לפני

הארוחה חייבים היינו לשיר שירים, כך גם בערב לפני שתיית הקפה. באותו זמן היו מגיעות מהתאים אנקות הנחנקים, התזמורת נגנה, ומול המיטבח עמדה תלייה גבוהה...

.6

אנשי הס.ס. חיו בבלז'ץ ובמקום ההריגה בלי נשים. אפילו בזמן משתה היו רק גברים. כך היה עד החודש אוקטובר. באוקטובר הגיע מזאמושץ מישלוח עם יהודיות מצ'כיה. במישלוח הזה היו כמה עשרות נשים, שבעליהן עבדו במחנה המוות. הוחלט להשאיר ממשלוח זה כמה עשרות נשים. ארבעים נועדו לעבודה במיטבח, במכבסה ובמתפרה. אסור היה להן להתראות עם בעליהן. הן קלפו במיטבח תפוזי חי אדמה, רחצו סירים, נשאו מים. אינני יודע מה היה גורלן. בודאי היה חלקן כמו של כל הכלואים במחנה. נשים אלה היו כולן משיכבת המשכילים. באו עם מיטען. לאחדות היתה קצת חמאה. הן נתנו לנו מה שהיה להן. הן עזרו לאנשים, שעבדו במיטבח או בקירבתו. הן גרו בצריף קטן מיוחד, השגיחה עליהן "צוגס-פיהררין". בזמן העבודה הייתי רואה את הנשים האלה משוחחות ביניהן (הייתי מתקן בכל מקום את התנורים והייתי מסתובב בכל המחנה). לא הכו אותן כמו אותנו. עבודתן היתה נגמרת לפנות ערב. הן היו מסתדרות שתיים בשורה ועומדות בתור לקבל מרק או קפה. כמו גם מאתנו, לא לקחו מהן את בגדיהן ולא נתנו להן בגדי פסים. לא היה כדאי להנהיג לזמן כה קצר תלבושת אחידה.

שלחו אותן ישר מהקרונות, בבגדיהן ובלי שגלחו את ראשיהן, לבתי המלאכה ולמיטבח. מבעד לתלונות המיטבח הסתכלו יום יום במישלוחי המוות, שהגיעו למחנה...

.7

רצח המוני מילא את חלל המחנה יום יום. היה זה יום רגיל של פחד-מוות המוני ורצח המוני. אולם מלבד זאת היו מקרים בודדים של התעללות אישית. עבר עלי וראיתי גם את זה. בבלז'ץ לא היו אף פעם "אפלים" (מיפקדים). לא היה צורך בהן. המחנות האיומים התקיימו בלא הודעה מראש לכולם.

ברצוני לספר על מישלוח מזאמושץ. היה זה קרוב ליום ה-15 בנובמבר. היה כבר קר, שלג ובוץ כסו את הארץ. בסופה כזאת הגיע מישלוח מזאמושץ, אחד מני רבים. במישלוח הזה היו כל חברי מועצת הזקנים (יודענראט). כשכולם כבר עמדו ערומים, לפי הסדר הרגיל,

הובילו את הגברים לתאים ואת הנשים לצריף לגילוח השערות. על יושב-ראש מועצת הזקנים ציוו להשאר בחצר. השוטרים הובילו את המישלוח להשמדה, וכל הפמליה של אנשי הס.ס נתאספו מסביב ליושב-ראש מועצת הזקנים. אינני יודע מה היה שמו, ראיתי בן-אדם בגיל העמידה, חיוור כמו מת ושקט לגמרי.

אנשי הס.ס. ציוו על המנגנים שבתזמורת לעבור לחצר ולחכות להוראות. — התזמורת, שהשתתפו בה ששה מנגנים, היתה מנגנת בדרך כלל בשטח שבין תא-הגאזים ובין הקברות. היא היתה מנגנת בלי הפסק בכלי-נגינה, שנשדדו מהקרבות. עבדתי אז כטייח בקרבת מקום וראיתי את כולם. אנשי הס.ס. ציוו על המנגנים לנגן את המנגינה „drei Lilien“ — („es geht alles vorüber, es geht alles vorbei“) — „kommt ein Reiter gefahren, bricht die Lilien“ — צוצרה ובאקורדיון. הנגינה נמשכה זמן מה. אחר-כך העמידו את יושב-ראש מועצת הזקנים בזאמושץ על-יד הקיר והכו אותו עד זוב דם בשוטים, שבקצותיהם היתה עופרת, בעיקר בראש ובפנים. הכו: אירמאן, איש הס.ס. השמן שווארץ, שמידט וכמה שוטרים. על הקרבן הזה ציוו לרקוד ולקפוץ תוך הכאות ובלוויית המוסיקה. אחרי כמה שעות הביאו לו פרוסת לחם והכריחו אותו על-ידי מכות לאכול. הוא עמד, מכוסה דם, אדיש, רציני, לא שמעתי אף נאקה. עינויי האיש הזה נמשכו שבע שעות. אנשי הס.ס. עמדו וצחקו: „זהו איש חשוב יותר, נשיא מועצת-היהודים“ — קראו בקול ובבריונות. רק בשעה שש בערב הוביל אותו שמידט אל קבר, ירה בראשו ודחפו ברגלו אל ערימת הגוויות, שנחנקו בגאזים.

היו גם מקרים מיוחדים אחרים. זמן קצר לאחר בואי לבלז'ץ בחרו ממישלוח אחד, אינני יודע מאיזו עיר (לא תמיד ידענו מאין בא המישלוח), בין השאר גם נער צעיר אחד. הוא היה סמל הברי-אות, הכח והעלומים. הפליא אותנו ברוחו השקטה. הסתכל סביב ושאל כמעט בעליונות: — האם מישהו נמלט מפה? זה הספיק. — מישהו מהגרמנים שמע זאת הצעיר הזה, כמעט ילד, עינו עד שהו-ציא את נשמתו. פשטו את בגדיו, תלוהו על התליה כשראשו למטה; הוא היה תלוי שלוש שעות. הוא היה חסון והמשיך לחיות. הורידו אותו, שמוהו על החול ותחבו לו במקלות חול לתוך הגרון. הוציא את נשמתו.

לפעמים היו מגיעים מישלוחים גדולים מהרגיל. יש שבמקום 50 היו באים 60 קרונות ומעלה. זמן לא רב לפני בריחתי, בחודש

נובמבר, מוכרחים היו להשאיר ממישלוח גדול כזה מאה איש, שהיו כבר ערומים, לעבודה בקבורת הגוויות, מפני שאנשי הגיסטאפו עשו חשבון, שהפועלים הקבועים שבמחנה לא יספיקו במשך זמן קצר כל כך לשים בקברות את כל הגוויות הרבות שהוחנקו. השאירו רק נערים צעירים. במשך כל היום סחבו את הגוויות לקברות, זרזו אותם בשוטים לעבוד, לא נתנו להם אף טיפת מים, ערומים היו בשלג ובקור — בערב הוביל אותם הרוצח שמידט לקבר וירה בהם מאקדוח. בשביל למעלה מעשרה חסרו כדורים, הוא הרג אותם איפוא בקצה השני של האקדוח, אחד אחרי השני, עד האחרון. לא שמעתי אנקות, ראיתי רק איך שהשתדלו להיות הראשונים בתור למוות, שיירי החיים והעלומים חסרי הישע האלה.

8.

המחנה היה כולו תחת שמירה של שוטרים מזויינים ולמעלה מעשרה אנשי ס.ס. אולם פעילים היו לא רבים. אחדים התבלטו על כל צעד ושעל באכזריותם המיוחדת. חיות ממש. אחרים רצחו והכו "בדם קר", ואילו אחרים נהנו מהרצח שהם רצחו; פניהם הצטחקה, ראיתי אותם מאושרים בשעה שהסתכלו באנשים הערומים והדקורימים בכידונים, שהובלו לתאים.

בעונג הביטו על צללי האדם המיואשים, בעיקר של אנשים צעירים. ראינו, שבבית הקטן היפה ביותר אשר על יד תחנת בלוץ גר המפקד הראשי של המחנה. היה זה אוברשטורמפיהרר, שאת שם משפחתו אינני זוכר, אם כי אני משתדל להעלות בזכרוני את שמו; השם היה קצר. הוא היה בא למחנה לעתים רחוקות, היה מופיע בקשר לאיזה מקרה. היה זה רוצח בעל קומה גבוהה, רחב כתפיים, בן ארבעים ומעלה, בעל הבעת פנים פשוטה — כזה הוא בודאי מראהו של רוצח מלידה. בהמה בצורת אדם.

פעם נתקלקלה המכונה, שגרמה למוות. הודיעו לו על כך, הוא בא רכוב על סוס, ציווה לתקן את המכונה ולא הרשה להוציא את האנשים מתאי החנק; — ייחנקו ויגוועו במשך עוד כמה שעות. רגליו נתכופפו מרוב כעס, צעק ורעד כולו. אם כי היה מופיע לעתים רחוקות, הפיל פחד על אנשי הס.ס. גר לבדו, עם שוטר שמש, ששרת אותו. השוטר היה מוסר לו יום-יום את הדינים והחשבונות. למפקד הראשי ולרבים מאנשי הגיסטאפו לא היה קשר קבוע למחנה. היתה להם מסעדה משלהם עם טבח, שהובא מגרמניה ושבישל

בשביל כל הגרמנים. אף פעם לא בא אליהם מישהו מבני משפחתם ואף פעם לא גר מישהו מהם עם אשה. גידלו אוזים וברוזים לרוב. אנשים סיפרו, שבאביב שלחו להם סלים מלאים דובדבנים. ארגזים עם יינות ויי"ש היו מביאים יום יום.

תקנתי שם תנור. היו שם שתי יהודיות צעירות, שעבדו בניקוי של אוזים שחוטטים מנוצות, הן זרקו לי בצל וסלק אחד. ראיתי שם גם נערה כפרית, שעבדה שם, מלבדן עבדו שם רק שוטרים-שמשים. בכל יום ראשון בשבוע היו מביאים את התזמורת ומסדרים משתה. היו מתאספים שם רק אנשי הגיסטאפו, זללו וסבאו. שיירים מהמזונות היו זורקים למנגנים. כשהיה מופיע במחנה לרגעים מיס"פר המפקד, ראיתי את אנשי הגיסטאפו והשוטרים רועדים מפחד. מלבדו פקדו על אנשי הגיסטאפו, השגיחו וניהלו את כל בית-הרצח — ארבעה רוצחים אחרים. קשה לתאר רוצחים גדולים יותר. אחד מהם, פריץ אירמאן, בן שלושים בערך, שטאב-שאר-פיהרר, מנהל האספקה של המחנה, היה מומחה לרצח ילדים וזקנים ביריה. עשה את המעשים האכזריים ביותר בשקט כאילו היה מאבן, היה שותק ומתנהג בסודיות, בכל יום היה נואם לפני הקרבנות, שהם הולכים לבית-מרחץ ולעבודה. פושע בהכרה שלמה.

ה"אוברשארפיהרר" ריינהולד פייכס Faix היה עושה את מעשי האכזריות שלו באופן אחר. מוצאו היה מגאבלונץ על נהר גיסא, היה נשוי, אב לשני ילדים. אופן דיבורו היה כמו של אדם משכיל. מיהר בדיבורו. אם מישהו לא הבין את דבריו מיד, היה מכה את זה, והיה מרים צעקות עד השמים כמו משוגע. פעם ציווה לסייד את המיטבה, עבד בזה דוקטור לכימיה, יהודי אחד. הסייד עמד למעלה בקצה הסולם, ליד התקרה, פייכס ציווה עליו לעלות ולרדת כל רגע, הכה אותו בשוט בפנים עד שנשפך מהן דם ונעשו תפוחות. כך עשה את עבודתו. פייכס עשה רושם של בלתי שפוי בדעתו. ניגן בכינור. היה מצווה על התזמורת לנגן בלי הרף את המנגינה „Góralu czy ci nie żal?“, היה מצווה על אנשים לשיר, לרקוד, היה מתעלל בהם להנאתו והיה מכה אותם. חיה מטורפת.

אינני יודע איזה מהם היה אכזרי ואיום יותר, האם פייכס, או הרוצח השמן, הגוץ והשחור שווארץ (מוצאו היה מפנים גרמניה). הוא היה מבקר את השוטרים, אם היו די אכזריים כלפינו ואם הם מכים די חזק. השגיח עלינו בזמן חפירת הקברות, כלומר לא נתן

אף רגע מנוחה. בנהימה, במגלב היה מגרש מהקבר ומזרוז ללכת אל התאים, במקום שערימות של גוויות חיכו לדרכן לקברות העמוקים. שם היה אוסף אותנו ודף שוב אל הקברות. בקצה הקברות חיכו ובמבט, המביע טירוף הדעת, הסתכלו בעומק — ילדים, זקנים, חולים. חיכו למוות. היו מרשים להם להביט כמה שהם רוצים על הגוויות והדם ולנשום את ריחות הריקבון, וכעבור רגע היה אירמאן צמא-הדם מסלק אותם ביריות. שווארץ היה מכה את כולם בלי הפסק. אסור היה לכסות את הפנים בפני מכות. — Hände ab! (הורד ידים) — היה צורח ונהנה הנאה מרובה.

" עוד יותר נהנה מתפקידו האכזרי ה"פולקסדויטשה" הצעיר הני שמידט, כנראה לטבי. דיבר גרמנית באופן מוזר, במקום ט אמר ט (לא was אלא wat), עם השוטרם דיבר רוסיית. לא רצה לעזוב את המחנה אף ליום אחד. גמיש, זריז, רזה, עם פה של שודד, תמיד שיכור, התרוצץ משעה ארבע בבוקר עד הערב בכל המחנה, הכה, הסתכל בכוונה בעינוויי הקרבנות ונהנה ממראה זה. — "זהו הרוצח הרע ביותר" — היו מתלחשים ביניהם האסירים, ומיד היו עונים בעצמם: "כולם הם הגרועים ביותר". במקום שהיו מענים את האנשים ביותר, שם היה מופיע הראשון. היה תמיד נוכח בזמן הכנסת הקרבנות האומללים לתאים, היה מקשיב לצעקות החודרות, הפולחות את האויר, שהיו מגיעות מהתאים האיומים בזמן החנקת הנשים. — הוא היה "הרוח החיה" של המחנה, המושחת ביותר, חית טרף, צמא לדם. בעונג הסתכל בפנים העיפות עד קצה הגבול והקודרות של החוזרים לפנות ערב לצריף. את כל אחד מוכרח היה לכבד במכה בשוט בראש. כשהיה מישוהו מאתנו מתחמק, היה רודף אחריו ומכה אותו. אנשי הגיסטאפו האלה וגם אחרים, שלא התבלטו — הם היו איזה מין חיות משונות. אף אחד מהם לא היה אנושי אף רגע.

מהשעה שבע בבוקר עד חשיכה היו מכים את האנשים בכל מיני אופנים. עם חשיכה היו חוזרים לבתים הקטנים אשר על-יד התחנה. השוטרים עמדו בלילות על המישמר על-יד מכוונות-ירייה. ביום היו אנשי הגיסטאפו יוצאים לקבל בחגיגות את מישלוחי המוות.

החג הגדול ביותר לרוצחים היה ביקורו של הימלר. היה זה במחצית החודש אוקטובר. מהבוקר ראינו שאנשי הגיסטאפו הרוצחים עובדים באופן מעולף חשאיות. באותו יום נמשך כל התהליך

של רצח אלפי אנשים פחות זמן. הבל נעשה מהר מאוד. אירמאן הודיע: „Es kommt eine höhere Person, muß Ordnung sein“ (עומדת לבוא אישיות רמת-מעלה, צריך להיות סדר). לא אמרו מי עומד לבוא, אולם כולם ידעו, כי השוטרים התלחשו ביניהם על כך. קרוב לשעה שלוש אחרי הצהרים בא הימלר ביחד עם הגנרל-מאיור קאטצמאן, הרוצח הראשי של לבוב והמחוז, עם שלישי ועשרה אנשי גיסטאפו. אירמאן ואחרים ליוו אותם והראו לאורחים, את התאים, שבאותו זמן נפלו מהם הגוויות והעובדים עסקו בהוצאתו למקום, שבו הלכה ונצטברה ערימה איומה של גוויות צעירות וגוויות קטנות לגמרי, גוויות של ילדים. האסירים סחבו את הגוויות. הימלר הסתכל, הסתכל חצי שעה ונסע. ראיתי את אנשי הגיסטאפו שמחים, הם היו במצב רוח מרומם, הם היו מרוצים מאוד וצחקו. שמעתי אותם משוחחים על מפרעות.

9

אינני יכול להגדיר באיזה מצב-רוח חיינו, אנחנו, האסירים שנידונו למוות, ומה הרגשנו בשמענו את הזעקות האיומות של האנשים הנחנקים יום-יום ואת קריאות הילדים. שלוש פעמים ביום ראינו אלפי אנשים, שהיו קרובים לטירוף הדעת. גם אנחנו היינו קרובים לשיגעון. עבר עלינו יום אחרי יום, איננו יודעים בעצמנו איך. לא חיינו אף רגע באשליה. גווענו בכל יום קצת, ביחד עם כל המישלוחים של אנשים, שהיה להם עוד רגע העינוי של אשליה. אדישים ומיואשים, לא הרגשנו אפילו רעב או קור. כל אחד חיכה לתורו, ידע שיאבד ויתענה עינויים, שהם למעלה מכח אנוש. רק בשעה שהיינו שומעים את קריאות הילדים: — אמא'לי, הן הייתי ילד טוב! חושך! חושך! — היה לבנו נקרע לגזרים. ואחרי כן היינו שוב חדלים להרגיש.

בסוף החודש נובמבר הלכו ונסתיימו כבר ארבעה חדשים לשהותי במקום ההריגה בלו'ץ. הרוצח אירמאן הודיע לי בבוקר אחד, שלמחנה דרוש פח, הרבה פח. הייתי אז תפוח ומכוסה חבורות, המוגלה זבה מהפצעים. איש הגיסטאפו שמידט הכה אותי במקל בפנים משני צדדיהן. בצחוק של לעג הודיע לי אירמאן, שאסע בלו'ת מישמר ללבוב להביא פח: — „Sollst nicht durchgehen!“ (אל תברח!).

נסעתי באוטו בלו'ת ארבעה אנשי גיסטאפו ושוטר. בלבוב נשארתי באוטו, לאחר יום עבודה בהטענת פח, תחת מישמר של רוצח אחד, השאר הלכו לבלות את הזמן. ישבתי במשך שעות

אחדות ללא ענין וללא תנועה. ראיתי במקרה, שהשומר שלי נרדם והוא נזחר. בתנועה ספונטאנית, בלי שחשבתי על זה אף רגע, גלשתי מהאוטו; הרוצח ישן. עליתי על המדרכה, עשיתי את עצמי רגע כאילו אני מחטט איזה דבר על-יד הפח, לאט לאט יצאתי, בר-חוב הלגיונים היתה תנועה מרובה. כסיתי את פני יותר בכובעי, ברחובות היתה האפלה, אף אחד לא ראה אותי. זכרתי איפה גרה פולניה, בעלת הבית שלי, הלכתי אליה. הסתירה אותי. במשך עשרים חודש רפאתי את הפצעים שעל כל גופי. לא רק פצעים. מחזות מה-בלהות שעברו עלי, הדריכו את מנוחתי. בחלום ובהקיץ שמעתי את אנקות הקרבנות המעונים; גם את קריאות הילדים; גם את טרטור המנוע. לא יכולתי לקרוע מדמיוני את הבעת הפנים האיומה של כל אחד מאנשי הגיסטאפו הרוצחים. כך נשארתי עד הרגע של השיחרור.

כשהצבא האדום גירש את הרוצחים הגרמניים מלבוב ויכולתי לצאת החוצה בעולם הרחב, להביט סביבי בלי פחד, לנשום לרווחה אויר צח וזו הפעם הראשונה מזמן השבי הגרמני לחשוב על דבר מה ולהרגיש הרגשות — נתעורר בי רצון חזק לראות את המקום, שבו הוחנקו שנים וחצי מיליון בני-אדם, שרצו מאוד לחיות, לחיות. כעבור זמן קצר טעתי. שוחחתי עם אנשים, שגרו בסביבה. סיפרו לי, שבשנת 1943 היו המישלוחים פוחתים והולכים, מרכז ההשמדה של היהודים הועבר לתאי הגאזים באושווינצ'ים. בשנת 1944 חפרו ופתחו את השוחות, שפכו על הגוויות בנוזן והעלו אותן באש. עשן שחור, כבד היה נישא כמה עשרות קילומטרים מסביב למדורות הענקיות. הרוח היתה נושאת במשך זמן רב את הסרחון למרחקים. במשך ימים ולילות ארוכים, במשך שבועות ארוכים. ואחר כך — מספרים האנשים, שגרו בסביבה — טחנו את העצמות והרוח היתה מפזרת את האבק על פני השדות והיערות. את המכונה לטחינת עצמות האנשים הקים האסיר של המחנה ברחוב יאנובסקה*) שפילקע, שהובא לשם זה לבלוץ. הוא סיפר לי, שמצא שם כבר רק ערימות של עצמות, כל הבנינים נעלמו. הוא הצליח אחר-כך לברוח ולהינצל. הוא חי עכשיו בהונגריה. הוא מסר לי ידיעות על כך כבר לאחר שיחרור לבוב על-ידי הצבא האדום. כשנגמר ייצור "הזבל החימי" מעצמות של מיליוני אנשים, כיסו

*) בלבוב.

בעפר את הקברות החפורים, יישרו היטב ובשקידה את שטח האדמה
מה הרוויה דם. החיה הטורפת הגרמנית כסתה את קבר המיליונים
היהודי בגיא ההריגה בבלז'ץ בירק עסיסי.

נפרדתי מהאנשים, שמסרו לי את הידיעות, והלכתי לי בדרך,
שהיתה ידועה לי כ"מסילה הצודית". המסילה לא היתה כבר קיימת.
השדה הוליד אותי עד ליער ארנים חי, נותן ריחות. שררה שם
דומיה. בתוך היער נמצא שדה-יער גדול, בהיר.